30 AĞUSTOS 1958

SAYI : [illegible]

AKİS

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

B. Milletler Genel Sekreteri
DAG HAMMERSKJOELD

FİYATI : 100 KURUŞ

AKİS'in Müsabaka Şartları

★ — AKİS'in bu seneki yazı müsabakası için, mevzu şudur:

"MİLLETLERİN İKTİSADİ KALKINMASI NİÇİN HÜRRİYET İÇİNDE OLMALIDIR?"

★ — Müsabakaya katılmak için gönderilen yazılar kâğıdın bir yüzüne makinayla ve orta aralıkta yazılacak, uzunluğu da 23x30 ebadındaki kâğıtlarla iki sayfayı tecavüz etmiyecektir.

★ — Gelen yazılar önce AKİS'in yazı işleri kadrosundan kurulacak bir küçük jüri tarafından incelenecek, uygun görülen AKİS'te neşredilecektir.

★ — Yazıların neşrine 1 Temmuz 1958 de başlanacaktır. 30 Nisan 1959 dan sonra gelen yazılar müsabaka dışında bırakılacaktır.

★ — AKİS'te neşredilen yazılar 1959 Mayıs başında toplanacak olan selâhiyetli bir jüri tarafından incelenerek, birinciliği kazanan yazının sahibine 1.000, ikinciliği kazanan yazının sahibine 500 ve üçüncülüğü kazanan yazının sahibine de 250 lira telif hakkı ödenecektir. Bundan başka birinciliği kazanan yazının muharririnin resmi 1959 Mayısının ortasında çıkacak olan Altıncı yılımızın ilk sayısının kapağını süsliyecektir.

★ — Müsabakaya katılacak yazıların "AKİS mecmuası, yazı müsabakası servisi P. K. 582 - Ankara" adresine postalanması lâzımdır.

AKiS

Baltalık Aktüalite Mecmuası

Yıl: 5, Cilt: XIV, Sayı: 225

Yazı İşleri:

Rüzgarlı Sokak Ovehan Kat 3 Daire 7
Tel: 1899 P. K 589 - Ankara

İdare

Denizciler Caddesi 35/B
Rüzgarlı Matbaa Tel: 15221

Fiyatı 100 Kuruş

Başyazar:

Metin TOKER

Neşriyat Müşaviri

Yusuf Ziya ADEMHAN

AKİS Neşriyat Ltd. Şirketi adına İmtiyaz sahihi ve yazı işlerini *fiilen idare eden Mesul Müdür*

Tarık Halulu

Umumi Neşriyat Müdürü

İlhami SOYSAL

Karikatür

TURHAN

Fotoğraf:

Ege AJANSI
Associated Press
Türk Haberler Ajansı

Klişe:

Doğan Klişe

Müessese Müdürü

Mübin TOKER

Abone şartları

5 aylık (12 nüsha): 14 lira
8 aylık (25 nüsha): 20 lira
1 senelik (52 nüsha): 40 lira

İlan şartları:

Santimi: 8 lira
8 renkli arka kapak: 750 lira

Dizildiği ve Basıldığı yer:

Rüzgârlı Matbaa — ANKARA
Tel : 15221
Basıldığı tarih: 28.8.1958

Kapak resmimiz :

Dag Hammarskjoeld

Bir ideal uğruna

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS okuyucuları

Bu haftanın başında hâdiselerin ağırlık merkezi, bir kere daha, iç politikadan dış politikaya ve politika dışı hâdiselere kaydı. Geçen haftanın sonunda, B. M. M. nin son olağanüstü toplantısının akisleri de yavaş yavaş geride kalırken, en çok konuşulan mevzular Birleşmiş Milletlerin takındığı yeni tavır ile memleketimizi kaplayan ve ortalığı kasıp kavuran sıcak dalgası idi. Haftanın başında ise, milletçe hepimizin kalbinde derin bir yara açan Bursa yangın bütün mevzuları bastırdı. Muhalifi ve muvafığı ile bütün partiler bu acı hâdise karşısında derin bir üzüntüye gömüldüler. Zira Bursada yanan binlerce dükkan ve iş yeri, sadece Ahmet veya Mehmet efendinin değil, Milli Gelirin ve sermayenin de bir parçası olarak hepimizin malı idi. Yedisinden yetmişine bütün millet bu korkunç yangınla yakından alâkadar oldu. Daima hâdiseleri en ince teferruatına kadar ve gazetelere aksetmemiş cepheleriyle vermeği şiar edinmiş olan AKİS, elbette bu mevzuda üstüne düşeni yapacak, okuyucularına bu yangının başlangıcından bitişine kadar geçen bütün teferruatı verecekti. Nitekim bu hafta YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızda bu hâdiseye tahsis edilmiş bir yazı bulacaksınız.

Bu haftaki dış politika hâdiselerinden en mühimi Birleşmiş Milletlerde belirmeye başlayan yeni cereyanlar ve hiç umulmayan bir zamanda ortaya çıkıp çoğunluğun tasvibini kazanan Arap teklifidir. Daha kurulduğu andan itibaren, türlü anlaşmazlıkları ve cepheleri içinde toplayan Birleşmiş Milletler teşkilâtının bu gün karşı karşıya kaldığı en mühim meselelerden biri olan Orta Doğu hâdiseleri dolayısı ile bu teşkilâtın beyni vazifesini gören Genel Sekreteri Dag Hammarskjoeld'in resmini kapağımıza koyduk. Gazetelerde adı daha çok bilhassa hakiki şekliyle yazılması ye söylenmesi güç olduğu için Mr. H şeklinde ifade edilen Dag Hammerskjoeld'in mümkün olduğu kadar geniş bir biyografisini verirken, Birleşmiş Milletler teşkilâtının belli başlı dertleri ve son Orta Doğu hâdiseleri üzerinde de etraflı bir şekilde durduk. İç politikada olduğu gibi, dış politikada da daima Türkiyenin en iyi istihbaratını ve en ileri görüşlü tefsirlerini yapan AKİS, bir defa daha, Orta Doğu hâdiselerindeki muhtemel gelişmeler hakkında etraflı bir yazı ile karşınıza çıkmaktadır.

Bu hafta AKİS'in YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarında, Kıbrıs meselesi hakkında son gelişmeleri da İçine alan bir komanter bulacaksınız. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlunun son beyanatını ve B. M. M. deki sözlerini de içine alan bu yazıda Kıbrıs Politikamızın arz ettiği son durum en açık bir şekilde gözler Önüne serilmektedir.

Türk Tiyatrosunun gelişip serpilmesinde en büyük rolü oynayan isanlardan biri okut Muhsin Ertuğrulun günün birinde esbabı mucibe dahi serd edilmeden ve bunca yıllık emeğine karşı tek kelimeyle bile olsa teşekkür edilmeden, iki satırlık bir yazı ile işine son verilmesi, Türk efkârı umumiyesinde ve bilhassa sanat muhitlerinde pek derin akisler uyandırdı. Millî Eğitim Bakanı Celâl Yardımcının Muhsin Ertuğrulu böyle durup dururken, neye ve nasıl istinat ettiği belli olmayan bir kararla yıllardır emek verdiği Devlet Tiyatroları Umum Müdürlüğünden (hem de emeklerinin tam meyvalarnı toplayacağı bir zamanda) uzaklaştırması, bu haftanın ortasına kadar, hâlâ taşıdığı muamma vasıflarını muhafaza ediyordu. Tiyatroya ayırdığımız sayfalarımızda bu vazifeden uzaklaştırılışla alâkalı iki yazı bulacaksınız.

Memleketin Güney Doğusunu kasıp kavuran bir hastalık nihayet gazetelerin devamlı neşriyatından sonra Sağlık Bakanlığını uyandırdı. Bakanlık hâdise ile alakalı bir tebliğ yayınladı. Sağlık Bakanı Dr. Lütfi Kırdar da, hayli zamandır görmediği Diyarbakırı görmek için turistik bir seyahate çıktığında, vesile ile halk arasında "kara yara" adı verilen bu hastalıkla alâkalanmak imkânını buldu! AKİS'in TIB sayfalarını hazırlayan arkadaşlarımız bu mevzuu tıbbi ve sosyal bakımdan incelediler. Bu incelemenin neticelerini elinizde tuttuğunuz mecmuanın Tıb başlıklı sayfalarında bulacaksınız.

Saygılarımızla
AKİS

Millet

...durulmaz dalgalanmadan

Bu hafta Anadolu Ajansı tarafından verilen bir havadis hemen herkesin dikkatini çekti. Havadis ajansa resmi kanallardan intikal etti. Halita ajansa, tam metin halinde geldi. Başbakan Adnan Menderes "radyolarımızda memleket meseleleri hakkında" pek yakında bir konuşma yapacaktı. Başbakan bu "hükümet politikası ve icraatı ile çeşitli memleket konuları etrafındaki konuşmalar" ına zaman zaman devam edecekti. Basın - Yayın ve Turizm işlerini tedvir eden Server Somuncuoğlu (1964'de C. H. P. Meclis Grubu Başkan vekiliydi) havadisin yayınlanmasıyla bizzat meşgul oldu. Zaten karar müşterek bir karardı ve Başbakan Adnan Menderesin "memleket meseleleri hakkında" radyolarda konuşmalar yapması kabineye yeni girmiş bazı Bakanların teşvikiyle plânlaştırılıroştı.

Bu hafta siyasi çevrelerde dikkatler Başbakanın konuşması üzerine çevrilmişti. Büyük Meclisin son toplantısından beri durgunlaşan iç politika bu konuşmayla yeni bir istikamet alacaktır. Zira Muhalefet, kendi tutumunu Adnan Menderesin tavrına göre ayarlayacaktır. Eğer Başbakan D. P. Meclis Grubunun son tebliğine hakim olan zihniyet içinde konuşur ve devletin radyosunda Muhalefete tecavüz ederse göreceği mukabele son derece şiddetli olacaktır. Muhalefetin hiç bir şeyden yılmaksızın, hak bellediği yolda ilerleyeceği hususunda artık kimsede şüphe ve tereddüt kalmamıştır. Buna mukabil milletin, iç politikada gergin havanın izalesini istediği ve bunu İktidardan beklediği bir vakadır. Simdi mesele İktidarın başının bu hakikati göz önünde tutup tutmayacağıdır.

Haftanın ortasında, yani A. A. nın meşhur haberi vermesinden iki gün sonra Ankaradaki siyasi çevreler Menderesin bir sulh taarruzuna geçmesini tamamiyle imkânsız görmüyorlardı. Bu çevrelerin kanaati şuna dayanmaktadır: İktidarın başı eğer şikayet etmek niyetindeyse, Büyük Mecliste Muhalefetin talebine uyarak bir "iç politika müzakeresi" açardı. Zira o takdirde herkes kendi görüşünü millet huzurunda açıklar, umumi efkâr da hakemlik yapar ve haklı ile haksızı ayırırdı. D. P. buna yanaşmadığına göre kendisini haklı hissetmemektedir. Vaziyet bu iken İktidarın başının tek taraflı devlet radyosunda, Muhalefete kendisini müdafaa imkânı verilmeksizin hücuma geçmesi bütün vatan sathında Muhalefet lehinde yeni ve son derece kuvvetli bir hava yaratacaktır. D. P. Genel Başkanının bu taktik hatasını işlemesi beklenmemektedir. Buna mukabil Adnan Menderesten gelecek bir sulh taarruzu, akisler yaratacaktır ve bu akisler D. P. lehinde olacaktır.

İsmail Rüştü Aksal
Amma çetin cevizmiş!

Buna rağmen Menderesin Muhalefet aleyhinde yeni bir kampanyayı açması da mümkündür. O takdirde iç politikada hudutsuz bir gerginliğe intizar etmek lâzım gelecektir. Böyle bir gerginlik ve radyolar vasıtasıyla Muhalefete hücumlar 1955 senesinin yaz aylarında da denenmişti ve neticesi meşhur "Grup hareketi", yani Menderes III. kabinesinin devrilmesi olmuştu.

Tarih, her şeye rağmen, tekerrürden ibarettir.

Politikacılar

Bir demir leblebi

Bu hafta Ankarada herkes bir politikacıdan bahsediyordu. Politikacı, eski Maliye Bakanı, kibar ve munis tavırlı, partizanlıkla alâkası bulunmayan, kafasını hislerine hâkim kılmış, yakışıklı İsmail Rüştü Aksaldır. Şimdiye kadar İsmail Rüştü Aksal iyi bir teknisyen, başarılı bir "komisyon adamı", taassuba varan derecede namuslu bir politikacı olarak biliniyordu. Eski Maliye Bakanının ne çetin bir ceviz olduğu Büyük Meclisin son fevkalâde toplantısından beri herkesin malûmudur. Nitekim C. H. P. nin kurt lideri İsmet İnönü geçen haftanın sonunda cuma günü, Ankaradan ayrılmadan önce yemeğe davet ettiği eski Maliye Bakanını iki yanağından öptü ve son derece samimi bir sesle:

"— Seni bir defa daha keşfettik.. Artık elimizden zor kurtulursun" dedi.

Hakikaten, bu sahnenin cereya-

Haftanın İçinden

Elmalar ve Armutlar

Metin TOKER

Ne zaman Büyük Meclis toplansa, yani ne zaman D-P. nin, sayın idarecileri kendi taraflarının ekseriyette bulunduğu bu heyet önüne çıksalar garip bir taktik kullanıyorlar. Derhal muhaliflerine şiddetle ve ekseriya şahıslarını dile dolayarak hücum ediyorlar, fikirleri çok zaman, bir tarafa bırakıyorlar ve cevaplandırılması imkansız sualler sorup "İşte görüyorsunuz, cevap veremiyorlar" diyorlar. Bu hava içinde, sorulan suallerin cevaplandırılması imkânsız sualler olduğu unutuluyor, yahut muhalif hatip acemiyse onları cevaplandırmaya kalkıyor ve tabii bocalamıya başlıyor; böylece de tartışmalardan, kendi Grupları önünde ve kısa vadede D. P. nin sayın idarecileri sanki zafer kazanmış gibi çıkıyorlar. Ertesi gün İktidar organları havalarım işte bu garip taktikten alıyorlar.

Fakat işin aksayan tarafı, biraz soğukkanlılıkla hadiseyi takip edenlerin hiç de sayın Demokrat milletvekilleri gibi bir hisse kendilerini kaptırmamaları, bilakis D. P. nin sayın idarecilerinin oyunlarnı görmeleridir. Zaten kolaylıkla tahmin edilebilir ki bizzat D. P. Grubunun sayın azaları da evlerine gidip şöyle bir düşündüklerinde meselenin hakiki mahiyetini görmektedirler. Son zamanlarda hemen her İktidar - Muhalefet çatışmasının umumi efkârda Muhalefet lehinde tefsirlere uğraması kolay taktiklerin ancak geçici başarı kazandığının su götürmez delilidir.

Mecliste dış yardım görüşülüyor. Muhalefet sözcüsü sayın İsmail Rüştü Aksal tenkidlerini sıralıyor, İktidarın memleketi ne hale getirdiğinin kendi görüşüne göre tablosunu çiziyor, alman tedbirlere dair açıklamalar istiyor ve hepsinden mühimi, şu tezi ortaya atıyor: Senelerden beri hata üstüne hata yapmış, her vaadi, her tahmini, hattâ her dediği hâdiselerle muntazaman tekzip edilmiş bir siyasi ekip elinde bu dış yardımın iyi netice vereceği hususunda ciddi endişemiz vardır!

Fikirler üzerinde cereyan edecek bir tartışmada İktidar sözcüsünün bir zafer kazanmak için başvuracağı yol nedir? Elbette ki bahis mevzuu siyasi ekibin her vaadinin, her tahmininin, hattâ her dediğinin hadiseler tarafından tekzip edilmek bir yana, teyid olunduğunu delillerle ortaya koymaktır. Ama hayır. Böyle bir anda sayın Hasan Polatkanın tutumu şudur: Fikirleri bir tarafa bırakmak, sayın selefinin şahsından bahsetmek, "Muhalefet bu dış yardıma evet mi diyor, hayır mı?" ve "Muhalefet alman tedbirleri beğeniyor mu, beğenmiyor mu?" diye iki sualle sayın Aksalın karşısına geçmek ve sayın Aksal tabii, cevabı olmayan bu sualleri mukabelesiz bırakınca da "İşte, cevap veremiyor" diye gene Görülmemiş Zafer türküsü söylemek! Sayın Dışişleri Bakanının da Dış politikayı tenkid eden sayın Muhalefet liderine, üstelik neticeleri müsbet olarak alınmış bir takım sualleri sual diye sorması bu garip taktiğin bir başka tezahürüdür. Halbuki elmalarla armutların cemedilemeyeceği aritmetik kitaplarının birinci sayfasında yazılıdır. Böyle bir imkansızlığı "verilecek cevabı yok" tarzında tefsir edip, "İşte, matettim" diye memnunluk duymak biraz tuhaf oluyor.

"Muhalefet dış yardıma evet mi diyor, hayır mı?" Elbette ki ne evet diyor, ne de hayır. Zira ne evet demek bahis mevzuudur, ne de hayır. Ortada bu şekilde bir mesele yoktur ki.. Muhalefet diyor ki: Memleketi öyle bir hale getirdiniz ki, kurtulmak için çare dış yardım sağlamaktır; tutumunuzu 180 derece değiştirmeyi kabule nihayet yanaşmanız sayesinde müttefiklerimiz bize bu yardımı yaptılar; fakat verilen dolarların mütemadiyen hata etmiş aynı siyasi ekibin elinde kalması bizi endişelendirmektedir! Bu tenkidi bir tarafa bırakıp mütemadiyen "Muhalefet dış yardıma evet mi diyor, hayır mı?" diye direnmek insana "Gel, minderin dışında güreşelim" diye hasmım durmadan çekiştiren pehlivanları hatırlatıyor.

Siyasi münakaşaları D. P. nin sayın idarecilerinin bir sağırlar diyaloğu haline getirmeleri, senelerdir münakaşa mevzularında bir türlü anlaşmaya varılamamasının başlıca sebebidir. D. P. Meclis Grubunun bu garip taktiğin pek kısa vadeli başarısı karşısında daima gözü kamaşmış görünmesi ikinci zorluktur. İktisadi politika hakkında bir tenkid mi yükseltildi? D. P. nin sayın büyüklerinin suali hazırdır: Bu zavallı memleketi, içinde bulunduğu Orta Çağ faalinde bırakalım, kalkındırmayalım mı? Dış politika hakkında bir tenkid mi yükseltildi? D. P. nin sayın büyüklerinin suali gene hazırdır: Biz, Sulh Cephesinin politikasını takip ediyoruz, bu Cepheden ayrılmamızı mı istiyorsunuz? İç politika hakkında, bir tenkid mi yükseltildi? Sayın Namık Gedik son derece asabi tarzda sormaktadır: İhtilâl çıkmasına müsaade mi edelim? Sanki mesele memleketin kalkınmaması, bizim Sulh Cephesinden çekilmemiz veya İhtilâle müsaade etmektik.

Sayın Aksalın Büyük Meclisteki şahane mücadelesinden bu yana büyük bir ekseriyet yeniden görmüştür ki vaziyet şudur: Sekiz senede ele geçen ve bu memleketin tarihinde eşi bulunmayan imkânlar, yani muazzam dış yardım, hata etmeyen veya hata edince yerini başkasına terkeden bir siyasi ekip tarafından kullanılsaydı bugün yapıldığı ile Övünülen işlerin asgari üç misli yapılacaktı ve memleket böylesine bünye sarsıntısı geçirmeyecekti. D. P. nin sayın büyükleri bugünkü sıkıntılar unutulunca kendilerinin, muhalifleri tarafından dahi hayırla yadedileceklerini sanmaktadırlar. Tandıyorlar. Bir yandan ellerine geçen imkânlar, diğer taraftan ortaya koydukları eserler sükûnetle, tarihçilere has serinkanlılıkla karşılaştırıldığında sayın Aksalın dediği gibi "muazzam israf" bütün çıplaklığıyla belirecektir. O zaman D. P. milletvekillerini bugün oyalayan garip taktik de kullanılmaz hale gelmiş bulunacağından alkışlayacak kimse dahi görülmeyecektir.

Gece gündüz çalışmak, sadece vatanın hayrını düşünmek, istikbalin Türkiyesini hedef bilmek.. Bunlar iyiniyetlerden ibarettir ve İktidara geçen her siyasi ekip için son derece tabiidir. Bunların mevcudiyeti ekipleri büyültmez; yoklukları küçültür. O kadar. Asıl mesele yüreklerdeki niyetin hangi ölçüler dahilinde gerçekleştirildiğini tesbit etmektir. Siyasi ekipler hakkında hüküm ancak ona bakılarak verilir.

nından bir gün evvel İktidar - Muhalefet çatışmasını seyretmek üzere Büyük Meclise gidenler orada bir Sürprizle karşılaştılar. Mali meseleleri sükûnetle, hatta pasif kalarak ve kılıcını asla kınından çıkarmaksızın münakaşa edeceği sanılan İsmail Rüştü Aksal, bilhassa Fatin Rüştü Zorlunun müzakereleri içine soktuğu şekil karşısında bambaşka bir adam kesildi ve gene İsmet İnönü nün tabiriyle "aslanlar gibi çarpıştı". Eski Maliye Bakanı evvelâ karşısına çıkan Dışişleri Bakanıyla Maliye Bakanını hakladıktan sonra Başbakanı Meclis salonuna gelmeye, kendisine cevap vermeye böylece D. P. yi sıkışık halden kurtarmaya mecbur etti. Fakat bizzat Başbakan, konuşma rahatlığı bakımından iyi bir gününde olmasına rağmen, Bakanlarının akıbetine uğramaktan kurtulamadı. O kadar ki, sinirli eda ile girdiği salondan İsmail Rüştü Aksal ilk cevapları yapıştırır yapıştırmaz aynı sinirlilik içinde çıkıp gitti ve eski Maliye Bakanının sözlerini yukardaki odada hoparlörden dinledi.

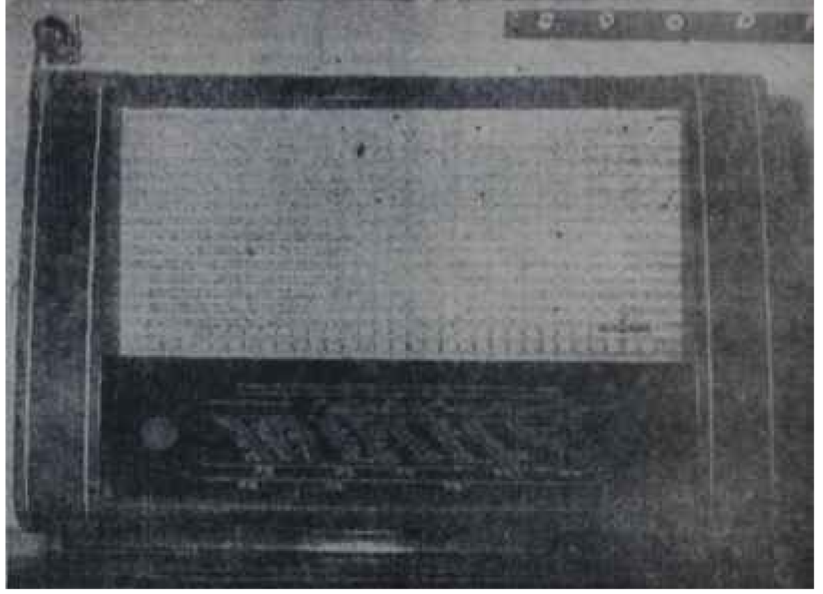
İşin mühim tarafı şuydu: Eski Maliye Bakanını dinleyen sadece Başbakan olmadı. İki yüzü mütecaviz D. P. milletvekili İsmail Rüştü Aksalın son derece sert, ama kelimeleri o kadar iyi seçilmiş, üstelik seviyesi yüksek konuşmasını hakiki bir alâkayla takip etti ve bir çok D. P. milletvekili tasvibini belli etmekten çekinmedi. Bu da gösterdi ki, Büyük Mecliste hakiki başarı kazanmanın yolu münakaşaların istikametini değiştirmek değildir. Hele şahısları ele almak hiç değildir. Nitekim İsmail Rüştü Aksal hiç kimsenin şahsından bahsetmeksizin D. P. politikasının sekiz senede Türkiyeyi ne hale getirdiğini bir anlattı ki herkesin parmağı ağzında kaldı ve gösterdiği deliller karşısında ikna olmayan çıkmadı. Mevcut "Siyasi ekin" in aleyhinde aldığı vaziyet kuvvetli oldu. Zaten eski Maliye Bakanının çok iyi hazırlanmış bulunduğu, mevzuuna hâkim olduğu derhal anlaşıldı. Dosyasındaki vesikalardan bazılarını okumasına dahi lüzum kalmaksızın, Samet Ağaoğlu veya Tevfik İleri gibi kendisine lâf atanlar, aldıkları cevap karşısında ya ezilip ters yüzü döndüler, ya da bir daha lâf atmaya yanaşmadılar.

Böylece, peçen haftanın sonundaki Meclis müzakeresinin en müsbet neticesi hakikaten yüksek çapta bir siyaset adamını siyaset hayatımıza kazandırması oldu. Bilinen bilgisini bilinmeyen mücadele adamlığına ekleyen İsmail Rüştü Aksal, âdeta herkesin şaşkın bakışları altında, karsısına çıkan bütün İktidar hatiplerini teker teker tuşa getirdi.

Demokrasi

Gökler gürledi...

Geçen haftanın sonunda perşembe günü, C. H. P. Meclis Grubu Bagkan vekili Faik Ahmet Barutçu Mecliste kürsüye çıktığında vakit gece yarısına geliyordu. Celse mutad veçhile saat 15'de açılmıştı ve fasılasız devam etmişti. Faik Ahmet Barutçu dış politika ve mali politikadan sonra iç politikanın da görüşülmesini millet huzurunda İktidardan talep etti. Barutçu ile Başkanlık makamını o sırada işgal eden Agâh Erozan arasında tüzük hükümleri mevzuunda bir tartışma cereyan etti. C.H.P. Meclis Grubu Başkan vekiline göre, madeni ki Meclis C. H. P. Grubunun daveti üzerine toplanmıştı, gerekirdi ki Grubun görüşülmesini istediği mevzular Meclise gündem olsun. Buna mukabil Agâh Erozan, o sabah Meclis İçtüzüğünü yeniden tetkik etmiş olmanın hafızasına verdiği parlaklıkla ezberden maddeler, notlar okudu, eski müzakere zabıtlarından cümleler, sayfalar söyledi ye Barutçunun teklifinin mevcut nizam içinde imkânsız bulunduğunu ispata çalıştı. Tabii Agâh Erozanım izahları ne kadar kanuni olursa olsun tatminkâr olmaktan uzak kaldı, zira hiç kimse Meclisi toplantıya çağıran C. H. P. ye Meclisi niçin topladığını açıklaması için söz vermemenin faziletini anlamadı. Fakat Başkanlık divanının, karakuşi hareket etmediğini belirtmek yolunda gayret gösterdiği, haklı duruma geçmeye çalıştığı da hiç kimsenin gözünden kaçmadı. Zaten celsenin başında da, Başkanlık makamını işgal eden Refik Koraltan açılış sırasında Muhalefetten gelen söz taleplerini işitmemeyi tercih etmekle beraber, gürültüyle mücadele faslında oldukça tarafsız davranmıştı. Ama beklendiği ve ümit edildiği kadar değil. Böylece, Meclisin son fevkalâde toplantısı bir evvelki toplantısından başka bir hava içinde cereyan etti.

Durmadan konuşan radyo
D. P. nin son silahı

Sürpriz parti

Yalnız, celse açılırken Başkanın usul hakkında kendisine ait olmayan bir takdir hakkı kullanması ve selâhiyeti yokken Barutçunun o mevzudaki söz talebini bir takdir hakkı ileri sürerek reddetmesi son derece fena karşılandı. Refik Koraltan Meclisin gündemsiz toplandığı yolunda bir iddia ortaya atarak gündem olmadığına göre usulün de bahis mevzuu bulunamayacağını herkesin hayret dolu nazarları arasında ifade etti.

Zaten toplantı gününe tekaddüm eden günleri C. H. P. toplantıda- ne olup biteceğini tahmin etmeye çalışmakla geçirmiş, bütün istihbarat kaynaklarını seferber etmiş, istihbaratın bittiği noktada falcılığa girişmişti. Çarşamba günü Grup kendi arasında toplanmış, taktiğini kararlaştırmıştı. O gece İsmet İnönü ve arkadaşları kendi aralarında daha mahdut seviyede bir başka toplantı yaparak karşı taraftan gelen haberleri kıymetlendirmişler, tedbirler düşünmüşlerdi. Barutçu yalnız Muhalefetin değil, milletin bir şikâyetini dile getirmişti. Kanuni sayıda milletvekili Meclisi toplantıya çağırıyordu, fakat Başkan bu milletvekillerinin temsilcisini çağırıp ta toplantının nasıl cereyan edeceği hususunu görüşmüyordu. Muhalefet mutlaka sürprizle karşı karşıya bırakılıyor, bir tarafın ne olacağını bilip öteki tarafın bilmemesi İktidar lehinde kâr sayılıyordu. Ama bu, müzakerelerin havası üzerinde son derece menfi rol oynuyor sinirleri baştan geriyordu. Geçen haftanın sonunda Faik Ahmet Barutçu arka-

daşlarına şöyle dedi:

"— Meclis Başkanı her toplantıdan evvel Muhalefet Grubunun temsilcisini çağırsa, ona tatbik edilecek usul hakkında izahat verse, Muhalefet de nasıl davranacağını Meclis Başkanına anlatsa ve toplantıya bir mutabakat halinde gidilse fena mı olur?"

Fakat geçen haftanın ortasındaki toplantıda bulunanlar, İktidarın tatbik ettiği taktiği gördüklerinde, D. P. idarecilerinin meseleleri soğukkanlı şekilde görüşmek arzusunda olmadıklarını, bilakis bir hava yaratarak müzakerelere bambaşka istikamet vermeye çalıştıklarını anladılar.

Resen İzahat

İktidar Grubunun şöyle bir taktik hazırladığı süratle anlaşıldı: Dış politika ve dış yardımlar hakkında Zorlu hükümet adına resen izahat verecek, bu izahatı Polatkan genişletecek, arkadan Muhalefet adına bir hatip konuşturulacak, hatibin tenkidlerini Zorlu ve Polatkan şahsiyata girişerek cevaplandıracaklar ve toplantıya bir miting havası verecekler, eğer D. P. için işler buna rağmen iyi gitmezse Başbakan Menderes müdahale ederek vaziyeti kurtaracak. Başbakanın vaziyeti kurtarabilmesi müstesna, bu taktik aynen tatbik olundu. Evvelâ Zorlu kürsüye gelip dış yardımları ele aldı. Bunları sağlamanın nasıl bir Görülmemiş Başarı olduğunu anlattı, zengin devletlerin nihayet bizim iktisadi tutumumuzun faziletini anladıklarını ve keselerinin ağzını bundan dolayı açtıklarını iddia etti. sonra dış politikaya geçerek bunda kazanılan zaferleri, gösterilen basireti uzun uzun nakletti. Yalnız iki hususa temastan dikkatle sakındı: Adanaya inen

Burhan Belge

Sözlü gazete

Amerikan askerleri ve Kıbrıs meselesi! Konuşmasının edası çalımlıydı, fakat mütecaviz değildi. Söyledikleririn ise, hadiseler hakkında ufacık bilgisi olanları tatmin etmesi tamamile imkansızdı. Doğru olduğunda şüphe dahi edilemeyecek bir takım neşriyatı yalanladı, Türkiyenin Iraka yürümesinden Washington'da endişe edildiğini bildiren Amerikan gazetelerinin hayal gördüklerini söyledi, kendisinin de "Türk gönüllülerinden hiç bahsetmediğini" bildirdi. Zorlu kürsüden indikten sonra onun yerini Maliye Bakanı aldı ve Hasan Polatkan da, yeni borç sağlamış olmanın D. P. için ne büyük başarı olduğunu tekrarladı, Meclise teknik yeni bilgi verdi, madalyonun kendi arzuladığı kısmını gösterdi.

Muhalefet konuşuyor

Söz Muhalefete verildiğinde C.H.P. Grubu adına İsmet İnönünün kürsüye geldiği görüldü. Muhalefet dış politika, mail politika ve iç politika ayrı ayrı görüşülecek diye üç ayrı hatip tesbit etmişti. Fakat iktidar, kürsüde bir "Bayrak yarışı" usulü takip edince, Muhalefet de derhal aynı usulü yakaladı ve İsmet İnönü konuşmasının başında kendisinin dış politika üzerinde duracağını mali hususlarda açıklamalara bir başka mütehassıs arkadaşının devam edeceğini -gülümsemeler arasında- bildirdi.

İsmet İnönü bir gece evvel çalışmış ve "Sürpriz Parti" de hazırlıklı bulunmaya dikkat etmişti. Zaten bütün toplantıda Muhalefetin belki ilk defa ciddi şekilde hazırlıklı olduğu gözden kaçmadı. İhtimal ki kazanılan başarıda bu, baş rolü oynadı. İnönü yarı irticalen, yarı notlarını okuyarak bir yandan Zorlunun iddialarım karşıladı, diğer taraftan partisinin dış politika görüşünü ortaya koydu. İnönü dış meselelerde kelimelerini daima dikkatle seçtiğinden konuşması akıcı ve mütecanis olmadı. Fakat ertesi gün Muhalefet liderinin konuşmasını gazetelerde okuyanlar Mecliste bulunanların intihamdan bambaşka intihalara sahip oldular. İnönü dinlenmekten ziyade okunması gereken bir konuşma yapmaya dikkat etti ve ortaya bir yazılı vesika koymaya çalıştı. Bunda muvaffak da oldu.

C. H. P. ye göre dış politikamız basiretli değildi, basiretli olmamıştı. İnönü çeşitli meseleler hakkında tenkidlerini ileri sürdükten sonra esasa geçti. O zaman görüldü ki, İktidar ile Muhalefet arasında dış politikanın esasında da bir ihtilaf vardır. İnönü, bizim dış politikamızın esas unsurunun NATO olmasını istedi. Türkiye, her şeyden evvel bir NATO memleketi hüviyetini benimsemeli, bir Avrupalı olduğunu hatırlamalı ve başka taahhütler alırken NATO'daki vecibelerini ön plânda tutmalıydı. Türkiye Amerika değildi ve Amerika gibi deniz aşın bir, dünya politikası takip edecek kudreti yoktu. Bir harbe ilk günden katıl-

Mümtaz Faik Fenik

Mesafe 1500! Ateş!

maya Türkiyenin heves etmemesi lâzımdı. Lüzumsuz yere harbi göze almak da bir fazilet olmaktan uzaktı. İnönü, NATO içindeki taahhütlerimizin yerine getirilmesinin bir şeref borcu olduğunu belirtmeye bilhassa itina gösterdi. Ama durup dururken, yahut sadece Amerika ile müşterek hareket ederek bir tehlike yaratmakta Türkiyenin menfaati yoktu. Amerikanın deniz aşırı ve dünya çapında vazifeleri vardı. Bunları NATO'nun diğer azaları ölçüsünde bizim de desteklememiz vazifemizdi. İnönü Adanaya indirilen Amerikan askerleri mevzuunda bir şey söylemedi, sadece "müttefikler arasındaki tartışmaları şimdilik tehir ettiğine işaret etti.

"Ocak kongresine ait!"

İnönü konuşmasını bitirip sözü İsmail Rüştü Aksala devrederken Dışişleri Bakanının söz istediği görüldü. Başkan sözü Muhalefet sözcüsüne değil, hükümete verdi ve kürsüye Zorlu geldi. O andan itibaren de müzakerelerin havası ve seviyesi değişti. Bu İnönü yok muydu, dış politikadan anlar geçinirdi, fakat zerrece anlamazdı. Bu İnönü yok muydu, Türkiyeye bir harb ateşi sıçrayacak diye ödü patlardı. Bu korkusu yüzünden seneler senesi basiretsiz, çekingen, pısırık bir dış politika takip etmişti. Dışişleri Bakanı, hükümetinin dış politikasını müdafaa için işte bu "mukni deliller" e baş vurdu. Bütün Meclis Zorluyu hayretle dinliyordu. Dışişleri Bakanı Dünya gazetesinde Bedii Faikin "Asrın incisi" diye vasıflandırdığı kerametini de o sırada söyledi ve ikinci Dünya Harbine Türkiyenin İnönü değil, o sırada Pariste elçilik kâtibi olan Zorlu sayesinde girmediğini bir tarihi hakikat olarak zabıtlara geçirtti. Münakaşaların ondan

sonraki kısmı hep hu hava içinde geçti ve Muhalefet sıralarından Zorluya bağırıldı: "Ocak kongresine git! Ocak kongresine!."

İnönü iki defa daha kürsüye geldi ve yarı müstehzi, Zorlunun kendisi hakkındaki tarizlerinden bir iki noktayı açıkladı. Fakat Dışişleri Bakanının Müzakerelere vermek istediği cereyana kapılmadı, bilâkis gittikçe daha selis şekilde tenkidlerine devam etti. Zorlunun Muhalefeti Amerikayla karşı karşıya bırakmak taktiği de böylece bir netice vermedi Muhalefet Amerikayla dostluğun daha bile kuvvetlenmesini istiyordu. Ama bu, dış politikada hiç bir inisiyatife sahip olmamak değildi.

Duman attıran adam

İsmail Rüştü Aksal kürsüye bu patırtılardan sonra geldi ve daha ilk cümlelerinden itibaren son derece formda olduğunu ortaya koydu. Evvelâ Zorlunun münakaşa metodlarını şiddetle tenkid etti, bir Dışişleri Bakanının nasıl olup ta böyle konuşabildiğine hayret ettiğini söyledi. Ondan sonra mali meselelere geçti ve hiç kimseyi sıkmadan hem de böyle bir mevzuda iktidarın bütün iddialarını hallaç pamuğu gibi attı, hakikatleri çırılçıplak ortaya koydu. Ertesi gün, her ne hikmetse müzakereleri kordiplomatik locasından, ecnebi temsilcilere ayrılan bir iskemleden takip eden ve Başbakanla fikir teatisinde bulunan Safa Kılıçlıoglunun Yeni Sabahı, zaferi Maliye Bakanıyla Başbakana verdi ama bu iddia geniş tebessümlere yol açmaktan ileri gitmedi. Zira çatışma herkesin gözü önünde cereyan etti ve Başbakan Menderes salona gelerek müdahale mecburiyetinde kaldı. Fakat İsmail Rüştü Aksal tekrar kürsüye çıktığında bizzat Menderesten de iyi mücadeleci olduğunu herkese kabul ettirdi. Aksalın o konuşmasını da İktidar milletvekillerinden çoğu alâkayla takip etti. Eski Maliye Bakanı rakiplerini tam hezimete uğrattı. Tabii bunda Aksalın şahsi meziyetleri kadar, ele aldığı davaların haklılığı da bir rol oynadı. Sekiz senelik bir sakat politikadan sonra D. P. nin memlekete verdiği manzarayı bir kaç fırça darbesiyle gözler önüne sermek eski Mâliye Bakam için hiç de zor olmadı. Fakat asıl hayret uyandıran yeni Maliye Bakanının zorlu metodları benimsemesi ve meselelere temas edecek yerde diline Aksalı dolaması oldu. Doğrusu ya, dâvasında haklı olduğuna inanmış bir politikacıdan başka tarzda konuşma beklenirdi.

Hani o ithamlar?

İktidar o gün Mecliste iç politikaya temas dahi ettirmedi. Halbuki D. P. Meclis Grubu ne kadar şiddetli bir tebliğ neşretmiş, radyolarda Muhalefet hakkında ne ithamlar ileri sürülmüş, vatan hainliği bırakılmamış, ihtilâlcilik isnat olunmuştu. Bunları Mecliste Muhalefetin yüzüne karşı tekrarlamak gerekmez miydi? Anlaşılan alacağı cevap, Barutçudan göreceği mukabele hakkında bir fikre sahip bulunduğundan D, P. o defterleri hiç açmak istemedi. Fakat radyolar "tefsir" etiketi altında tek taraflı hücumlarına bu hafta da devam ettiler. Eee, tek ses çıkarmak ve söyleyip söyleyip hiç mukabele görmemek Meclis kürsüsünde münakaşa etmekten daha kolay geliyordu.

Ancak bu hafta, D. P. Meclis Grubunun ateşli tebliğini hatırlayanlar "Bu ne pehriz, bu ne lahana turşusu" demekten kendilerini alamadılar. Zira Muhalefet kendisini Müdafaa için ne söylese o tebliğdeki ithamların asılsız, tehditlerin kuru sıkı bulunduğunu ye tebliğin heyeti umumiyesinin her hangi bir tartaşmaya dahi dayanamayacak kadar eften püften olduğunu bundan açık şekildin gözler önüne seremezdi.

Mesut Azınlık

Gırtlağımıza kadar refah içinde bulunduğumuzu bize son olarak Milli Eğitim Bakanı Celâl Mardımcı ispat etti. Dolar kuru yükseltilip 2.80'den 9.02'ye çıkarıldı ya. Yardımcı da *bir basın toplantısı tertipleyip bu mali kartın kültür sahasındaki akislerimi dile getirdi. Efendim, şimdiye kadar yabancı memleketlere çocuklarını! gönderenler 1 dolara 2.80 Ura öderlerken bundan böyle 9.02 lira ödeyeceklermiş. Yani, yüzde 322 nisbetinde bir artış. Fakat Millî Eğitim Bakanı bir de ne görmüş? Müracaat sahiplerinden 9800 kişinin bu "ayarlama" karşısında kılları bile kıpırdamamış. Celal Yardımcı basın toplantısına katılan gazetecilere gururla tembih etti:*

*"— Bunu yazınız.. Propaganda olsun diye söylemiyo*rum. *Vatandaş D. P. Türkiyesinde kazamıyor ve kazandığını rahatça sarfediyor."*

Allah, Allah! Bizim bildiğimiz Türkiyenin nüfusu yirmibeş milyon civarındadır. Türklerin refah içinde bulunduğunu ispat sadedinde verilmiş olan bu 2800 rakamı size biraz cılız gelmiyor mut Ayın neviden başka "refah delilleri" de hâlâ kulaklardadır. "Sinema kuyfuğu", "eğlence kuyruğu", "bayram şekeri kuyruğu" zaman zaman vatandaşın "bol kazanıp, bol sarfettiğinin delili" olarak ortaya atılmıştır. Ne var ki o kuyruklarda da, şimdi onlara katılan "9.02 yi umursamayanlar" kuyruğunda da simâlar hep aşinadır. Hakikaten Türkiyede, D. P. devrinde, hesapsız kazanıp hesapsız harcayabilenler bir değil, bir kaç kuyruk dolduracak kadardır. Bunların sayısını 50 bin olarak tesbit etmek hiç de yanlış olmaz. Onun için Celâl Yardımcı hiç üzülmesin, müracaatlarını 2800 değil, 50 bin kişi geri almayabilirdi.

Frenklerin "Mesut Azınlık" dediği de, bu sınıftan başkası değildir ya...

C.H..P.

Gelen emniyet

Gecen haftanın sonunda cuma günü saat tam 14'de Ankarada Esenboğa hava meydanında sıtma görmemiş bir ses yükseldi:

"— Allah seni başımızdan eksik etmesin!"

Sesin sahibi C. H. P. nin Mardin milletvekili Mehmet Ah Arıkandı. O gün C. H. p. Genel Başkam İsmet inönü İstanbula gidiyordu ve milletvekili arkadaşları kendisini uğurlamaya gelmişlerdi. Arıkan temennisine C. H. P. Grubunun diğer azaları, sessiz şekilde iştirak ettiler. O gün bütün Halkçı milletvekilleri hakiki bir neşe içindeydiler ve hayatlarından son derece memnun görünüyorlardı. Bir gün evvelki Mecliste sözcülerinin gösterdiği basarı ve kazandıkları galibiyet üzerlerine bir ara çöken yılgınlığın son kırıntılarını da söküp atmıştı. Yılgınlık, yeni alınan krediler karşısında İktidarın açtığı ve 48 saat süren Zafer kampanyası neticesi bazı C. H. P. milletvekillerine arız olmuştu. Bunlar aşırı telâşa kapılmışlar, kendi Meclis Gruplarının toplantıya çağırılması için ısrar etmişler, hazırlıksız yakalanmaktan korkmuşlar, memleketteki havanın kendi aleyhlerine bozulduğu endişesine saplanmışlardı. Doğrusu istenilirse bunda Grubun Başkan vekillerinin de kabahati yok değildi. Hem Barutçu, hem Yetkin o sırada İstanbulda bulunuyorlardı. Eğer aralarında vazife taksimi yapmış olsalardı ve birinden biri Ankarada kalsaydı ihtimal ki sükûnet daha çabuk iade edilirdi. Mamafih Görülmemiş Başarının esrarının pek çabuk ortaya çıkması milletvekillerini daha sakin hale getirmişti. Fakat C. H. P. Grubuna aşıl emniyet geçen haftanın sonunda Meclis müzakerelerinin neticesinde geldi.

Nitekim bu haftanın içinde başkentten kendi seçim bölgelerine doğru hareket eden. Muhalefet temsilcileriyle konuşanlar karşılarında kararlı, azimli insanlar buldular. Vatandaşlarla temas ettiklerinde İşlerin iyi gitmesi için artık mevcut tek ümidi söyleyeceklerdi: C. H. P. nin ilk seçimlerde iktidara gelmesi. Bunu temin ise vatandaşa kalmıştı. Sıkıntıdan kurtulmak isteyenlerin mutlaka paçaları sıvamaları, seçim-

lerde iktidar değişikliğini bugünden hazırlamaları gerekiyordu. Başka çare yoktu.

İki haftalık bekleyiş

Muhalefet temsilcileri yurdun muhtelif taraflarına dağılırken, bu hafta İsmet İnönü Heybeliadada denize giriyor ve bol bol okuyor düşünüyordu. Muhalefet partisi iki haftalık bir intizar devresine girmişe benziyordu. Eylülün başında Parti Meclisi İstanbulda toplanacaktı. İki haftalık hâdiseler karşısında partinin görüşünün o zaman açıklanması uygun düşecekti. Tabii, arada fevkalâde bir hâdise olmazsa. O takdirde C. H. P. yeniden harekete geçecek ve görüşünü bildirecekti.

D. P.

Sırça köşkten sesler

Bu haftanın başında pazar günü Ankarada gazeteciler oldukça hararetli bir gün geçirdiler. Hem muvafık hem muhalif muhabirler D. P. nin devam etmekte olan ocak kongrelerine gittiler ve delegeleri dinlediler. Pazartesi günü aynı haber Zaferde ve Ulusta iki zıt başlıkla çıktı. Zafere göre "tesanüt havası içinde" cereyan eden kongrelerde Muhalefete hücum edilmişti. Ulusa göre ise D. P. liler "Dert çok, fakat derman olacak yok" demişlerdi, İktidara ve Belediyeye çatmışlardı. İşin garip tarafı şuydu ki, haberlerin ikisi de doğruydu.

Hakikaten bir kaç haftadır her pazar yapıldığı gibi bu hafta pazar günü de Ankaradaki D. P. ocaklarında kongreler devam etti. Kongreler Genel Merkezin bir tamimi üzerine başlamıştı. Ankara D. P. nin ü kongresi yapmadığı yerlerden biridir ve teşkilâtın şikâyetleri üzerine hazırlıklara girişilmiştir. Şimdi ocaklardan bucaklara, bucaklardan ilçelere, ilçelerden de ile delegeler seçilecek ve bu delegeler Ankaradaki muvakkat D. P. İdare Kurulunun yerine daimisini getireceklerdir.

Kongrelerde iki sınıf sözcünün konuştuğu görüldü. Halkın içinden gelenler herkes gibi feryat ettiler ve İktidarı da, Belediyeyi de şiddetle tenkid ettiler, derman olacak adam aradılar. Buna mukabil kongrelere yüksek kademeler tarafından gönderilen temsilciler tesanüt havasının şampiyonluğunu yaptılar ve şikâyetlere hak verir görünmekle beraber kabahati mutad veçhile Muhalefete yüklediler. Bu Muhalefet rahat vermiyordu, bu Muhalefetle çalışılmazdı, bu Muhalefet nankördü. C. H. P. den en fazla şikâyeti bu hafta, eski C. H. P. li Kars milletvekili Abbas Çetin Yenidoğan ocağı kongresinde yaptı.

Fakat toplantılarda bulunanlar kongrelerde canlı bir hava bulamadılar. Bir defa toplantılara karşı büyük alâka yoktu. İkincisi, 1946'nın o heyecanlı ruhu sanki D. P. kongrelerinden C. H. P. kongrelerine taşınmıştı. Üçüncüsü, D. P. Meclis Grubunda milletvekillerinin İktidarı ciddiyetle murakabe etmemeleri teşkilâtın ümitsizliğine sebep oluyordu. D. P. Meclis Grubunda tenkid yapacak diye bilinenler ya toplantılara geliniyorlardı. Kemal Özçoban gibi, ya da tasvip etmedikleri sanılan bir takım tebliğlerin altına imzalarını basıp bunların ittifakla çıkmalarına göz yumuyorlardı. Prof. Osman Turan gibi. Halbuki şiddet şarkısı söyleyen tebliğlerde ittifaktan değil, ekseriyetten bahsedilmesi dahi vatandaşın huzurunu arttırıyordu ve Meclis Grubunun iş başında bulunduğu hissini D. P. li lerde arttırıyor, onları da kendi çaplarında murakabeye teşvik ediyordu.

Yangınlar

Gizlilik merakı

Bu haftanın ortasında çarşamba günü daha ortalığın yeni yeni ağarmağa başladığı saatlerde. Bursa Valilik konağında bir hareket ve canlılık görenler hayret ettiler. Zira hemen bütün Bursalılar bilirlerdi ki, Vali İhsan Sabri Cağlayangil erken kalkmaktan hiç hoşlanmaz. Hele böyle sabahın alaca karanlığında. Ancak biraz sonra Vah konağının kapısına yanaşan makam arabasına binenlerden birinin Adnan Menderes olduğunu görenler, Çağlayangilin neden bu kadar erken uyandığını anladılar. Fakat bu sefer de yeni bir merak ortalığı kapladı. Menderes Bursaya ne zaman gelmişti ve böyle şafakla beraber nereye gidiyordu?

Bir kaç saat sonra, zihinlerde çengellenen bu istifhamlar çözüldü. Kulaktan kulağa yayılan bir haber Menderesin ne zaman geldiğini ve böyle sabah karanlığında nereye gittiğini herkese öğretti. Menderes, bir akşam evvel saat tam 19.20 de -güneşin batmasına iki dakika kala- asker! bir uçakla Bursa hava meydanına inmişti. Şayet uçak meydana inmekte iki dakika daha gecikse belki de geri dönmek zorunda kalacaktı. Zira Bursa hava alanında pist ışıkları yoktu ve uçakların bu meydana karanlıkta inip kalkmaları mümkün değildi.

Menderesin meydanda sadece Vali Çağlıyangil, D. P. İl Başkanı Hayri Terzioğlu ve Emniyet Müdürü tarafından karşılanışı akla derhal çeşitli ihtimaller getirdi. Demek Menderes Bursaya gelişinin duyulmasını istemiyordu. Günün son dakikalarını seçişteki maksat buydu. Öyle ki, Menderesin Bursaya geleceği, şehirdeki D. P. milletvekillerine ve hattâ Devlet Bakanı Samet Ağaoğluna bile duyurulmamıştı. Zira pek çok milletvekili ve Ağaoğlu o gün Bursadan (hem de binbir güçlükle bilet bulunmasına rağmen) ayrılmışlardı. Menderesin uçaktan indiği saatte Bursada olanlar ise, o saatte Çelik Palasta yemek masasının basındaydılar ve hiçbirinin Başbakanın geldiğinden haberi yoktu.

D. P. nin son kongrelerinden biri

Suni teneffüs!

Çubuk tipi askeri uçaktan inen Menderesi, meydanda karşılayanlar arasında -tesadüfen- iki gazeteci ile bir de fotoğrafçı vardı. Geniş çizgili siyah bir elbise giymiş olan Menderes uçaktan inince, Vali ilerleyip elini öpmek istedi. Ama Başbakan buna müsaade etmedi ve Valinin elini sıkmakla yetindi. Uçaktan Menderesin arkasından sırasıyla İktidarın gayri resmi basın müşaviri Safa Kılıçlıoğlu, onu takiben de Hasan Polatkan ve Server Somuncuoğlu ile Başbakanlık Hususi Kalem Müdürü Muzaffer Ersü indiler.

" Menderes, beşuş bir çehre ile karşılayıcılarının teker teker ellerini sıktı. O kadar ki, uçağa merdiven getirenlerin dahi "nasılsınız?" diye hatırını sormağı ihmal etmedi. Sonra da Valiye hitaben: "Doğru sizin eve gidiyoruz, değil mi?" diye sordu ve Valinin arabasına doğru

Yangın yerinde gözü yaşlı Bursalılar
Her şeyin başı can sağlığı

yürüdü. Vilâyetin makam arabasına Önce Kılıçlıoğlu, sonra Menderes onu takiben de Çağlayangil bindi. Geride kalan iki bakan da Emniyet Müdürünün otomobiline, otomobilini bakanlara tahsis eden Emniyet Müdürü ise daha arkada bekleyen trafik arabasına bindiler. Sonra arabalar sessizce Bursaya doğru hareket etti. Valilik arabasındakiler Valinin evine giderken, Bakanlar da Çelik Palasta kendilerine ayrılan dairelere gittiler. Böylece de gece hemen hemen hiç kimse Menderesin Bursaya geldiğinden haberdar olmadı. Başbakan o akşam Çelik Palastan birkaç yüz metre uzaktaki Valilik konağında Safa Kılıçlıoğlu ve Çağlayangille sohbet ederken yangın felâketi dolayısı ile Bursaya gelmiş olan bazı D.P. milletvekilleri ve meselâ bu arada Meclis Başkan Vekillerinden Agâh Erozan ile Grup Başkanı Halûk Şaman Çelik Palasın salonunda mavi elbise giymiş, 21 - 22 yaslarında son derece şık ve zarif bir genç kızla tatlı tatlı konuşuyor, vakit öldürüyorlardı, Beri yanda diğer milletvekilleri de, Çelik Palasın taçsız ve pantolonlu Kraliçesi, -milyoner olduğu söylenen- Adalet hanıma komplimanlar yağdırmakla meşguldüler.

Yangın yerinde

Çarşamba sabahı, binlerce dükkânın harabeleri üzerinde dolaşırken Menderes, bir akşam evvel uçaktan indiği saatlere nazaran son derece üzgün görünüyordu. Kendisine verilen izahatı büyük bir dikkatle dinledi. Teselli edici sözler söyledi. Bu arada Menderesin dükkânları ve iş yerleri yanan halkla karşılaşmamaya bilhassa dikkat edişi gözden kaçmadı. Vali, hâdise mahallinde Menderese yangının nerden çıktığını, nasıl geliştiğini, itfaiye ekiplerinin nasıl canlarını dişlerine takarak çalıştığını, tarihi Ulu Caminin nasıl kurtarıldığını anlattı.

Bursanın ticari fayatına kolay kolay tekrar edilemiyecek bir darbe vuran yangın, geçen haftanın sonunda pazar günü hemen bütün dükkânların kapak ve Bursalıların ekserisinin sayfiyede olduğu bir saatte, tam 1445 de, Ulu Caminin alt tarafındaki Sahaflar çarşısındaki bir mücellithaneden çıkmıştı. Cahit Cemrek adında bir mücellit, o gün pazar olmasına rağmen dükkânına gelmiş ve gazocağını yakarak tutkal kaynatmak istemişti. Ancak gazocağının birden parlaması dükkânın içindeki kâğıtların tutuşmasına sebep olmuş, biraz sonra da yangın bütün haşmetiyle dışarıya, civardaki dükkânlara sirayet etmişti. Tesadüfen cami önünde bulunan bir kaç yaşlı Bursalı, yangını görünce durumdan derhal itfaiyeyi haberdar etmişler ve yangının çıkmasından tam yirmi dakika sonra da altı arabadan müteşekkil Bursa itfaiyesi vaka mahalline yetişmişti. Yangının çıktığı yer ile itfaiye garajlarının arası 500 metreden fazla değildir. Ancak itfaiye gelinceye kadar, yangın Sahaflar çarşısını boydan boya yalayıp hemen bitişikteki Kapalı çarşıya sirayet etmiştir. Şimdiye kadar iki defa daha yanmış olan Bursa Kapalı çarşısı bir kaç yıl evvel restore edilmiş olup içi yanmaz boya ile boyanmıştır. Ancak yanmaz boyaya, boyanın çabuk kuruması için katılmış olan benzin miktarının fazla oluşu yangının daha da çabuklaşmasına sebep olmuştur. Zaten ipekli kumaşlar la dolu olan çarşı bir anda çıra gibi tutuşmuş ve yangın buradan da başka yerlere atlamıştır. Topu topu altı araba ve 31 itfaiye eri ile böyle muazzam bir yangım söndürmek telâşına kapılan Bursa itfaiye teşkilâtı biraz sonra hayret ve dehşet içinde, su şehri Bursada su alabilecekleri depoların boşaldığını gördüler. Artık bundan sonra, yangın yerinden birkaç kilometre uzaktaki Kültür parkından ve civar depolardan taşınan sularla söndürülmek istenen yangın her an biraz daha büyüdü.

Yangın önlenemiyor

Yangının her an biraz daha büyüdüğünü gören alâkalılar derhal civardaki askeri birliklerden ve yangın söndürme vasıtalarına sahip teşekküllerden yardım istediler. Bunun üzerine İnegöl, Yalova, Mudanya, Karacabey ve son olarak da İstanbul itfaiye birlikleri yangın yerine doğru sevk edildiler. Yangının önlenemeyeceği anlaşılınca, son çare olarak askeri birliklerin tahrip bombaları atarak bazı blokları yıkmaları ve böylece dört bir tarafa uzanan alev dillerinin önlenmesi düşünüldü, ard arda üç bomba atıldıysa da bu da bir fayda vermedi. Yangının çıkıp büyümesinden hemen bir kaç dakika sonra, yüzbine yakın Bursalının toplandığı yangın yerine en geç gelen Bursa Valisi İ. Sabri Çağlayangil oldu. Devlet Bakanı Samet Ağaoğlu ile birlikte Uludağda bulunan Vali, akşam üzeri yangın yerine geldiğinde üzerinde son derece şık beyaz bir elbise bulunuyordu. Gece saat 23'e kadar yangın sahasında kalan Valinin o akşam en çok dikkat ettiği şeylerden biri beyaz elbisesinin kirlenmemesiydi.

Yangın, üçbinden fazla dükkân ve yüze yakın evi yakıp kül ettikten sonra pazartesi sabahı saat bire doğru önlenebildi. Söndürülmesi ise İstanbul itfaiyesinin modern vasıtalarının da yardımıyla ancak saat dört bucuk beşte imkân dahiline girdi. Mamafih hemen hiç birinin gözüne bir damla uyku girmemiş olan onbinlerce Bursalı ertesi sabah doğan güne karşı, yangın sahasının hâlâ kor yığınları ile dolu olduğunu gördüler. Manzara son derece feci idi. Bursanın ticari hayatının can damarı olan Kapalı çarşı ve çevresi tamamiyle mahvolmuştu.

Yangının sindirildiği saatlerde Cumhurbaşkanı Celâl Bayarın Bursa ya geldiği duyuldu. O akşam vakayı haber alır almaz seçim bölgesi olan Bursaya müteveccihen hareket eden Bayar, sabaha karşı dört sularında Mudanyaya gelmiş, orada Validen izahat aldıktan sonra saat altıda yangın yerlerini gezmişti. Cumhurbaşkanı (eski bir bankacı olarak) derhal banka müdürleri ile bir toplantı tertip ederek, dükkânları yanan tüccarların borçlarının ve bonolarının tecil edilmesi yolunda telkinler yaptı ve Bursalılara, hemen her felâketten sonra yapılması artık âdet haline gelen vaatlerden birinde daha bulundu: Yananların yerine daha iyileri yapılacaktı.

Sıcaklar

Açık artırma

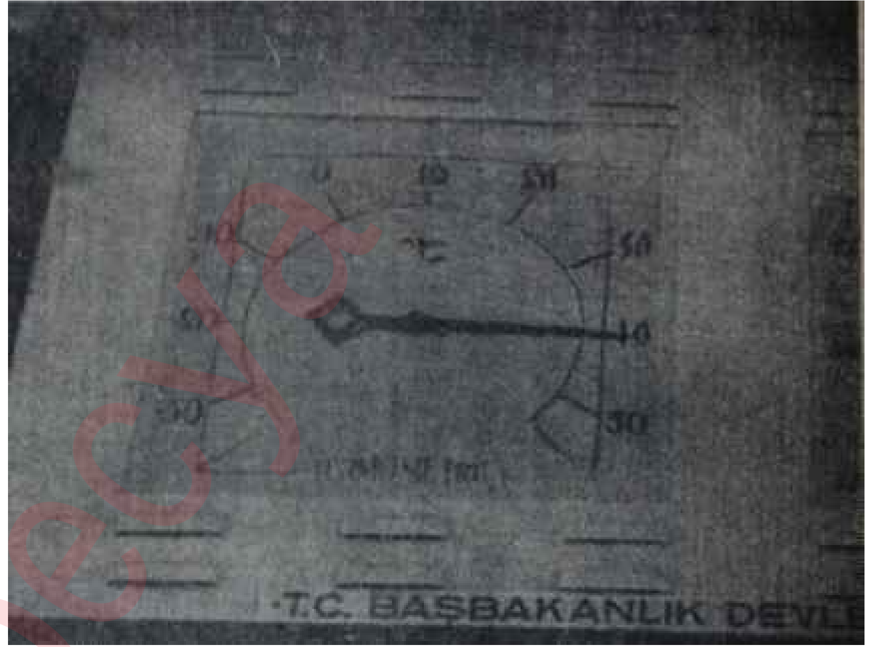
Geçen haftanın ortalarından bu haftanın ortalarına kadar gazetelere *söz* gezdirenler hemen her gün birinci sayfalarda artık okuya okuya aşinalık peydâh ettikleri bir haberle

karşılaştılar: Dün yılın en sıcak gününü yaşadık. Boğucu sıcaklar devam ediyor. Halk plajlara, mesire yerlerine taşındı. vs. vs.

Gazetelerin muayyen zamanlarda muayyen mevzuları vardır. Kış başında odun kömür fiyatlarından ve kıtlığından bahsedilir. Kış ilerledikçe yılın en soğuk günleri üzerinde bir eksiltmeye girilir. Sonra bahar gelir. Baharda gazete sütunlarını süsleyen haberler arasında dalları basan çiçekler yer alır. Yaz başlangıcı bilhassa İstanbul gazeteleri için, Ahırkapı açıklarında denize girip boğulanların haberleri ile gelir. Bunu plâjlardaki izdiham ve boğucu sıcaklar takip eder. Tabii bu arada patlıcan mevsimi ile birlikte boy gösteren yangınlar da haberlerin garnitürü olarak gene birinci sayfalarda yer tutar. Durum bu sene de geçen yıllarınkinden farklı değildir. Ancak şu son bir hafta, bu beylik mevzulara olağanüstü bir alâka celbetti. Patlıcan mevsimi ile birlikte yangınlar başlamıştı ama bu yangınlar geçen senelerdekileri gölgede bırakan muazzam yangınlardı. Bir gecede Bursada koca bir ticaret sitesinin yok olması gazete sütunlarında en yürek kabartıcı resimlerle haber veriliyordu. Anadolunun dört bir köşesinde, kazara orman kalmış yerlerdeki yangınlar ortalığı bir cehenneme çevirmişti. Meselâ sadece Ege bölgesinden bir günde otuz orman yangını haberi birden geliyordu. Sadece İzmir civarında yirmi yangın birden çıkıyordu. Torbalıda üç Seferihisarda iki, Selçukta dört, merkezde bir orman tutuşmuş cayır cayır yanıyordu ve bunları söndürmek için eldeki mükellefler. Orman Koruma memurları ve civar köylüler yetmediği için askeri birlikler yardıma çağrılıyordu. Gene ayni günlerdeki gazete haberleri arasında Antalya civarındaki Manavgat Ormanlarının tutuştuğu, İzmit civarındaki fundalıkların yandığı haberleri yer alıyordu. Anadolunun bilhassa batı bölgeleri üzerinden geçen uçakların, yanan bir orman görmedikleri gün olmuyordu. Gazetelerde orman yangınlarının sayısının her gün biraz daha kabardığı haberleri çoğalırken, ortaya yeni bir mevzu çıktı. Gene beylik hâdiselerden sıcaklar bütün Türkiyeyi kaplamıştı. Ama bu sefer sıcaklar öyle geçen yıllardaki gibi sadece boğucu, sadece taciz edici değildi. Geçen yıllara nazaran bu sene gazetelerin girdikleri açık artırma çok daha başka türlü cereyan ediyordu. Meselâ İstanbul geçen haftanın sonunda 1911 yılından beri tesbit edilmiş sıcakların en yükseği ile cayır cayır kavruluyordu. Suhunet gölgede 41 dereceye kadar çıkmıştı. İmarzede İstanbul böyle bir sıcağı bunca senedir ne görmüş ne de duymuştu. Bundan 47 yıl evvel kurulan Yeşilköy Meteoroloji istasyonu mensupları bunca yıl içinde kaydettikleri en yüksek sıcaklığın 1945 Ağustosunun sonlarında olduğunu ve 40.6 dereceyi bulduğunu söylüyorlardı. Bu sene ise, bu haftanın başlarında bu rekor egale edilmiş ve geçen yılların sıcaklıkları unutuluvermişti.

Sıcaklar öyle sadece İstanbula ve civarına da has değildi. Bütün Türkiye geçen yıllara göre inanılmıyacak kadar fazla bir hararet altında kalmıştı. İzmirde 45 Adanada 46 derecelik suhunetler tesbit ediliyordu. Hele Antalyada bir ara, hemen civar ormanlardan birinde çıkan bir yangının da tesiri ile gölgede hararet 45, güneşte ise 82 dereceyi bulmuştu. İzmir ve civarında hararetin güneşte 75 dereceye çıkması yarım asırdır duyulup işitilmiş şey değildi ama, bu da bu yazın son günlerinin bir azizliği olarak gerçek haline geliverdi.

şiddetlenerek bir kere daha ortalarda dolaşmağa başladı. Meselâ İstanbuldâ Fatih, Aksaray, Yedikule gibi semtler günlerce musluklardan akan su yüzüne hasret kalıp kerbelâya döndüler. Hemen herkesin üzerine, çöken sıcaktan doğma halsizlik, şehir sokaklarını pislikten ve çöplerden geçilmez bir hale koydu. Ortalık toz ve toprağa bulandı. Plajlarda, mesire yerlerinde yıllardır devam edip giden bakımsızlık, başı boşluk, kontrolsüzlük iyiden iyiye gemi azıya aldı. Meşrubat satan seyyar esnaf, meşrubat yerine sade suyu meşrubat fiyatına satmağa başladı. Vapurlar, trenler, otobüsler ve dolmuşlar birer fin hamamına döndüler. Her ne kadar sıcaklık rekorunun kırıldığı cumartesi pazar tatil günlerinin sonunda sadece is

Gölgede 40 dereceyi gösteren termometre

Bu işe o da şaştı!

Sıcağın gerisi

İstanbulda 47 senedir, Ege bölgesinde yarım asırdır görülmeyen sıcaklar elbetteki beraberinde bir takım aksaklıklar da getirecekti. Nitekim getirdi de. Hemen bütün büyük şehirlerde en ufak bir tabiat azizliği karşısında aksayan beledi hizmetler, "Görülmemiş Kalkınma" diyarındaki "Görülmemiş Sıcaklar"dan sonra bermutad bir kere daha aksadı. Ankarada, İstanbulda, İzmirde, Adanada, Eskişehirde sıcak hayalarda serinlemek için buz arayanlar dükkânlarda "buz kalmadı, tabelâlarından başka bir şey bulamaz oldular. Bira, şişe suyu gibi şeyler adeta birer kara borsa metaı haline geldi. Hemen her büyük şehrimizin bir türlü halledilememiş olan su derdi de, her yaz olduğu gibi fakat bu sefer misliyle

tanbul içinde üçyüz bin kişinin sayfiyelere taşındığı ilân edildiyse de, bu üçyüz bin kişinin o günlerde o vasıtalar içinde çektiği cehennem azabına aldıran bile olmadı! İstanbulda banliyö trenlerinin bir günde 210 bin kişi taşıdığı, vapur seferlerinin 110 bin kişi ile yapıldığı ve bir rekor kırıldığı ilân edildi. Tabii sıcaklık rekorunun kırıldığı bu günler içinde plajlarda boğulma, gazinolarda kazıklanma, zabıta vakalarında da artma rekorları kırıldı.

Memleketin dört bir köşesi "Görülmemiş sıcak" haberleri ile çalkalanıyordu. Meteoroloji istasyonlarında çalışanlar hemen ardsız arasız çalan telefonlara cevap yetiştirmekten helak oldular. Herkesin sorduğu sual aynıydı: Bir soğuk hava dalgası gelecek deniyordu. Acaba bu ne za-

man gerçekleşecekti? Meteoroloji istasyonları da kati birşey söyleyemiyorlardı. Sıcakların sebebi Basra Alçak basınç merkezi ile İtalya üzerinde teşekkül eden bir başka alçak basınç merkezi arasında kalmamızdı. Maamafih Kuzey Avrupadan bir soğuk dalgasının gelmesi ve boğucu sıcakları nisbeten olsun gidermesi mümkündü. Şayet karikatüristlere mevzu teşkil eden meteoroloji istasyonlarının bu haftanın başında söylediklerine inanmak gerekirse hafta sonuna doğru boğucu sıcaklar hafifliyecek ve Karadeniz kıyılarından memleketimize gelen soğuk hava dalgaları ile az da olsa serinlemek imkânlarına kavuşacaktır.

Her geçen gün, evvelkinden daha sıcak olur ve gazeteler bu sıcaklar hakkında alabildiğine neşriyat yaparken, bazı açık *göz* gazeteciler de, dünyanın başka yerlerinde suhunet derecelerinin ne olduğunu tesbite ve buna göre memleketimizle oralar arasında mukayeseler yapmağa başladılar. Meselâ geçen haftanın sonunda cumartesi günü Anadolu üzerinde hüküm süren sıcaklık ortalaması, Kuzey Afrikadakinden daha fazlaydı. Kuzey Afrika o gün 28-30 derecelik bir sıcaklık içindeyken Türkiyede bu ortalama 36-38 derece etrafındaydı. Pazar günü ise Adanadaki sıcaklık 46 dereceyi buluyor ve Amerikada sıcaklığından dolayı "ölüm vadisi" diye sıfatlandırılmış Trompolli vadisinin sıcaklığı ile hemen hemen at başı gidiyordu. Türkiye baştan başa bir ölüm vadisi olmak yolundaydı.

Kıbrıs

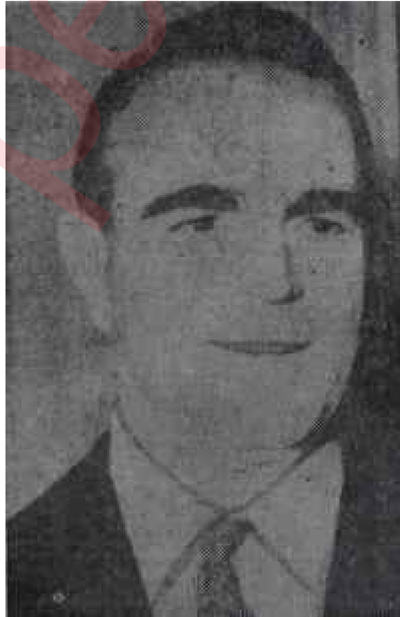
Ağza alınmayan lâf

Geçen haftanın ortasında, B. M. M.nde dış meseleler hakkında geniş izahat veren, kendinden emin Dışişleri Bakanının ağzından Kıbrıs lâfının çıkmaması soğuk bir duş tesiri yaptı. Dışişleri Bakanı nasıl olur da Kıbrıstan bahsetmezdi? İngiltere eskisine nazaran çok daha aleyhimize bir plânla ortaya çıkıyor, buna rağmen hükümet sözcüsü, çok ehemmiyetsiz bir meseleymiş gibi Kıbrıs işine dokunmuyordu. Şaşırmamak imkânsızdı!

B. M. M. nin o oturumunda Kıbrıs kelimesini işitmek için, devlet adamı olduğunu hiç bir zaman unutmayan İnönünün konuşmasını beklemek lâzım geldi. C. H. P. Genel Başkanı kendine has üslubuyla, meseleyi bir kaç cümle içinde vazetmesini bildi. İnönü, "Kıbrıs dâvasında Hükümetinin reddettiği İngiliz plânından daha geri bir plânın tatbike konduğunu" belirtti. Hükümetin hatası ortada idi: Birinci plânda "kazanılan muvaffakiyetlerin kaderini bilmemiş, plânı müzakere için esas kabul ettiğim beyan ederek İslaha çalışmamıştı. Zira hükümet, "uzlaşma bilmiyen aşırı tatbik zihniyetim" İnönü zorlu politikaya bu sıfatı vermektedir marifet sanmaktadır. İnönünün Kıbrıs işini ortaya atması, Zorluyu da Kıbrıstan bahsetmeğe zorladı. İrticali konuşmalarında mutadı üzere fazla celâdeti olan Zorlu - Aksal biraz sonra bir dışişleri bakanının, bu şekilde konuşmaması gerektiğini hatırlatacaktır. Müstehzi bir dille yeni İngiliz plânından söz açtı. Keski hiç konuşmasaydı. Zira iki ay kadar evvel kendisine çok yakışan mağrur tavırlarıyla ilk İngiliz plânım reddeden Zorlu, âdeta eskisinden daha kötü olan yeni İngiliz plânının savunmasını yaptı. Plan Adadaki Türk ve Yunan Hükümetlerinin temsilcilerini başrolden figüranlığa indirmişti. Bu mühim bir mesele miydi? Çifte tabiyetten şimdilik vazgeçildi ise ne çıkardı sanki? Her sözünün başında "Kıyamet mi kopar?" diyen "Vatan ve Silistre"deki yaşlı askeri hatırlamamak imkânsızdı! Zorlu için hiç bir şey mühim değildi. Yalnız daha iyi bir plâna hayır diyen Zorlunun, daha kötü bir plânı eskisinin hemen hemen aynıymış gibi göstermeğe çalışmasındaki garabet kimsenin gözünden kaçmadı. Bizzat Dışişleri Bakanına da durum garip gelmiş olacak ki, sözlerinin sonunda Kıbrıs işini arzu, edilirse gizli bir oturumda açıklıyacağını bildirdi.

Fatin Rüştü Zorlu
Daha neler!

Karamanlis
Usta oyuncu

Zorlu, son cümle olarak söylediğini daha işin başında bildirse idi kimsenin içinde en ufak bir tereddüt hasıl olmayacaktı. Herkes acaba Yunanlıların iddia ettiği gibi, İngiltere Taksim hususunda Türkiyeye gizli bir teminat mı verdi, gizli teminatla rın hiç bir kıymeti yoktur ya diye düşünecekti. Hikmetinden sual olunmaz, Zorlu bu yola gitmedi! Aksine mizaç itibarı ile "uzlaşma bilmeyen aşırı taktik zihniyeti" ne mütemayil olmasına rağmen, "Yalmanvari" bir yumuşaklık içinde tadilâtı küçümsemedi. Bu durumda zihinlerde kocaman istifhamların uyanmaması imkânsızdı.

Elbette ki İngiltereye verilecek cevapta, Türkiyenin Taksim tezinde israr ettiği bildirilecektir. Nitekim bu haftanın başında, Menderesin, İngiliz Başbakanına gönderdiği mektubu açıklıyan Zorlu, Lennox-Boydun "taksimin muhtemel hâl çarelerinden biri olan" meşhur beyanatının yeniden teyid edildiğini tekrarlamaya dikkat etmiş, ancak ondan sonra Türkiyenin "İngiltere Hükümetinin sarfettiği bu müsbet gayretler muvacehesinde, hüsnüniyetini göstermek için plânın tatbikatında İngiltere Hükümetini desteklemeye gayret etmeye karar verdiğini açıklamıştır. Halbuki Menderes, bundan evvel İngiliz Başbakanına gönderdiği bir mektupta, daha iyi bir plânı, "maalesef reddetmek zorunda bulunduğunu" bildirmişti. Eski plânda da taksim kapısı açıktı. O halde ne diye bir plâna hayır, kötü bir plana evet denilmektedir. Doğrusu bu değişmeyi anlamak çok zordur. Yalnız muhakkak olan bir şey dış yardımla neticelenen Paris -Bonn-Londra seyahatinden sonra Cumhuriyet Hükümetinin yumuşadığıdır. Artık, ilerideki taksimi bugünden sağlıyacak olan müşahhas garantilere pek fazla ehemmiyet verilmemektedir. Yalnız Türk Dışişleri Bakanının unuttuğu bir nokta vardır: Yunanlıların istediği mânada bir muhtariyet, adayı eninde sonunda Yu-

nanistan tarafından ilhaka götürecektir. Bizzat Zorlu Türk tezinin "dernal Taksim olduğunu coşkunluk günlerinde bu hakikati defalarca tekrarlamış ve İlhaka yol açacağı için muhtariyeti reddettiğini söylemiştir. O halde Türkiyenin muhtariyeti kabul edebilmesi için, şimdiden ileride Taksimi temin edecek tedbirlere dört elle sarılması lazımdır.

Ada Türklerinin çifte tabiyete sahip olması ve adeta vali muavinliği yapacak bir Türk temsilcisinin Kıbrısa gönderilmesi, yarınki Taksimin gerçekleştirilmesinde büyük rol oynıyacak ileri adımlardır. Şimdi İngiltere, ne istediğini çok iyi bilen Yunanistanı memnun etmek için, temsilcilerin rolünü basit bir müşahit seviyesine indirmiştir. Çifte tabiyet te, sözde teknik sebepler yüzünden tehir edilmiştir! Bu durumda Dış işleri Bakam kalkıyor, ne çıkar bundan diyor. Bundan herşey çıkar, bundan Adanın Yunanistan tarafından ilhakı çıkar. Nitekim İngiliz plânı, son tavizlerin nereye götürdüğü hususunda bazı ipuçları vermektedir; Yeni plân ileride iki cemaatın bir araya gelebilmesi temennisini izhar ederek, gayenin Taksim değil, fakat Adanın politik bütünlüğü olduğunu ihsas etmektedir. Nitekim plân, Türk ve Rumları tek mecliste toplamak ihtimalinden bahsetmektedir. Bu sebeple Kıbrıs dâvası, İngilizlerin inandırmağa çalıştıkları gidi yarın değil bugün kazanılacaktır. Uyanık bir diplomasi ancak bugünden Kıbrısta taksim tohumlarını ekerse bunun için tedhiş hareketine kalkışmağa lüzum yok yarın ektiklerini biçecektir. Aksi halde "yazık oldu Kıbrısa" demekten başka yapacak bir iş kalmıyacaktır. Ne yazık ki diplomasiye en çok ihtiyaç olduğu bir anda, son dış yardımın rehaveti içinde Dışişleri Bakanı, "ne çıkar bundan" demektedir. Halbuki Yunanlılar çetin bir diplomatik savaşa girişmişlerdir. Makarios ve Karamanlis, İngiliz plânından Taksimin sen izlerini silmek için aşırı bir gayret göstermektedir. Geçen haftanın ortasında plânı reddeden Yunan Başbakanı red sebeplerini saklamamaktadır. Karamanlise göre Yunanistan:

1) Adaya Türk ve Yunan temsilcilerinin gönderilmesine,

3) Çifte meclisin mevcudiyetine,

3) Meclis ve kabine rolü görecek konseyde üyelerin cemaatlerin nüfus sayısına göre seçilmemesine aleyhtardır.

Halen taksime yol açabilecek engeller bundan ibarettir re Yunanistan bu engelleri peşinen devirmeğe çalışmaktadır. Onlara göre Kıbrısta tek bir hükümet kurulmalı, Türklere sadece eşit muamele görecekleri hususunda teminat verilmelidir. Zira Yunanlılar çok iyi bilmektedirler ki, Enosis'e gidecek yol buradan geçmektedir!

Bütün bunları görüp de, neredesin ey diplomasi diye bağırmamak elden gelmiyor!

VATAN SANA MİNNETTARDIR!

Şu Demokrasinin onaltı fazileti varsa, onyedincisi bir takım caka satıcılarının foyalarını meydana çıkarmasıdır. Şimdiye kadar İsmet İnönünün çalımından yanına yaklaşılmıyordu. Güya Türkiyede Dış politikadan en iyi anlayan adam oydu. Güya, tâ Mudanya mütarekesinden beri Türkiyenin menfaatlerini daima başarıyla korumuştu. Güya Cumhuriyet Hükümetinin değil, belki de Türkiyenin asırlardan beri yaptığı hareketlerin en iyisi olan "memleketi İkinci Dünya Harbine sokmamak" hareketi onun eseriydi. Şimdi bütün bunlar, bir iğne darbesiyle sönüp gitmiştir.

Türkiyede Dış politikadan en iyi anlayan adam İsmet İnönüdür, ha? Haydi, efendim! Meclisin son toplantısında Fatin Rüştü Zorlu, bu hikâyeyi zihinlerden söküp atmıştır. Türkiyede Dış politikadan en iyi anlayan adam Fatin Rüştü Zorlunun ta kendisidir. İsmet İnönü tâ Mudanya mütarekesinden beri Türkiyenin menfaatlerini daima başarıyla korumuştur, ha? Haydi, efendim! Bu İsmet İnönünün Mudanya mütarekesinden beri Türkiyeye yaptığı fenalıkların haddi hesabı yoktur. Eğer fenalıkların bir kısmı önlenebildiyse, Fatin Rüştü Zorlunun sayesinde önlenebilmiştir. Memleketi İkinci Dünya Harbine sokmayan İsmet İnönüdür ha? Haydi, efendim! İsmet İnönü Türkiyeyi İkinci Dünya Harbine sokmaya karar vermiştir de, bu karar ancak Fatin Rüştü Zorlunun bir telgrafı sayesinde önlenebilmiştir. Nitekim Türkiye Büyük Millet Meclisinin kürsüsünde bu hakikat ifade edildiğinde bizzat İsmet İnönü caka satmaktan vazgeçmiş ve süngüsü tamamiyle düşmüş halde aynı kürsüden şöyle demiştir:

"— Biz harbe girecekmişiz, o sırada devletin Büyük Elciliklerinden birinde kâtip olan Fatin Rüştü bey bunu önlemiş, Türkiyenin harbe girmesine mani olmuş! Kendisine teşekkür ederiz!"

Hakikaten Demokrasinin bu onyedinci meziyeti sayesinde bir tarihi hakikat gün ışığına çıkmış bulunmaktadır. Ama, siz şu İsmet İnönüdeki cürete balanız.. Senelerdir, nasıl da övünüyordu!. Yok, Dış politikadan anlarmış, yok bizi harbe sokmamış.. Halbuki o harp esnasında yaptığı hatalar Meclisin son toplantısında Fatin Rüştü Zorlu taraf ından açıklandıktan sonra meşhur Zaferde de, "Cevaplandınlamayan sualler" olarak hususi itinayla neşredilmiştir. İsmet İnönü meğer o badire esnasında "Türkiyeye harbin bulaşmaması için" ne dolaplar çevirmiş. Müttefiklerle anlaşmalar imzalamış, buna mukabil Almanlarla flört etmiş, sonra bir Dışişleri Bakanını feda etmek zorunda kalıncaya kadar Auttan gemilerinin Boğazlardan geçmesine müsaade etmiş. İsmet İnönü, Türkiyenin bir harbe girmesine öylesine aleyhtarmış ki büyük Atatürk ile bile o mevzuda ihtilâfa düşmüş ve büyük Atatürk İnönünün değil, Fatin Rüştü Zorlunun sayın kayınpederi Tevfik Rüştü Arasın tarafmı tutmuş, İnönüyü azletmiş! Memlekete bunca fenalık et, Sonra da gel, Dış politikadan anladığını ileri sür. İşte, bir Fatin Rüştü Zorlu çıkar ve insanı böyle bozuverir.

Düşününüz, ya devletin Büyük Elçiliklerinden birinde kâtip olan Fatin Rüştü Zorlu o meşhur telgrafını çekmeseydi.. Yahut, ya Fatin Rüştü Zorlu o meşhur açıklamasını yapmadan evvel rahmeti Rahmana kavuşsaydı? Ne engin bir felâket olurdu, değil mi? Herkes zannedecekti ki, İsmet İnönü Türkiyeyi harp ateşinden korumuştur, İsmet İnönü bin taktik kullanarak bu ateşi bizden uzak tutmuştur..

İşte, Demokrasinin sayesinde, yarın tarihler Türkiyeyi harbe sokmayan adamın İsmet İnönü değil, Fatin Rüştü Zorlu devletin Büyük Elçiklerinden birinde kâtip olan Fatin Rüştü Zorlu olduğunu iftiharla yazacaktır ve bütün Zorlu ailesi dünyanın sonuna kadar bu büyük hizmetin şerefini taşıyacaktır. Bunun Demokrasi sayesinde gerçekleştiği nasıl inkâr edilebilir? Zira bizzat Fatin Rüştü Zorlu o şahane davranışından sonra uzun yıllar C. H. P. iktidarının elçiliklerinde kâtiplik yapmış, bu sırada İnönünün methiyeleri okunurken ağzını açıp ta hakikati söylemeğe tenezzül bile etmemiştir. Şimdi, iktidar D. P. ye geçtikten sonra, İkinci Dünya Harbine Türkiyeyi Fatin Rüştü Zorlunun devletin Büyük Elçiliklerinden birinde kâtip olan Fatin Rüştü Zorlunun sokmadığını İsmet İnönünün yüzüne karşı haykırmak zamanının geldiğini görmüş ve bunu İsmet İnönünün yüzüne karşı haykırmıştır.

Yalnız, bütün bu hikâyede bir tek açık nokta vardır: Türkiyeyi İkinci Dünya Harbine İsmet İnönünün değil, Fatin Rüştü Kortunun sokmadığını söyleyen tek adam Fatin Rüştü Zorlunun ta kendisidir! Ama, o kadarcık kusur kadı kızında da bulunmaz mı ki?

AKİS'in Yazı Müsabakası

"Milletlerin İktisadi Kalkınması Niçin Hürriyet içinde Olmalıdır?"

VIII

Tuna BAŞTUĞ

Milletlerin iktisadi kalkınmasına sebep olan amilleri, ferdi ve içtimai hayatın tekâmülünde aramak gerekir. Asıl olan ferttir ötedenberi fertler, herşeyden evvel yaşamak, hayatlarını kazanmak ve idame ettirmek, saadet ve refaha kavuşmak ve hu menfaatlerini temin gayesiyle de topluluk yaratmak ihtiyacını hissetmişler, yine bu menfaatlerini korumak, kudretli kılmak maddeten ve manen gelişmek için, içte dışta bir düzen kuracak şekilde teşkilâtlanmışlardır.

İşte bu siyasi teşekküller, muhtelif cemiyetlerde, muhtelif devirlerde, muhtelif şekillerde tezahür etmiş, değişikliklere sahne olmuş, tarihi tekâmül neticesi bugünkü şekillerini almışlardır. Bu şekil değişiklikleri, menfaat ayrılıkları kadar hürriyet aşkının da birer tezahürüdür. O halde iktisadi hayatı, siyasi teşekküllerin tekamül, istikamet ve seyirleri içerisinde mütalâa etmek icap eder.

Tabiat icabı, münhasıran irade sahibi olan fertler, aynı zamanda tabiatın da birer mahsulüdürler. O halde tabiat içerisinde beraberliği düşünmek ve bu toplulukları da tabii addetmek iktiza eder. Tabii saiklerle hareket eden fertler, iradeleri sayesindedir ki menfaatlerinin ancak çok cüzi bir kısmından, topluluk adına yine kendi menfaatlerinin siyaneti uğruna feragat etmiye katlanmışlardır. Kendilerine bırakmış oldukları bu menfaatler, ferdin hak ve hürriyetleridir. Topluluk adına terkedilen menfaatlerin gayesi de, ferdin bu mevcut hak ve hürriyetlerini himaye ve geliştirmektir. Gelişme irade ve faaliyet serbestisi ile mümkündür. Ancak tam ve mutlak serbesti, cemiyet hayatı ile telif edilemiyeceği içindir ki fertler menfaatlerinin bir kısmından topluluk adına feragat etmişlerdir. İşte bu serbestiyi nizam altına alan hukuktur. İçtimai hayati tanzim eden hukuk, fertlerin menfaatleri ile onun ve nesillerinin yaşamasını temin edecek olan milletin menfaatlerini mümkün mertebe telife çalışır. Gayesi de bütün fertlerin ve nesillerinin, huzur ve sükûn içinde yaşaması ve tekâmülünü temindir. O halde, iktisadi hayatı tanzim eden de tabiat ve hukuktur. İşte bir millet hayatında, tabiî nizama uygun düşecek olan mevzu kanunlardır ki iktisadi faaliyetleri geliştirir. Bu gelişme ile mebsuten seyir eden hukuk, fertlerin tekâmülünü ve dolayısiyle iktisaden kalkınmasını intaç eder. Tekâmül düşünme ve fikri serbesti içerisinde olur. İnsan düşünür, basit de olsa bir fikir sahibi olur. Tabiatın diğer canlılarından onu ayıran en mühim hususiyette budur. Manevi bir varlık olan insanın ekmek ve su kadar, rahat bir döşek, bir müzik, bir renk, bir şekil ve bir zevk ihtiyacını tatmin de o derece tabii hakkıdır. Tali Veya sosyal ihtiyaçlar şeklinde görünen bu ihtiyaçlar hattızatında, insanın dış âleme renk ve şekil verdiği manevi hayatının gıdasıdır. Fiziki ihtiyaçları kadar aslidir. Çobanın güttüğü bir sürüyü düşünelim. Orijinden beri ot yemiştir, gelecek nesilleri de sonsuza kadar ot yiyecektir. İnsanı insan yapan, tefekküre sahip bir varlık oluşudur. Onu, iptidailikten ve monotonluktan kurtarmış, medeniyete bürümüş olan da tefekkürdür. Bu tefekkürdür ki, içtimai hayata renk ve şekil vermiştir. Bu manevi haslet, tefekkür denilen mümbit vasıtadır ki, faaliyetleri geliştirmiştir. Bu duyguyu İşliyebilecek olan sosyal hayat, karşılıklı bir fikir tartışma ve mücadelesi, tenkid ve münakaşa hürriyetidir ki, yayılan fikirleri süzgeçten geçirir, ilme yol açar. Bu tabii mücadele ve rekabeti mânalandıracak, icabında sınırlandıracak olan da ancak hukuk, adalettir. İşte bu hususiyet ve hürriyete hürmet ve teşviktir ki tasam geliştirir. Bu ise gelecek nesillere tesir eder. Millet, maziyi ve geleceği de kaplıyan devamlı bir varlık olduğuna göre, fertlerin hürriyetleri gelecek nesillerinin de refah ve saadetlerinin temel taşıdır. Ve bu o kadar tabiidir. O halde bir milletin iktisaden kalkınması, fertlerin hürriyet içerisindeki faaliyet ve tekâmüllerinde mündemiçtir. Bundan dolayıdır ki içtimai, siyasi ve İktisadi hayatı mevcut hürriyet içinde, tabii düzene istinaden teşkilâtlandırmak icap eder. Şu halde, iktisadi kalkınma, demokrasi içinde olmalıdır. Istılah olarak, halkın kendi kendisini idare etmesi demek olan demokrasi, bunun tabii neticesi olarak çoğunluğun azınlığın hukukuna da riayet etmesi demektir. Onun için bugün bir hukuk devletinden bahsedilir. Demokrasi, yalnız ne bir siyasi hürriyet yani, halis hakimiyeti veya çoğunluğun iktidarı ve bir seçim sistemi ve ne de yalnızca eşitliktir. Bu gün için bunların yanında demokrasiyi, aynı zamanda mukaddes bir varlık olan insanın maddi ve manevi mevcut bütün hak ve hürriyetlerine saygı gösterecek ve bunları teminat altına almayı ve geliştirmeyi gaye edinecek olan iktidarı, kendi iradi serbestisine istinaden seçmesine imkân verecek bir rejim olarak tavsif etmek, ferdin maddeten ve manen gelişmesi için yerinde düşmektedir. O halde kısaca, demokrasi, aynı zamanda hürriyet daha doğrusu ferdin hürriyeti anlamını tazammum eder. Garb demokrasisi diye adlandırılan rejimi tatbik eden devletler, bugün artık gaye olan mutlak ve ideal hürriyete erişebilecek en kestirme ve yegâne yolun mevcut hürriyetlerden ilerlemek olduğuna inanmışlardır. İşte milletleri iktisat den kalkındıracak olan da, böyle bir hukuki muhitteki fertlerin, fikri ve iradi serbestileri içerisindeki faaliyet ve tekâmülleridir. Faaliyetleri çerçeveliyecek olan da ancak İktisat ilmi ışığı altında ihdas olunan mevzuattır. Bu tekâmüldür ki, milletlerin iktisaden kalkınmasını intaç eder. Tocqueville'in dediği gibi, "hiç bir şey hürriyet kadar bereketli olamaz." O halde milletlerin iktisadi kalkınmasına amil olan fertlerin, subjektif bakımdan hudutsuz bulunan İhtiyaçları ile, bu ihtiyaçları giderecek mahdut vasıtalar arasındaki nisbetsizliği mümkün mertebe azaltacak olan bir milletin iktisadi faaliyetleri, bu en bereketli vasıta (hürriyet) içinde olmalı-

B. M. M.

Beyaz beyaz değildir!

Geçen haftanın ortasında B. M. M. nde Maliye Bakanı Hasan Polatkan, sekiz yıllık iktidar hayatının belki de en müşkül saatlerini yaşadı. Sekiz senedir kredi genişlemesinin methiyesini yapmış, plân program lâflarına omuz silkmiş, defalarca devalüasyonun aleyhinde konuşmuştu. Şimdi bunun tam aksi bir siyasetin savunmasını yapmakla vazifelendirilmişti. Dün beyaz dediğine bugün siyah dediğini farkettirmeden, siyahın beyaz olduğunu göstermesi lâzımdı. Doğrusu bu zor ve nankör bir işti! Sebati Atamanın mantık oyunları bile, siyahı beyaz göstermeye kâfi gelmiyecekti. Nitekim Polatkan bir hayli güçlük çekti: Sekiz senedir "istikrar içinde gelişen bir ekonomi"den bahsetti. O halde yeni tedbirlere ne lüzum var sualine maruz kalabileceğini aklına getirince, kendi kendini düzeltti ve "esasen mustakar olan ekonomimize yem bir hız vermek için" tedbirler alındığını söyledi! Tabii ki bu cümlenin hiçbir mânası yoktu. Bu durumda İktidara, "sizin zamanınızda şöyleydi, şimdi böyle", "vay yatırım istemiyorlar", "dış yardım almamızdan sevinmediniz mi?", "tedbirleri beğenmiyor musunuz?" gibi lâf-ı güzaftan başka bir şey kalmadı.

Dış yardımın hikâyesi de tedbirler gibi perişan bir şekilde anlatıldı: "Dostlar şimdiye kadar yatırımları kes diyorlarmış, biz hayır cevabını veriyormuşuz, Bunun için yardım alınamamış.. Şimdi dostlar fikir değiştirmişler, eh biz de yardımı kabullenmişiz..." Sanki Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilâtı, Para Fonu ve Amerikanın yayınladıkları tebliğleri Türkiyede okuyan hiçkimse mevcut değildi..

Samet Ağaoğlu
Kazdığı kuyuya düştü

Dışişleri ve Maliye Bakanının anlattığı, çocukların bile anlamıyacağı bu hikâyenin Muhalefet sözcüsü Aksal bir iki cümleyle yaldızını dökmekte güçlük çekmedi. Aksal, iktidarın takmaya çalıştığı çelmelere de, kendini hiç sıkmadan amansız tırpanlarla mukabele etmesini bildi.

Çetin bir ceviz

Aksal, o gün hakiketen formundaydı. Mevzuu didik didik ettiği belliydi. Dokümanlarla dolu dosyasına ve notlarına bakmaya lüzum dahi görmeden, tam bir çıkmazda bulunan iktisadi durumun noksansız bir tablosunu yaptı, dış yardımın hangi şartlar içinde verildiğini anlattı, alınan tedbirleri birer birer inceledi. Karanlıkta kalan noktaların aydınlatılması için hükümetten sayısız sual sordu. Cevap alamayınca suallerini tekrarladı. Fakat nafile.. Sualler cevapsız kaldı. İktidar cevap vermemek hususunda azimliydi...

Sualleri cevaplandıramıyan İktidar, ufak tefek çelmelerle, Aksalı hırpalamayı denedi. Fakat bu ayak oyunları tam bir hezimetle neticelendi.

İlk çelme, Sanayi Sayımına ismini bağlıyan Samet Ağaoğlundan geldi: Aksal, "meşhur sanayi sayımı" tâbirini kullanmıştı. Ağaoğlu "meşhur" tâbirini beğenmedi ve "niçin meşhur, tahrik mi ediyorsunuz?" diyerek hatibin sözünü kesti. Gelgelelim Aksal, sebepsiz yere Sanayi sayımının başına bir sıfat takacak kimselerden değildi. Sebebini derhal izah etti: Ağaoğlu yalnız hususi sektör için 1957 yılı sanayi istihsal heyetinin 14 milyar liraya ulaştığını söylüyordu. Temmuz ayında İnönüye cevap veren Polatkana göre devlet sektörü dahil 1957 istihsali 11 milyardı! Halbuki İstatistik Umum Müdürlüğünün her yıl yaptığı Sânayi anketindeki hesaplara dayanılırsa, 1957 istihsali 7 milyar lira civarındaydı. Rakkamlar arasında karlı dağlar vardı ve Sanayi sayımı işte bunun için meşhurdu.

İş bununla da bitmiyordu. 1958 bütçe mazbatasında evvelâ 1957 Sanayi sayımına dayanılarak, sanayimizin kapasitesinin yüzde 42 altında çalıştığı yazılmıştı. Herhalde bu itiraf pek iyi karşılanmamış olacak ki, sonradan mazbataya bir ek konmak ihtiyacı duyulmuştu. Ekte, 1957 yılında yeni tesislerin işletmeye açılması ve ham madde ve işletme açılacağımız ithalatının 1957 de artması sebebiyle sanayimizin birden, bire geliştiği yazılıydı!.. Aksal, ham madde ve işletme malzemesi ithalâtının 1957 de nasıl arttığını tam anlatacakken, Bütçe mazbatalarının müellifi Sebati Ataman dayanamadı, "İşte şimdi yakalandın" der gibi bir edayla, "ithalâttan bahset" diye bağırmaya başladı. Aksal, 1957 de hanı madde ve işletme malzemesi ithalâtının hakikaten arttığını söyledi. Yalnız bu artış Amerikanın hediyesi arpa, buğday vb. ithalâtının, gayretli muhasebeciler sayesinde, ham madde ve yedek parça listesine dahil edilmesiyle mümkün olmuştu! 70 milyon lira tutarındaki arpa, buğday, işletme malzemesi sayılmıştı!. Eee herşeyin kanatlandığı Görülmemiş Kalkınma diyarında insan makinesinin akar yakıtı olan buğday, ham madde sayılırsa ne olurdu sanki? Ama Aksal o fikirde değildi. "İşletme malzemesi buğdayın içine girmez. Arpa ham madde midir? Buğday yedek parça mıdır? diyordu. Doğrusu bu İsmail Rüştü de çok oluyordu. Ona bir ders vermek için Ataman derhal dosyalarını karıştırmaya başladı. Fakat sevinci uzun sürmedi. Dosyasında, Buğdayın yedek parça, arpanın ham madde sayıldığını herhalde görmüş olacakki, bir daha bu muvzua dönmedi.. Samet Ağaoğlu da bundan sonra söze hiç karışmadı.. Ama İktidar sıralarından çelme takmaya çalışanlar eksik olmadı: Aksal, Milli Korunma Kanunu fiyaskosundan bahsediyordu. 1956 da "Fiyatlar düşecektir, diğer alacağımız tedbirlerle daha da düşecektir. Fiyatlar düşmiyecektir mal

Terfik İleri
Deme olmaz olmaz.,.

darlığı yaratacaktır diyen bedbahtları mutlaka mahcup edeceğiz" diyen Başbakanın bugün mahcup olup olmadığını sordu. Bu sırada dikenli gül bahçelerinden hoşlanmayan İleri dayanamadı, "olmazlar, olmazlar" diye lâfa karıştı ve "olmazlarsa ona bir diyeceğim yok" cevabını aldı! Biraz sonra sıra Ticaret Bakanı Abdullah Akerdeydi. Fiyaskoyla neticelenen ve çabuk terkedilen kar hadleri tesbiti usulünü müdafaaya çalıştı. Kâr hadlerinin tesbiti, ezbere söylenmemiş, hesaba dayandırılmıştı. Aksalın cevabı hazırdı: "Ona şüphe yok, elbette bir hesaba dayandınız. Ama eski politikanızı, para ve değeri üzerinde yaptığınız ameliye ve diğer tedbir ile ireli ve inkâr etmiş olmadınız mı? Öyle değil mi?" diye sordu. Akerin bütün söyliyebildiği "Hayır, şartlar değişti" demekten ibaret kaldı.

Tevfik İleri, biraz sonra tekrar şansını denedi. Aksal bu sırada devalüasyondan bahsediyordu, İleri "bu devalüasyon değildir" der gibi bir şeyler söyledi. Aksal bunun üzerine, Maliye Vekilinin söylerine dayanarak, yapılan para ameliyesinin devalüasyon olduğunu ispat edeyim mi" diye sordu. Ama İlerinin bir daha söze karıştığını gören olmadı. Eski Maliye Bakanı ufak tefek çelmelerle sarsılacağa benzemiyordu. Bu durum bütçe müzakerelerindeki nezih konuşmalardan dolayı Aksalı tebrik eden Başbakanı bile asabileştirdi. Menderes, Aksalın dayandığı Milli Gelir hesaplarına "Milli Gelir, şu bu bunlar hep uydurma" kulpunu takarak işin içinden çıktı. Anlaşılan Başbakan, Milli gelirin yükseldiği mesut devrede, bu uydurmaları baş tacı ettiğini unutmuştu!

Cevapsız kalan sualler

İktidar sıralarından gelen sualleri derhal cevaplandıran Aksal, kendi sorduğu suallere bir türlü cevâp alamadı. İktidar bu sualleri, mevzuu değiştirerek atlatmak için çabaladı durdu. Halbuki ortada aydınlatılacak sayısız mevzu vardı. Zihinler istihfamlarla doluydu: Alınan kredilerin vâdeleri, faiz nisbetleri ve diğer şartları nelerdi? Avrupa İktisadi İşbirliğine sunulan istikrar ve kalkınma programının mâhiyeti neydi? Evine yiyecek ekmek götüremiyen bir aile babasının İngiliz kumaşından elbise yaptırmasına benziyen şu meşhur imâr ne olacaktı? Kambiyo Karşılık Fonunda biriken milyarın çok üstündeki paralarla ne yapılacaktı? İthalât dolarının, gümrük resmi ve diğer vergilerle birlikte maliyeti kaça gelecekti? Hazine hissesi kalkacak mıydı?

Yeni Hükümet Programı

Doğan AVCIOĞLU

Gecen hafta Maliye Bakanı Polatkan, İktisadi sahafla yepyeni bir hükümet programı ilân etti. Ne var ki, anlaşılması güç olmayan siyasi endişeler, sayın Polatkanı "Hayır ben yeni şeyler söylemiyorum, her şey eskisi gibi, eski politika devam ediyor" demeye zorladı. Halbuki yeni politika, siyahla beyaz arasında ne kadar fark varsa, o kadar eskisinden farklıdır.

Yeni politikanın gayesi, Maliye Bakanının ifade ettiği gibi "müstakar fiyatlarla dahili ve harici tevazünü muhafaza etmek" ten ibarettir. "Varsın fiyatlar yükselsin, eserler kalıyor ya" ve "Ne kadar dış ticaret açığı verirsek, o kadar fazla yardım alırız" felsefesi terkedilmiştir.

İstikrar içinde iç ve dış muvazeneyi gerçekleştirmek için, iktisaden kalkınan bir memlekette, yekûn talebin kontrol altında tutulmasına ve yatırımların imkân nisbetinde bünyevi dış ticaret açığını ortadan kaldıracak sahalara yöneltilmesine, yani plânlı yatırımlara ihtiyaç vardır. Hükümetin hâlen tutacağını söylediği yol budur. On yıl zarfında yapılacak "yatırımların plânlarının koordinasyona ve rasyonalizasyonu" tâbiri adı açıkça söylenmese bile Muhalefetin yıllardır lâfını ettiği ve Başbakanın "Neymiş o lâfını ettiğiniz şey" dediği plânın tâ kendisidir. Demek ki beşinci Menderes Hükümeti, döviz kazandırma veya tasarruf ettirme ölçüsünü esas tutan, Muhalefetin anladığı mânada bir yatırım plânının tatbikine hazırlanmaktadır. Sayın Polatkanın söylediğine göre, muhtelif sanayi kollarında, plânın tanziminde esas olacak, çeşitli tetkikler yapılmaktadır.

Talihin garip bir cilvesi, plânın hazırlanması ve yürütülmesinde baş rol, şimdiye kadar keskin mantığını plân yapmanın mümkün olmadığını ispata hasreden Koordinasyon Bakanına düşmektedir! Koordinasyon Bakanının eski iddialarını çabucak unutmasını ve yeni işine büyük bir inançla başlamasını temenni etmek lâzımdır...

Yatırımları bir plân çerçevesinde yürütmeğe karar varan hükümet, fiyat istikrarını sağlamak için de tedbirler almaya başlamıştır. Sayın Polatkan belki de ilk defa olarak, alınan ve alınacak tedbirleri meselâ 1957 yılı sonlarına doğru ilân edilen Menderes V. Hükümeti programında olduğu gibi beylik cümlelerle değil, azçok müşahhas bir şekilde ifade etmiştir: Bütçeler açık vermeyecektir, açık verirse ya derhal masraflar kısılacak, ya yeni vergiler konacaktır. Devlet teşebbüsleri normal masraflarını karşılayacak bir duruma getirilmişlerdir. Yatırımları, Kambiyo Karşılık Fonu fazlaları gibi enflâsyonist olmayan yollardan finanse edilecektir. Hususi sektörde enflâsyonist temayüllerinin önlenmesi için, bankalar üzerinde bir murakabe sisteminin tesisine güvenilmektedir. Belediyeler, şu meşhur imar hareketlerini "Merkez Bankasına müracaat etmemek şartıyla" yürütebileceklerdir. Görünüşe göre, Kolomb efendi siyasetine elveda denilmektedir.

Yeni hükümet programım beğenmemeğe imkân yoktur. Doğrusu dış yardımdan çok, yardımın önayak olduğu kararların alınmasına sevinmelidir. Tabii ki, kararların ilânı veya tatbikine başlanılması, onların muvaffakiyetle yürütülmesine kâfi değildir. İşte bu noktada tereddütler başlamaktadır. Sayın Aksalın belirttiği gibi, dış yardım ufukta gözükünce yüz seksen derecelik sert bir dönüş yapan bir ekibin, sekiz senelik icraatıyla taban tabana zıt bir politikayı yürütmesi mümkün müdür? Halk efkârında, yeni politikanın muvaffakiyeti için gerekli itimat havasını, eski ekibin yaratması ümit edilebilir mi? Bunlar çok hakla ve yerinde endişelerdir,

Politik endişelerin dışında, teknik bakımdan da büyük güçlükler mevcuttur. Plânlı bir ekonominin az çok tatminkar bir şekilde yürütülmesi, herşeyden evvel, bambaşka bir zihniyette yetiştirilmiş idare cihazına ve sayın Menderesin "milli gelir, şu bu, bunlar hep uydurma" sözleriyle ifade ettiklerine hiç benzemeyen sahici istatistiklere ihtiyaç göstermektedir. İdari bir reformun gerçekleştirilmesi uzun zamana (başlamamak için sebep değil) mütevakkıftır. Fakat istatistiklerin mükemmelleştirilmesi nisbeten daha kısa bir zaman içinde gerçekleştirilebilir. Bilhassa istikrar içinde kalkınmanın vazgeçilmez bir yardımcısı olan "mini muhasebe sistemi" nin bir an evvel tesisi lâzımdır.

Kısaca, beşinci Menderes Hükümeti, çetin ve hiç de popüler olmayan bir yolun başında bulunmaktadır. Sekiz yıllık kolaylık siyaseti, yerini, alın teri, gayret ve bilgiye dayanan bir gidişe bırakmak zorundadır.

Sebati Ataman

Yakaladım derken

Prim tesbitinde gözönünde bulundurulan kıstaslar nelerdi? Devalüasyon hiç şüphesiz fiyatların yükselmesine sebep olacaktı. Hükümetin bu hususta fikri neydi, ne yapmak kararındaydı? Şimdiye kadar üvey evlat muamelesi gören buğday müstahsilinin durumu düşünülmüş müydü? Fiyat yükselmeleri karşısında küçük çiftçinin, işçinin, memurun, müstahdemin, emekli, dul ve yetimlerin hâli ne olacaktı. Müstahsilden evvelce ihracatçıya intikâl eden mallar dolayısiyle elde edilecek haksız kazançlara ne yapılacaktı? Ticaret Bakanı tütünün bu yıl primsiz ihracının düşünüldüğü söylenmektedir. Tedbirler, amme sektöründe ne gibi imkânsızlar yaratacaktı? Krediler dondurulurken, ithalât ve ihracatın finansmanı düşünülmüş müydü? vs... v.s...

Bu suallerin hepsi cevapsız kaldı.

Aksalın zihninde son bir istihfam daha vardı: Sekiz seneden beri takip edilen ve bilhassa 1953 ten beri dört elle sarılman hatalı ve isabetsiz politikanın şampiyonları, bugün söylediklerinin ve yaptıklarının tam tersi bir politikanın savunmasına kalkışmışlardı. Bu kimselerin sözlerine güvenilebilir miydi? Halk onlara itimat edebilir miydi? Bu stilin cevabını vermek için, eski Maliye Bakanının herhalde İktidarın izahatına ihtiyacı yoktu..

Ticaret

Dirijizmin iflâsı

Geçen haftanın son günü, Ticaret Bakanı Abdullah Aker âni bir basın toplantısı yaptı ve aylardır beklenen dış ticaret rejiminin Pazartesi günkü Resmi Gazetede yayınlanacağını açıkladı. Nihayet hükümet de, İzmir Fuarında rejimin açıklanmayışının yaptığı psikolojik tahribatı anlamış ve elini çabuk tutmuştu.

Yeni dış ticaret rejimine hâkim olan ana fikir şudur: Dirijizm iflâs etmiştir, fakat tam bir serbesti, son yılların aşırı dirijizmi kadar zararlıdır. O halde yapılacak iş, bürokrasiyi mümkün olduğu kadar azaltmak, fakat ithalâtı belli bir istikamete doğru sevketmeye çalışmaktır. Ticaret Bakanının "kontrollü liberasyon" ismini verdiği bu iş, ithalât programları tesbiti suretiyle yapılacaktır. İhtiyaç maddeleri için kotalar tesbit edilecek, bu kotalar çerçevesinde ithalât serbest yapılacaktır. Dışarıya döviz kaçırılmasından korkulduğu için, ithal malları fiyat kontrollerinin kaldırılmasına cesaret edilememiştir.

Demirperde gerisiyle ticari münasebetler de belli kotalar çerçevesinde yanılacak, onların bizden aldıkları malları başkalarına satmalarına imkan verilmemeye çalışılacaktır. Takas kaldırılmakta, ekseriya pamuklu mensucata inhisar eden ve takastan farklı olmıyan (hanımlar çok iyi bilir) muvakkat ihracat ıslah edilecektir.

Dahili ihtiyacı ilgilendiren bazı mallar müstesna, ihracat serbest bırakılmaktadır. Ticaret Bakanı İzmir nutkunda bir "ihracat seferberliği"-nden bahsetmiştir. İhracat seferberliğinin itici kuvveti fiyat mekanizması olacaktır. Filhakika primler dolayısıyla ihracat çok avantajlı bir hale gelmiştir. Bu durumda ihracat mallarının içerdeki fiyatları da yükselecek ve yüksek fiyatlar istihsali teşvik edecektir. Dayanılan faraziye budur. Aker bunu saklamamakta, "ihracat mallarımızın dahildeki fiyatları asgari bir had ile taayyün etmediğine göre, ihracatçının elde edeceği primin müstahsile kadar paylaşılacağını" söylemektedir. O halde Milli Korunma Kanununun kaldırılması veya çok hafifletilmesi lazımdır. Gelgelelim hükümet bu noktada tereddüt etmektedir. Zira yesi siyaset Ur hayli tehlikelidir: İhracat malları fiyatlarındaki yükselmeye -ki diğer mallara da intikal edecektir- devalüasyonun tesirleri de katılınca, fiyatları belli bir seviyede tutmak çok güçleşecektir. Talebi frenliyen zecri tedbirler almadıkça, fiyat dizginlerini elde tutmak imkânsız hale gelebilecektir.. Bu bakımdan fiyat kontrolleri de az cok kıymetli bir yardımcıdır. İşte bu sefbeple hükümet, Milli Korunma Kanunundu verdiği imkânlardan vazgeçmek hususunda tereddüt etmektedir. Maamafih, fiyat mekanizmasına dayanıldığına göre, meşhur kanuna dayanan hükümleri bir hayli gevşetmek gerekecektir:

Tehlikelerine rağmen, esas hatları itibariyle yeni dış ticaret rejimini beğenmemeye imkân yoktur. Yalnız kâğıt üzerinde en iyi gözüken fikirlerin bile değeri, büyük ölçüde tatbikinde gösterilecek başarıya bağlıdır. Sistemin muvaffakiyetinde esas yük, Koordinasyon Bakam Atamanın başrolü oynıyacağı, Ticaret, Maliye, Dışişleri ve Sanayi Bakanlarını toplıyan komiteye düş-

Aker yeni ticaret rejimini açıklıyor

Kitaplar da *böyle yazar* ama..

Birleşmiş Milletler

Dünya pazarı

(Kapaktaki Genel Sekreter)

Geçen haftanın sonuna doğru, Bağdattaki İran Elçiliği mensupları tehlikeli bir gün geçirdiler. Elçiliğin önü hâlâ ihtilâlin heyecanım yaşıyan binlerce Iraklı tarafından istilâ edilmişti. Nümayişçiler "yasasın Cumhuriyet, yasasın İran Cumhuriyeti" diye bağırıyorlardı. Acaba Bağdattaki 14 Temmuz ihtilâli, bir ay kadar bir gecikmeyle İranda da tekrarlanmış mıydı?

Hâdisenin aslı çok geçmeden anlaşıldı. Hâdiseye, Tahran Radyosunun, Musaddıkın devrilmesinin beşinci yıldönümü dolayısıyla yaptığı neşriyatın yanlış tefsir edilmesi sebep olmuştu. Filhakika Tahran Radyosu tıpkı bir buçuk ay evvel Bağdat Radyosunun yaptığı gibi bir hükümet darbesinden bahsediyor ve halkı sükûnete davet ediyordu. Bağdatlı Cumhuriyet aşıkları, daha fazlasını dinlemeye lüzum görmemişler, derhal "Yaşasın Cumhuriyet" âvâzeleriyle sokaklara dökülmüşlerdi. Bağdatlılar eğer haberin sonunu dinliyecek kadar sabretselerdi, Tahran Radyosunun beş yıl evvel Zahidinin yaptığı bir konuşmayı yayınladığını ve halkın Şaha sadık kalmasını istediğini öğreneceklerdi.. Ama onlara Şahın devrilivermesi o kadar tabii gelmişti ki! Sadece İrandan değil, Orta Doğunun diğer memleketlerinden de çok geçmeden Cumhuriyet seslerinin yükselmesini bekliyorlardı. Meselâ ürdünde Cumhuriyetin ilânı bir gün meselesiydi.

Gelgelelim Amerikanın dış siyasetini tek başına yürüten adam, Bağdatlıların inancını paylaşmıyordu. O, dost petrol şeyhliklerinin ve genç Kral Hüseyinin nasıl ayakta tutulabileceğinin çarelerini aramakla meşguldü. İngiliz askerleri ilelebet Ürdünde kalamazdı. Elbet bir gün çekileceklerdi. O halde dost Kral Hüseyini ve petrol şeyhlerini korumak için yeni bir formül bulmak lâzımdı. Bu formül Orta Doğuya Birleşmiş Milletler üniformasını taşıyan askerlerin gönderilmesinden ibaretti.

Bizzat Eisenhovver Birleşmiş Milletlerde bu tezi savundu. Fakat çok geçmeden Genel Kurulun Birleşmiş Milletler askerleri gönderilmesini hararetle desteklemediği, görüldü. Eisenhower bile geçen Çarşamba yaptığı basın toplantısında, "Sulh kuvvetleri" teklifinin hemen kabul edileceğini sanmadığını söylemek sorunda kaldı. Bunun üzerine Mr. Dulles, Amerikan teklifini deha mutedil bir dille ortaya koyan Norveç karar suretinin Genel Kuruldan geçmesini temine çalıştı. Ne yar ki, Birleşmiş Milletler eski Birleşmiş Milletler değildi. Dünya Evi 51 veya 60 Üyeye sahip iken yani bir kaç yıl evvel Amerika için Genel Kuruldan istediği kararı geçirmek işten bile değildi. Sadık NATO ve Güney Amerika memleketleri gerekli üçte iki ekseriyeti kolayca temin ediyordu. Sovyet bloku o zamanlar, ancak beş oya sahipti. Hâlen Birleşmiş Milletler üyelerinin sayısı 81'e yükselmiştir. Sovyet Bloku 10 üyeyle temsil edilmektedir. Çoğu nötralizme taraftar 28 üyeli bir Asya-Afrika grubu ortaya çıkmıştır. Düne kadar sadık Güney Amerika devletleri, yavaş yavaş söz dinlememeye başlamışlardır.

Mr. Dulles bütün bu güçlüklere rağmen, Norveç karar suretini geçirebileceğini umuyordu Koridorlarda uzun pazarlıklara başladı. Güney Amerikanın asiliğe hevesli temsilcilerini bir araya topladı, tatlı vâadlerle onları ikna etmeye çalıştı, ve bunda muvaffak oldu. Geçen haftanın ortasında, Camdan Sarayın koridorlarında yapılan hesaplara göre 46 devlet Norveç teklifine taraftardı. 10-12 devlet çekimser kalırsa, 46 oy, Norveç teklifinin geçmesine kâfi gelecekti. Yalnız 10-12 devletin çekimser kalıp kalmıyacağı belli değildi. Teşebbüs rizikoluydu. Birleşmiş Milletlerde açıkça bir mağlûbiyet Amerika için feci bir şeydi. Mr. Dulles bu tehlikeyi göze almak istemiyordu. Bundan başka Dünya Evinde, Orta Doğuya Birleşmiş Milletler kuvvetleri gönderilmesi karar altına alınsa bile, asıl ilgililer, yani Araplar bu karara hayır derlerse netice ne olacaktı? Müsbet bir iş yapmak istenilirse, mutlaka Arapların rızasını elde etmek lâzımdı.

İşte geçen haftanın ilk günleri Dünya Evinin koridorlarında durum buydu. Mr. Dulles ümitsiz bir şekilde, hiç değilse Amerikanın prestijini kurtaracak bir formül bulmaya çalışıyordu.

Arap bombası

Türk Dışişleri Bakam Zorlu, B. M. nin olağanüstü toplantısında bulunmak üzere o sıralarda Türkiyeye döndü. En büyük meziyetini nefsine plan emniyeti teşkil eden Dışişleri Bakanı, dış siyaset hakkında verdiği uzun izahat sırasında Birleşmiş Milietlerdeki müzakerelerin seyrinden bahsetmeyi de tabii unutmadı. Zorlu, mutadı üzere iyimserdi ve Dünya Evindeki müzakerelerin neticeleri üzerinde ihtiyatsız tahminlerde bulunmaktan kaçınmadı. Dışişleri Bakanına göre, küçük milletlerin imdadına gidilmesinin bir vazife okluğunu ileri süren "Sulh cephesi" nin tezi "Sovyet bloku ve onunla teşriki mesai eden bazı devletler müstesna tamamiyle kabul olunmuş bir keyfiyetti." Yakında Birleşmiş Milletler kararını görecek ve bundan "inşirah" duyacaktık.

Ne çare ki hâdiseler hiç de Zorlunun tahmin ettiği gibi cereyan etmedi. Son dakikada patlatılan bir Arap bombası bütün tahminleri altüst etti. Hâdise Arap ligine mensup on Birleşmiş Milletler üyesinin, Orta Doğu meselelerini bir çıkmazdan çıkarmaları için bir araya gelmeye karar vermesiyle başladı. On Arap devleti, Çarşamba günü akşamı Dünya Evinin zemin katında toplandılar. Müzakere tamamiyle şark işi karşılıklı muhabbet gösterileri içinde geçti. Sık sık "biz hepimiz karde-

Mr. E. yeni bir Orta Doğu seyahatine çıkarken
Abbas yolcu!

Birleşmiş Milletlerin arması
İdealist olmak güzel şeydir!

şiz" sözleri işitiliyordu. Bu "kardeşlik havası" içinde Arap memleketleri kolayca bir karar sureti üzerinde anlaşmaya vardılar.

Karar suretinin en büyük hususiyeti, 10 Arap memleketinin, gerek Rusyaya, gerek Amerikaya "siz bizim işlerimize karışmayın bizi kent di hâlimize bırakın. Bizim vesayete ihtiyacımız yok. Kendi işlerimizi kendi aramızda hallederiz" demesinden ibaretti. Arap Karar Sureti, Türkiye dahil 80 üye tarafından oy birliğiyle kabul edildi. Başka bir çare yoktu. Arap Karar Suretinin reddi, Amerikanın, Arapların hakiki hâmisinin Ruslar olduğunu kabuletmesi mânasına gelecekti. Nasır bu suretle yeni bir zafer daha kazandı. Zorlunun şampiyonluğunu yaptığı Orta Doğu hâdiselerine "seyirci kalmama politikası" yla bu karar suretinin tabii ki en ufak bir alâkası yoktu. Türk Dışişleri Bakanı bir defa daha yanılmış ve Birleşmiş Milletlerin havasını anlıyamamıştı.

Arapların kendi işlerini kendileri halletmek azminde olduklarını belirten Arap karar suretinin Batı görüşüne verdiği tek tâviz, İngiliz ve Amerikan kuvvetlerinin derhal çekilmesini istemekten vazgeçilmesinden ibarettir. "Derhal" kelimesini "acele" tâbiri almıştır. Askerlerin çekilmesini temin için 30 Eylüle kadar bu işin tamamlanacağı sanılmaktadır. Dünya Evinin Genel Sekreteri Mr. H. vazifelendirilmiştir. İngiliz ve Amerikan askerlerinin yerini, Birleşmiş Milletler Kuvvetlerinin, hattâ müşahitlerinin alması bahis konusu değildir. Sadece Orta Doğuda Birleşmiş Milletlerin "mevcudiyeti" kabul edilmiştir. Diğer bir deyişle, Dünya Evi Orta Doğuda "elçiler" bulundurabilecektir. Zorlunun Dulles'la birlikle rüyasını gördüğü "Sulh Ordusu" projesi şimdilik suya düşmüştür.

Genel Kurul karar suretinden sonra dağıldı. Kolları sıvamak sırası şimdi Dünya Evinin dünyaca meşhur Genel Sekreterine gelmiştir.

Sakin diplomat

Vakit kaybetmeyi sevmiyen Mr. H bu haftanın başında Orta Doğu yolunu tuttu. İlk durak Beyrut ve Ürdün olacaktır. Mr. H sonra Bağdat ve Kahireye gidecek ve muhtemelen Arap Liginin Eylül başındaki toplantısında hazır bulunacaktır. Ürdün hâlen her an bir yangın çıkması beklenen memlekettir. Milletlerarası yangın söndürücü Mr. H alev bacayı sarmadan kıvılcımları söndürmeye çalışacaktır. Bunu nasıl yapacaktır? Meçhuldür. Zira Mr. H dünyanın en sessiz sedasız çalışan ve en az konuşan adamıdır. Bu sebeple Birleşmiş Milletler çerçevesinde "sessiz diplomat" ismini kazanmıştır.

Bu sessiz adam bundan beş yıl evvel 7 Nisan 1963 tarihinde Dünya Evinin Genel Sekreterliğine getirildiği zaman onu kimse tanımıyordu. Haberi öğrenen gazetecilerin ilk reaksiyonu "kim bu adam" demek olmuştu. Radyolarda spikerler Dag Hammarskjold isminin nasıl telâffuz edileceğini öğrenmek için bir hayli çabalamışlardı. Hattâ Birleşmiş Milletlerde iki sene İsveç delegasyonunun başkanlığını yapmasına rağmen Dünya Evi sakinlerinden bir çoğu gölgede kalmasını seven bu adamı tanımıyorlardı! Gazeteciler onu tanımak, hususi hayatını öğrenmek için çok gayret sarfettiler. Fakat bu gün bile, onun hususi hayatı hakkında çok az şey bilinmektedir. Mr. H en az, kendi gibi İsveçli olan meşhur Greta Garbo kadar bir sır küpüdür.

Hâlen 53 yaşındaki Genel Sekreter İsveçin siyaset hayatında tanınmış bir ailesine mensuptur. İsveçi Birinci Dünya Harbinin dışında tutan başbakan, Mr. H'ın babasıdır. Dag daha pek küçükken sakin ve sessiz bir çocuktu. Başlıca merakı şiir ve resimdi. Dağ sporlarını ve bisiklete binmeyi severdi. Dag siyaset ve iktisat tahsil etti. Parlak bir talebe ve muvaffak bir idareciydi. Daha 81 yaşında İsveç Maliye Bakanlığı müsteşarlığına yükseldi. 36 yaşındayken İsveç Merkez Bankasını idare ediyordu. Daha sonraları dışişleri bakanlığına geçti. Marshall Plânı ortaya çıktığı zaman, çok dil bildiği için plânın idarecileri arasına seçildi. En son Birleşmiş Milletlerde İsveçi temsil ediyordu.

Genel Sekreterlik vazifesini hiç de istiyerek kabul etmedi. Selefi Trygbe Lie'nin seçildiği zaman söylediği, "dünyanın en muhal işini Üzerinize alıyorsunuz" sözlerine o da iştirak ediyordu. Fakat Mr. H dünyanın en imkânsız işini muvaffakiletle yürütmesini bildi.

Dag'ın şöhreti 1954 sonunda başladı. O tarihlerde Kızıl Çin 15 Amerikan tayyarecisini ele geçirmiş, onları bir türlü salmaya yanaşmıyordu. Mr. H Tayyarecilerin kurtarılması işini üzerine aldı ve 1955 yılı başında Pekin yolunu tuttu. Bir Müddet sonra tayyareciler serbest bırakıldı. Mr. H o günlerde atom enerjisinin sulh yolunda kullanılmasını temin için sarfettiği gayretler yüzünden de dikkati çekti. Fakat onun asıl şöhreti talihsiz Süveyş seferinden sonra başlar. İngiliz, Fransız ve İsrail askerlerinin geri çekilmesinde Mr. H büyük bir başarı gösterdi. Mısır ve İsrail hudutlarına Birleşmiş Milletler silâhlı kuvvetlerinin yerleştirilmesini temin etti. Mr. H'ın sık sık vuku bulan Orta Doğu seyahatleri o talihlerde başlıyacak ve Genel Sekreter Arap işleri mütehassısı hâline gelecektir.

Mr. H zirve konuşmalarının gerçekleştirilmesi için de çok uğraştı. Moskovaya gidip Krutçefle konuştu. Zirve konuşmaları bir türlü yapılamadıysa kabahat herhalde onun değildir.

Mr. H kalben Batıya bağlı olmasına rağmen, vazifesinde tamamiyle bitaraf kalmaya son derece dikkat etti. Dünya Evinin camdan sarayı-

nın 88 inci katındaki bürosunda, tam bir bitaraflık içinde zıt görüşleri, uzlaştırmaya çalıştı. Bu sebeple herkesin sevgisini kazandı ve 1957 yılı Eylülünde ikinci defa olarak, oy birliğiyle Genel Sekreterliğe seçildi.

Münzevi Genel Sekreterin hususi hayatı hemen hemen yok gibidir. Bekârdır ve 8 odalı apartmanda iki İsveçli hiçmetçisi, Norveçli Sekreteri ve Amerikalı şoförüyle birlikte yaşamaktadır. Yıllık maaşı 20 bin dolardır, 35 bin dolar da masrafları için almaktadır. Demek ki dünyanın para bakımından en talihli memurudur. Bu zengin memur New York devletinde ufacık bir çiftliğe sahiptir. Hafta sonları vakit buldukça oraya gider ve bol bol yürüyüş yapar.

Mr. H'ın omuzlarındaki yük

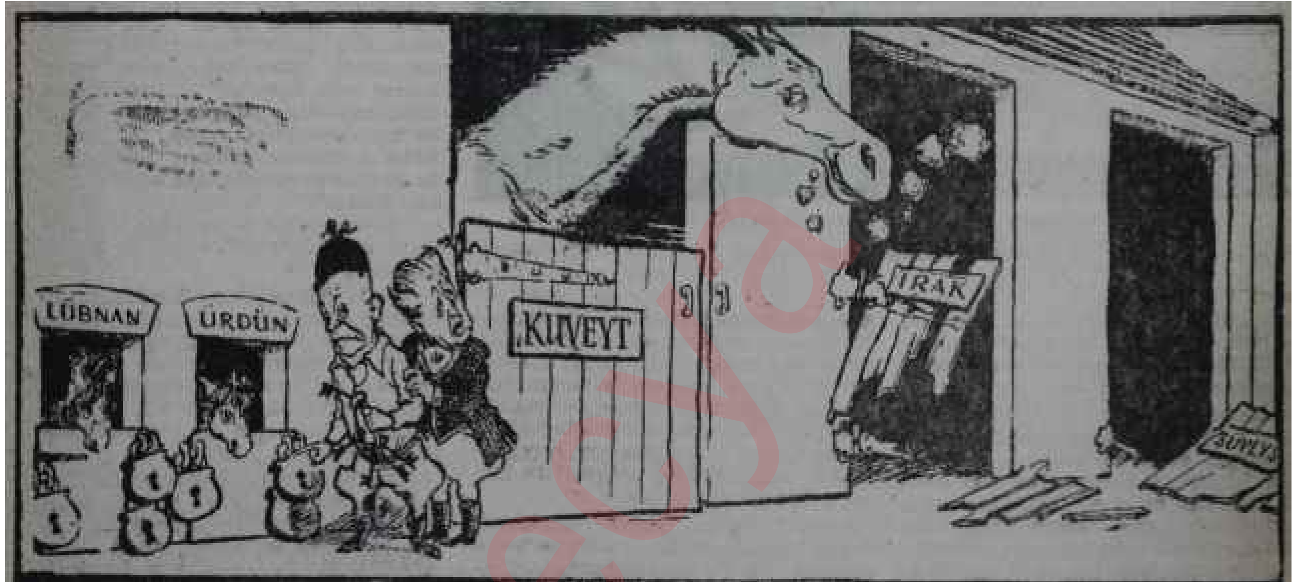
Görünüşe göre, Dünya Evinin Genel Sekreterine, Genel Kurul tarafından verilen vazife, İngiliz ve Amerikan askerlerinin Ürdün ve Lübnandan çok yakın bir istikbalde çekilmesinin temini için, ilgililerle temas etmek ve bir anlaşma zemini hazırlamaktan ibarettir. Yalnız Mr. H'ı yakından tanıyanlar, onun bu kadarla yetinmeyeceğini söylemektedirler. Esasen Lübnan ve Ürdüne asker çıkartan iki Batılı devletin, hiç değilse bazı garantiler elde etmeden "Good-bye" demeye razı olacakları beklenmemelidir. Bu sebeple Mr. H'ın misyonu, ister istemez bütün Orta Doğu meselelerinin müzakeresini gerektirecektir. Diğer bir deyişle, milletlerarası arabulucunun oynıyacağı rol. Genel Kurulun ona verdiği mahdut selâhiyetli vazifeyi fersah fersah aşmaktadır. Genel Sekreter, hiç değilse az çok yakın bir istikbal için, Arap, İsrail, Rus ve Batı görüşleri arasında bir uzlaşma imkânı bulmak zorundadır.

Mahdut selâhiyetli Mr. H bu vazifeyi başlayabilecek midir? Bu, herşeyden evvel, tarafların hakikaten anlaşıp anlaşmamak arzusunda olup olmadıklarına bağlıdır. Bir anlaşma zemini Fransız Dışişleri Bakanı Couve de Murville'in Birleşmiş Milletlerde yaptığı konuşmada mevcuttur: Gerek Batı, gerek Doğu Arap milliyetçiliğinin meşru hislerini önlemeye çalışmamalıdır. Araplar birleşmek istiyorlarsa bu onların bileceği bir iştir. Yalnız Arap memleketleri de bu birleşmeyi zorla gerçekleştirmekten vazgeçmelidirler.

Orta Doğuda bir anlaşma zemini ancak bu ana fikirler içinde bulunabilir. Düne kadar her biri ayrı türkü çalan Araplar bugün Nasırın liderliğini tanımaya mütemayildir. Irak ve Suudi Arabistan, hukuken değilse bile, fiilen sürüye katılmışlardır. General Şahap, işbaşına gelir gelmez, ilk iş olarak Nasırla görüşmek niyetindedir. Tek başına kalan Kral, Hüseyin, Kahirede aleyhindeki ithamlarını durdurmak zorunda kalmıştır. Nasır Arap Birliğinin inkar edilmez lideridir. Kahire istese de istemese de Arap Birliği bugün gerçeleşecektir. Ne var ki yıllardan beri Batılıların ağzından bu güzel sözler işitilmekte, fakat herkes bildiğini okumakta devam etmektedir. M. H'ın bu nisbeten uzun vadeli meseleler dışında, derhal halletmek zorunda bulunduğu Ürdün meselesi vardır. Ürdün işinin en âdil şekli, halkın Kral Hüseyini isteyip istemedikleri hususunda plebisite çağrılmasıdır. Yalnız bu, Kral Hüseyinin sonu demektir: Amerika ve İngiltere sevgili dostlarını feda edebilecekler midir? İsrailin Ürdünün Batı kısmını işgale hazırlandığı söylendiğine göre, bu suale evet demek kolay değildir..

Dünya Evi Genel Sekreterinin halle çalışacağı son bir mesele, Orta Doğu için bir kalkınma fonunun tesisidir. Kahire Eisenhower'in teklifini müsbet karşılamamıştır. Nasır, Arap Dünyasının dışardan yardıma ihtiyacı olmadığını söylemektedir. Evet, yeryüzünde Sam Amcanın dolarlarına hayır diyen memleketler de vardır. Nasır, sermayesini münhasıran Arap memleketlerinin vereceği bir "Arap Bankası"nın kurulmasına taraftardır.

Velhasıl Nasır, bu badireden de galip çıkmasını bilmiştir. Şimdilik, "seyirci kalmama" politikasının şampiyonlarına "seyirci kalmak"tan başka yapacak bir iş düşmemektedir.

MAC — IKE'CIĞIM AMAN KİLİT YETİŞTİK

Fransa

Bir Anayasa satıcısı..

Geçen haftanın ortasına doğru, General de Gaulle yâni Anayasa sını satmak için Afrikanın ortasında uzun bir seyahate başladı. General ilk konuşmasını 1948 ayaklanması kanla bastırılan Madagaskarda yaptı. Yeni Anayasanın denizaşırı memleketlere getirdiği imkânları anlattı: Anayasa istiklâl kâpısını kapamıyordu. Referanduma hayır diyen memleketler otomatikman istiklâline kavuşacaktı. Fakat bu takdirde Fransanın iktisadi yardımından mahrum kalacaklardı. Bu yardımın ne kadar kıymetli olduğunu bilen General de Gaulle, Afrikalı liderlerin makûl davranacağını ve onlar için hazırladığı Anayasa elbisesini

General de Gaulle bir toplantıda
Kapıyı açık tutmak yetmiyor

giymeyi kabul edeceklerini ummaktadır.

Generalin tahminlerinin pek de yanlış olduğu söylenemez. Menfi bir şekilde de olsa istiklâl kapısının açık tutulması ve yeni Anayasanın denizaşırı memleketleri ilgilendiren kısımlarının yumuşatılması birçok Afrikalı liderin tereddütlerini yenmiştir. Bu sebeple yeni Anayasa lebinde propaganda yapacaklardır.

General de Gaulle'ün önündeki yegane mânda Cezayir meselesidir. Cezayir Kurtuluş hareketi referandumun aleyhinde cephe almıştır. Cezayirli müslümanları sandık başına gitmekten vazgeçirmek için, kurtuluş hareketi korku ve dehşete dayanan kanlı bir mücadeleye girişmiştir. Maamafih terör metodlarında daha az tecrübe sahibi olmıyan Fransız ordusu, birçok müslümanın referanduma katılmasını temin etmeyi herhalde bilecektir. Yalnız ne var ki referandum ne netice verirse versin, Cezayir meselesi halledilmiş olmıyacaktır. Zira Kurtuluş Hareketi sonuna kadar mücadeleden vazgeçmek niyetinde değildir. Cezayir meselesinin halli için Fransanın istiklâl kelimesini ağzına alması lâzımdır. Ne çare ki Afrikadaki diğer topraklar için istiklâl kelimesini esirgemiyen, General içinden geçirse bile. Cezayire istiklâl vâdedecek kudrete sahip değildir. Şu sebeple ki. De Gaulleü işbaşına getiren Ordu ve Cezayirli Avrupalılar, istiklâl lâfını işitmeye bile tahammül edememektedirler. Kudretlû General de Gaulle, bu imtiyazlı Fransız vatandaşlarına, Anavatandaki fiyata petrol satmıya bile muvaffak olamamıştır!

A. B. D.

Beyaz derililerin okulları

Okulların açılmasının yaşlaşması dolayısıyla, geçen hafta, Amerikada zencilerin beyazların gittiği okullara alınmaması meselesi yeniden alevlendi. Eisenhower, geçen seneki kanaatini muhafaza ettiğini söylemektedir. Yüksek Mahkemenin aldığı karara itaat edilmeli ve zenciler beyazların okullarına gidebilmelidir. Bunu temin için gerekirse, geçen yıl olduğu gibi, Federal kuvvetlere başvurmaktan çekinmiyecektir.

Ancak, geçen yıldan beri köprülerin altından çok sular akmıştır. Zencileri ikinci sınıf vatandaş olarak görmekten vazgeçmiyen Güneyliler, kanuna saygının çok kuvvetli olduğu Amerikada bile, Yüksek Mahkeme kararlarını hiçe saymanın mümkün olduğunu öğrenmişlerdir. Eisenhovver'e ve Yüksek Mahkemeye kafa tutan Vali Faubus, sırf zencileri **Lit**tle Rock'un meşhur okuruna sokmaya yanaşmadığı için, büyük bir çoğunlukla yeniden vali seçilmesini garantilemiştir. Vali, seçim kampanyasında tek bir vâadde bulunmuştur. Bu vâad "beni seçin, gerisine karışmayın. Zenciler okullarımıza girmiyecektir" demekten ibarettir! Hakiketen Vali Faubus, geçen yıla nazaran, daha büyük bir celâdetle, zencilerin okula girmesini önlemek için gerekirse kendi emrindeki birlikleri kullanacağını söylemektedir. Daha evvel, Arkansas teşrii meslisini toplıyarak, kanuni yollardan zenci talebeleri, beyazlardan uzak tutmak niyetindedir. Esasen mahkemeler de, Faubus'un işini kolaylaştırmaktadırlar. Mahalli bir mahkemeden sonra Sekizinci İstinaf Mahkemesi de, zencilerin beyazların okullarına alınmamasının 2,5 yıl tehirini kabullenmiştir. İstinaf mahkemesi geçen haftanın başında, mahalli mahkemenin tehir kararını bozmuştu. Fakat birkaç gün sonra bizzat kendi kararını tehir etmek kararını almıştır! Tabii ki bu tehir kararı zencileri ancak ikinci sınıf vatandaş görmeye tahammülleri olanları son derece sevindirdi. Güneydeki okul direktörleri bayram yapmaktadırlar. Little Rock Lisesi direktörü, bu karara "harikulade" dedikten sonra, lise talebelerinin bu yıl tamamiyle beyazlardan teşekkül edeceğini müjdelemiştir. Ve hasılı zencilere, dertlerini Marko Paşaya anlatmaktan başka yapacak bir iş kalmamıştır!

Tabii ki dış âlemi tanıyan ve mesuliyet mevkiinde bulunanlar bu zenci meselesinin Amerikâyı dışarda ne kadar zarara soktuğunu çok iyi bilmektedirler. Asya ve Afrikada milyar aşan ve derileri beyaz olmıyan insanın dostu olmak isteyen Amerika, zenci meselesini halletmeden, onlara batı sisteminin faziletlerine nasıl inandırabilecektir ki? Ne çare ki, kudretlû Eisenhower, bütün kalbiyle istediği halde, zencileri tam haklara sahip vatandaşlar yapmaktan âcizdir!

Geçen hafta, Amerikadan gelen diğer bir haber, bir kısım Amerikan vatandaşlarının zenciler hakkında neler düşündüğünü açıkça gösteryordu. Mahalli bir mahkemede, jüri, bir zenciyi idama mahkûm etmişti. Zenciye isnat edilen suç ufak bir hırsızlıktı. Ufak bir hırsızlık, onun idamına kâfi gelmişti. Zira o eyalette kanunları, eğer zora baş vurmuşsa,

Vali Faubus
Astarı *bulunca...*

Bir atom bombasının infilakı
Zehirli mantar!

hırsızlık yapan zencilerin idamını mümkün kılıyordu.. Eee, eşyası çalınan kadın da, "zenci bana bir yumruk vurdu, sonra eşyamı çaldı" demişti... Zavallı hırasın idamı için bu kadarı kâfiydi!

Doğu-Batı

Hele şükür!

Geçen haftanın sonuna doğru, Doğu ve Batı arasında yıllardan beri süren silâhsızlanma konuşmalarında ilk defa olarak müsbet bir adım atıldı. Bu müsbet adımın siyaset adamlarından gelmiyeceği aşikârdı. Nitekim Doğu ve Batı arasında ilk anlaşma ilim adamları tarafından gerçekleştirildi. Cenevrede 51 gün süren müzakerelerden sonra, ilim adamları, atom denemelerinin kontrolünün mümkün olduğu neticesine vardılar. Gerisi siyaset adamlarının bileceği bir işti. İsterlerse atom denemelerine son verirler, istemezlerse son vermezlerdi. Maamafih, ilim adamlarının vardığı neticeye siyaset adamlarının kulak vermemesi imkânsızdır. Hiçbir Amerikalı devlet adamı, teknisyenler "kontrol mümkün" dediği halde, bu lâfa aldırış etmeden denemelere devama cesaret edemiyecektir. Nitekim ilim adamlarının vardıkları netice açıklanır açıklanmaz, Amerika bir yıl için atom denemelerini durdurmaya hazır olduğunu açıkladı. Amerikayı İngiltere takip etti. İki Batılı, dünya çapında bir kontrol sistemini ortaya koymak için Rusyayı 31 Ekimde New York'ta toplanacak bir konferansa davet ettiler.

Tabii ki iki Batılının bu kararı Fransanın hiç hoşuna gitmedi. Fransa hâlen var kuvvetiyle kendi atom bombasını imâle çalışmaktadır. Bu sebeple denemelerin durdurulmasına yanaşmamaktadır. İkinci bir güçlük Birleşmiş Milletlerde kabul edilmeyen ve Amerikanın tanımadığı Kızıl Çinin topraklarında kontrolün nasıl yürütüleceği meselesidir. Zira kontrol, bu memleketin topraklarında dinleme istasyonlarının tesisini gerektirmektedir. Kızıl Çin elbette ki "evvelâ benim mevcut olduğumu tanıyın, sonra dinleme istasyonlarından bahsedelim" diyecektir. Gelgelelim Amerika, Kızıl Çini tanımamaya azimlidir. Bu durumda "ya Ruslar denemelere Çin topraklarında devam ederlerse" meselesi ortaya çıkmaktadır. En makûl hâl çaresinin, İngiltere gibi Amerikanın da mevcut bir şeyi tanıması olduğunda şüphe yoktur. Ne çare ki Amerikan siyaset adamları, adetâ Çan Kay Şekin "beşinci kol"unu teşkil eden ve nüfuzlu senatör ve temsilcileri toplıyan Çin tazyik grubuna dünya sulhünün bahis konusu olduğu bir meselede bile karşı gelmeye cesaret edememektedirler.

Batı Almanya

Tyrannicide!

Bizim Zaferin disiplinli demokrasi örneği olarak göstermeyi âdet edindiği Batı Almanya, geçen hafta Hitlere yapılan suikast teşebbüsünün on dördüncü yıldönümünü kutladı. Bu görülmemiş yıldönümü, Irak ihtilâlinden sonra Meternich sistemini ihyaya çalışanların yüreklerini hoplatacak bir kanunun kabulüne vesile oldu. Sosyal Demokrat Partisi başkan yardımcısı Carlo Schmid'in teşebbüsü üzerine çıkan kanunun mevzuu "tyrannicide" dir. Schmid, "tyrannicide" i şöyle tarif etmektedir: "Tyrannicide, ahlâk ve dinin yasak ettiği mânada bir öldürme değildir. Bir tirandan başka türlü kurtuluş yolu yoksa, onu öldürmek ahlaken caizdir, hattâ ahlâki bir vazifedir."

Tabii ki Nuri Said rahmeti rahmana kavuştuğundan beri her lâftan bir mâna çıkartan kuşkulu gazete, örnek demokrasinin kabul ettiği bu yeni kanuna dokunmadı. O, Alman ordusunun atom silâhlariyle teçhiz edilmesini önlemek maksadiyle, Meclisin aldığı kararı bozmak için Sosyal Demokrat Partisinin giriştiği referandum teşebbüsünün Anayasa Mahkemesi tarafından gayri kanuni sayılması ve Muhalefet partisinin sessiz sadasız bu hükme boyun eğmesinin hikayesiyle meşguldü. Zafer bu kıssadan malûm hisseyi çıkartıyordu.. Kıssadan hisse çıkartırken, meşhur gazete, mûtadı üzere bazı ufak tefek noktaları görmemezlikten gelmişti: Örnek demokraside her şeyden evvel İktidarın üstünde ve bitaraflığından kimsenin şikâyet etmediği bir Anayasa Mahkemesi vardı. Adenauer Meclisteki ekseriyetine güvenerek, Sosyal Demokrat Partisinin referandum teşebbüsünü bir kanunla öldürmeye kalkışmamış, kendinin üstünde bulunan Anayasa Mahkemesine başvurmuştu. Adenauer hem dâvaca, kem hâkim olmayı aklına getirmediği için Muhalefet partisi, şeriatın kestiği parmağın acımıyacağı düsturuna uymuştu,

Conrad Adenauer
Bu parmağı ancak şeriat Keser

Hastalıklar

Tersine tekâmül!

ayet geçen haftalar içinde gazeteler de Sağlık Bakanlığı gibi lakayıt kalsalardı, Diyarbakır köylüleri daha kim bilir ne kadar zaman sessiz sedasız ölmekte devam edeceklerdi. "Kalkınma" nın büyük şehirlerimizde "imar - yıkım" şeklinde tezahür etmesinden bilistifade Çermik, Ergani ve Bismil köylerini "görülmemiş" bir afet kavurmaktadır. Aylardan beri, daha ziyade çocuklara musallat olan ve salgın mahiyeti arz eden acayip bir hastalık, köylüleri korku ve çaresizlik içinde şaşkına çevirmiş, müthiş tahribat yapmıştır. Hastalığa yakalananların yüzleri dahil, vücutlarının her tarafında iki - üç santimetre uzunluğunda kıllar çıkmakta, güneş gören yerlerinde kısa zamanda irinleşen yaralar açılmaktadır. Gazetelerin dili ile "maymunlaşan" hastalar zayıflamakta, bir deri bir kemik kalmakta ve hekimlikte "Cachexi" denen bu hal içinde ölüp gitmektedir. Bu hastaların biraz daha dayanıklıları ise, memleketimizi diğer bütün ülkelerden daha cazip bulan vereme yakalanmakta ve ince hastalığın yıllık kurbanları arasına katılmaktadırlar.

Bakanlık der ki...

Güney Doğu Anadoluyu kasıp kavuran bu hâdise son derece önemlidir. O derece önemlidir ki, üzerinde durmadan geçiştirilecek, unutturulacak gibi değildir. Tabiatiyle dâva bir sağlık dâvası olduğundan her şeyden ve herkesten önce dâva ile Sağlık Bakanlığının alakalanması gerekmektedir. Ancak bu dâvanın ehemmiyetini en son kavrayan da Sağlık Bakanlığı olmuştur. Hatırlanacağı gibi 1957 de de Asya Gribi salgını Türkiyeyi kasıp kavururken, memlekette bir salgın hastalık olduğunu en son kabullenen gene Sağlık Bakanlığı olmuştu. O da, Bakanlık ileri gelenlerinin hemen hepsi gribe yakalanıp yatağa düştükten sonra! Bu sefer de durum geçen yılkinden farklı değildir. Gazetelerin yaptığı geniş neşriyat üzerine Bakanlık bir tebliğ yayınlamıştır. Bu tebliğe göre telâş edilecek hiçbir şey yoktur. Sağlık Bakanlığı böyle bir hastalığın varlığını iki yıldan beri bilmektedir. Hattâ Diyarbakıra iki yıl evvel bir de tetkik heyeti gönderilmiş ve hastalığın sebepleri bulunmuştur. Hastalık Tarım Bakanlığı tarafından köylüye dağıtılan ilaçlanmış tohumluk buğdayın köylüler tarafından yenmesinden ileri gelmektedir. Tohumluk buğdayların ilâçlanmasmda kullanılan bu ilâç klorlu bir maddedir ve vücuda girdiğinde "porfirüri" adı verilen öldürücü bir hastalık meydana getirmektedir. Işığa karşı hassas olan bu madde -fotosansibl-, derinin güneş gören kısımlarında büyük yaralar açılmasına, böbrek bozukluklarına ve ölüme sebep olmaktadır. Hastalıktan korunmanın, çaresi ise pek basittir: İlâçlı tohumluk buğdayları yememek!

Gene Sağlık Bakanlığı tarafından neşredilen tebliğe göre, bu hastalıktan dolayı vuku bulan ölüm sayısı hiç de öyle gazetelerin mübalâğa ettiği kadar büyük değildir. Mahalli sağlık makamlarının tesbit edebildiği ölüm sayısı sadece 38 dir! Sağlık Bakanlığının tebliğinden çıkan mânaya bakarsınız, hani neredeyse, "canım 38 kişinin de ölmesinin lâfı mı olur" denecekti!

Ah şu muhalifler!

Sağlık Bakanlığının tebliğine bakanlar, sanki bir tıp cemiyetinin

İnsan tekâmül edince

tebliğini okuduklarını sandılar. Bakanlık, âdeta yeni bir hastalık ve bu hastalığın sebebini keşfetmenin gururu içindeydi. Ancak, şecaat arzetmenin parlak bir örneği sayılabilecek bu tebliğde, hastalığa karşı alınan tedbirlerden bahseden tek satır bile bulmak mümkün değildi. Ya Bakanlığın hastalığın sebebini "görülmemiş bir cesaretle" ve âdeta iftiharla ilân etmesine ne demeliydi? Demek ki Diyarbakır civarında köylüler "Görülmemiş Kalkınmaya" rağmen tohumluk buğdaylarım hem de ilaçlanmış, yemek zorunda kalıyorlardı. Yani ortalıkta bir kıtlık bahis konusuydu.

Sağlık Bakanlığının tebliği bir hayli uzun ve fiiraklıydı. Hastalığın adı, sebebi v.s. anlatıldıktan sonra hâdiseyi yazan gazetelere de çatılıyor ve yapılan neşriyatın yersizliği belirtiliyordu. Doğrusu artık kıt kadarı fazlaydı. Acaba hastalığın sebebini iki senedir bilen Bakanlık bu güne kadar niye hiç sesini çıkarmamış, niye 38 kişinin ölmesine göz yummuştur? Tarım Bakanlığının dağıttığı tohumluk buğdayların zehirli olduğu bilinmiyor muydu? Muhakkak ki biliniyordu. Bilindiği halde niye bu işin önü iki yıldır alınmamış, "görülmemiş refah seviyesine" eriştiği ilân edilen, ama tohumluk buğdayını yemek zorunda kalan efendimiz köylüye bu buğdayların yenmesinin mahzurlu olduğu anlatılmamıştı? Sebebi bu kadar kolayca anlaşılan hastalığa karşı, bu bölgelere hangi ilâçlar ve hangi tıbbi personel gönderilmişti? İki senedir bu bölge halkını kemiren bu hastalıkla ne şekilde mücadele etmişti? Bu alâkasızlığın hiç mi sorumlusu yoktu? Sonra böyle bir, hâdiseyi gazeteler yazdı diye niye telâş ediliyordu?

Cevap bekleyenler

Düşünen kafalar bu sorulara cevap istiyor ve arıyordu. Her halde bütün kabahat kendisine tarlasına ekmesi için verilen buğdayı yiyen köylüde olamazdı. Bundan bütün bir sağlık teşkilâtını da sorumlu tutmak gerekirdi. Köylünün ne yediği hiç merak olunmaz mıydi? Sanki koskoca Hıfzıssıhha Kanunu yalnız şehirlerde tatbik edilsin diye mi yapılmıştı?

Gerçek şudur ki, hastalık bu sefer tabiatın eseri değildir. Kabahati mikropların üstüne atmak imkânsızdır. Hastalıkların yavaş yavaş ortadan kaldırıldığı 20. asırda, yeni bir hastalık yaratmak gerçekten görülmemiş bir iştir. Bu hâdise "Garpte tesadüfen ölünür, Şarkta tesadüfen yaşanır" sözüne kuvvetli bir delili olmuştur. Tıp tarihinde özel bir yer kazanacağı da şüphesizdir.

Kalkınan ülkelerde insanların fizik yapılarının değiştiği bir gerçektir. Böyle ülkelerde insanların cildi daha pembe bir renk alır, tırnakları kolay kırılmaz, adaleleri gelişir ve ömürleri uzar. Ama şimdiye kadar "görülmemiş" veya "görülmüş kalkınma" içinde bulunan hiç bir ülkede, insanların tekâmül kanunlarının aksine maymunlaştığı kaydedilmemiştir. Unutulmaması gereken gerçek, Sağlık Bakanlığınca öldükleri resmen kabul edilen 38 vatandaşın maymun değil insan okluklarıdır.

Lüzumundan fazla serin kanlı tebliğler, hâdisenin vahim olduğunu örtemez. Halk sağlığına karşı lâkaydi ve ihmal aşikârdır, bunu anlamak için hekim olmaya lüzum yoktur. Sağlık Bakanının hava alanında, Diyarbakırı uzun zamandır görmek istediğini, hastalığın zuhurunu vesile addederek bu isteğini yerine getirmekten büyük memnuniyet duyduğunu ifade etmesi, gene de mızrağın çuvala sokulmasına çalışılacağını göstermektedir. Ancak "efendimizin" tevekkülü, bu derece istismar edilmemelidir.

Sosyal Hayat

Bir "Gönüllü Abla"

Ağustosun ortalarında İstanbulda yapılan Pedagoji kongresinde kimsesiz çocuklar konusu ele alındığmda, ilgililer arasında birçok tartışmalar yapılmıştı. Bazı hatipler devletin bu dâvayı esaslı bir surette ele almadığını ileri sürüyordu. Bazıları ise bu gibi içtimai davaların ancak halkın alâkası ile devam ettirilebileceğini ifade ederek, dinimizin bize emrettiği yardım âdetlerimizi terkettiğimizden, yerine yenilerini koyamadığımızdan şikâyet ediyordu. Bir hatip, "İzmir gibi zengin bir memlekette dilenen çocukların mevcudiyeti affedilemez" diyordu. İşte tam bu sırada, genç bir dinleyici hanım söz istedi ve konuşmaya başladı.

Dinleyici hanımın, sıcağa rağmen, pedagoji kongresinin ilk gününden itibaren bütün toplantılarını takip ettiği görülmüştü. Kendisi İzmirli idi. Niyeti, İzmirli zenginleri savunmak değildi ama son senelerde İzmirde ve daha başka büyük şehirlerimizde içtimai dâvaların halkın ilgisini çekmeğe başladığına işaret etmek istiyordu. Bilhassa devlet eliyle kurulmuş olan sağlam yardım müesseselerinde bu ilginin tesirleri görünmeğe başlamıştı. Meselâ Korunmaya muhtaç çocuk komutunda İzmirde bugün Belediyeye, Sağlık ve Maarif vekâletlerine bağlı olarak kurulmuş üç modern yetiştirme yurdu yardı. Bunlar, ihtiyacı karşılayacak miktarda çocuk barındıramamakla beraber, kuruluş ve işleyiş bakımından çok ümit verici idi. Yurtlarda barınan yedi ile onsekiz yaş arasındaki çocuklar, kabiliyetlerine göre okutuluyor Veyahut sanat atölyelerine gönderiliyorlardı. Bu yurdu idare eden öğretmen, ailesi ile birlikte yurtta yaşıyor, böylece yurda bir ev havası vermeye çalışıyordu. Birçok derneklerden ve okullardan gelen "gönüllü ablalar" çocukları oyalamak için gayret gösteriyorlar, onlara her türlü mânevi yardımda bulunuyorlardı. Gene birçok derneklerden ve bilhassa kız enstitülerinden gönderilen hediye elbiselerle yetiştirme yurtlarının depoları daima dolu tutulmakta, bu hususta halk devlete yardımcı olmakta idi. Dinleyici hanım "yardım"ın ve "ilginin" bir eğitim isi olduğunu söylorken bu konudaki son gelişmelerin İzmirde oturan Amerikalı hanımların teşviki ile başladığını da açıkça ifade ediyordu. Amerikalı hanımlar, ilk önce gönüllü olarak hastahaneleri ziyarete başlamışlardı. Bugün İzmirde, hafta sonu tatilinde kimsesiz çocukları evlerinde misafir eden, onlarla yakından ilgilenen birçok Türk aileleri vardı.

Dernekler ve siyaset

Dinleyici hanım yerine oturunca, Galatasaray Lisesinin konferans salonunda bulunan gazeteciler etrafını aldı. Kanun maddeleri söyliyerek, içtimai meselelere bu kadar vukuf göstererek bilgi veren hanım kimdi, merak etmişlerdi. Konuşan dinleyici, yalnız gönüllü bir yazar ve gönüllü bir abla okluğunu söylüyordu. İsmi Nermin Arpacıoğluydu. içtimai dâvaları ele alarak, yazıyor

Nermin Arpacıoğlu

Evlilik

Jale CANDAN

Çocuk ilk terbiyeyi, yani en mühimini aileden alır. Bu bakımdan ve daha birçok bakımlardan aile müessesesi milli bünyenin temelini teşkil eder. Memleketimizde, bilhassa son senelerde aile müessesesi, dış tesirlerle ciddi bir sarsıntı geçirmektedir.

Dış tesirlerin, yani iktisadi güçlüklerin neticesinde yarın memlekete en geniş münevver tabakasını yetiştirecek olan orta halli ailelerin zor duruma düşmesi bu ailelerde mânevi kıymet ölçülerinde bazı değişiklikler yaratmaya doğru gitmektedir ki, bunu görmemezlikten gelmek imkânsızdır. Bunun yanında, zaman ve değişen hayat şartları bütün dünyada aile müessesesinin iç bünyesi üzerinde bazı fena tesirler yaratmıştır. Bunu düzeltmeye çalışmak, fert olarak hepimizin vazifesidir. Eski âdetler ve görüşler terkedilirken, bunların yerine yenilerinin tam olarak yerleşmemiş olması belki bu sarsıntının başlıca sebebidir. Eskiden evlenecek olan gençler, kadında güzellik yanında ev kadınlığı, erkekte kâfi miktar para yanında ahlâk ararlardı. Umumi ölçü bu idi ve muvazeneli bir hayat için de başka ne düişünülebilinirdi? Halbuki bugün sosyologların, ruh mütehassıslarının, meşhur psikanalistlerin ortaya attıkları yeni görüşler ve yeni nazariyeler insana "baskısız mesut olma hakkını" birinci hak olarak tanımıştır. Artık evlilik temel saadet hissine dayanmaktadır. Bunu kabul etmemek imkânsızdır. Mesut kadınla, mesut erkeğin kurduğu yuvada mesut çocuk yetişecektir!

Bugün artık, yalnızca evini idare etmesini bilen ve kocası ile hiçbir surette arkadaşlık yapamıyan, onu anlamı yan kadın elbette ki ideal zevce olamıyacaktır, Bir erkeğin de, kazancını evine getirip kumar veyahut İçki gibi iftiraları almaması kâfi değildir. Evlilikte anlaşma, arkadaşlık, sevgi şarttır. Ama bu acaba eski görüşlerin tamamile terkedilmesi demek midir?. Kadın gene, (tabii zamanın şartlarına uyarak) ev kadını, erkek ev erkeği olmak zorunda değil midir? En büyük, aşklarla evlenen gençlerin dahi, çok kısa zamanda birbirierinde bu eski klâsik meziyetleri aradıkları bir hakikattir. Anlaşma ve aşk kelimeleri üzerinde de durmak gerekir. Aşk, hiçbir zaman ebedi olmamıştır ve devamlı bir sevgi alışkanlığı şekline inkılâp ettirilemiyen aşklar ne yazık ki çok kısa sürer. Anlaşma da ümit edildiği gibi ebedi değildir. Nişanlılık devresi ne kadar uzatılırsa uzatılsın, bu devrede mesele teşkil etmiyen birçok ufak tefek hâdiseler, evlilikte birer mesele olabilir, İdeal anlaşma zannettiğimiz müşterek arzular, görüşler, tutumlar dahi bazan sıkıcı bir yeknesaklık şeklini alabilir. Bir dış tesir, yaş krizleri, beklenmedik değişiklikler çok anlaştığımız eşimizi bir anda anlaşılmaz insan olarak karşımıza çıkarabilir. Evlilikte aşkı da, anlaşmayı da daima ideal şekliyle aramak hatadır. Bu yüzden ellerindeki saadeti değilse bile, saadet imkanını kaybedenler çoktur. Evlilikte hakikaten mesut olduğunu bildiğim bir yakın arkadaşım, birgün bana, saadetini devam ettirebilmek için bazan çok yorulduğunu itiraf etmiş ve kocasının da aynı şeyi yaptığını hissettiğini söylemiştir. Galiba mesele budur. Saadeti yalnız aramak değil biraz da yapmak lâzımdır,

ve birçok derneklerde, teşekküllerde bir gönüllü yardımcı olarak çalışıyordu. Başka sıfatı yoktu. İçtimai dâvalarımızın hallinde derneklerden ziyade okulların rol oynıyabileceğini düşünüyordu. Dernekler, çok faydalı olmakla beraber, maalesef yalnızca yardım gayesi ile çalışmıyorlardı. Okullarda ise "gönüllü abla" sıfatını alan talebeler genç yaştan cemiyet işleriyle alâkalanarak hem bu bakımdan iyi bir eğitime tâbi oluyorlardı, hem boş vakitlerini iyi şekilde dolduruyor, hem de tek taraflı bir yardım gayesi güderek daha müspet çalışabiliyorlardı. Nermin Arpacıoğlu işte bu hislerin tesiri altında, bir ara faal olarak çalıştığı bir birlikten ayrılmıştı.

Nermin Arpacıoğlunun kanaatince, dernekleri birtakım siyasi arzulara basamak addedenleri bu derneklerden doğrudan doğruya faydalı bir saha olan siyaset sahasına devretmek lâzımdır. Siyasetin cemiyet işlerine girmemesi ve derneklerin siyasi arzulara âlet olmaması lâzımdır. Bunu başaracak şey ise, ancak eğitimdir. Bu bakımdan izmirde Kolej ve bilhassa enstitülerde talebenin kurdukları "gönüllü abla" teşkilâtım tasvip eden Nermin Arpacıoğlu, memleketimizde henüz yalnız İstanbulda bir deneme mahiyetinde açılan "Sosyal Hemşire" okulunu başkalarının takip etmesini canı yürekten temenni etmektedir.

Yardım müesseselerini, hayır cemiyetlerini, cemiyetin kalkınmasını Bağlıyacak olan birlik ve teşekkülleri isim yapma peşinde koşan şahısların inhisarından kurtarıp, hakikaten cemiyet isin çalışmak istiyenlere, idealistlere mal etmek lâzımdır. Bu başarıldığı takdirde, elbette ki derneklerin randımanı çok artacak ve devlet tarafından kurulmuş yardım müesseseleri yanında hususi sermaye ve şahısların gayreti ile açılacak müesseseler de birçok derde deva olacaktır. İzmirde yaşlılar için kurulması düşünülen "Şefkat" sitesi bunlardan bir tanesidir. "Nermin Arpacıoğlu" na göre bugün memlekette, bilhassa kadınlar için yapılacak o kadar iş vardır ki, hiçbir kadının sıkılmaya hakkı yoktur. İçtimai dâvaların halli için atılan ufak adımlar bile, insanı mesut etmeye kâfidir.

Moda

Sonbahar geliyor

Yazın son günlerinde, henüz plajlarda güneşlenirken, birçok kadınları bir düşüncedir alır. İlk soğukları karşılıyacak şık ve pratik kıyafetler lâzımdır. Bu, vaktiyle hazırlık yapmak, faka basmamak demektir ama bunun için de moda hazretlerinin hatırım sormayı ihmal etmemek gerekir, Ona danışmadan hareket eden kadınlar sonradan çok pişman olabilirler. Moda, değişikliklerini ve sürprizlerini daima sonbaharda yapmıştır. Yazın şık giyinmek nasıl kolay ve ucuz ise, sonbaharda şık giyinmek o kadar güç ve pahalıdır. Tayyörler, şık sokak kıyafetleri, pardösü ve mantolar güzel ayakkabı ve çantalar daima paraya dayanan şeylerdir. İşte bu sebepledir ki, sonbahar kıyafetlerini çok düşünerek yapmak, mümkün mertebe parayı esirgemeden yapmak lâzımdır. Sonbahar kıyafetleri gardrobun temelini teşkil eder. Düşünülerek yapılan bir tayyör bir pardösü beş sene, belki daha fazla giyilebilir.

Sonbahar için bir manto

Bu da çuvalın başka türlüsü

İlk modeller

Parisli sanatkâr terziler, sonbahar modellerini hazırlıyadursunlar, hazırelbiseciler sonbahar koleksiyonlarını çoktan teşhir etmiş bulunmaktadırlar. Son senelerin tecrübesi, bu modanın büyük terzilerin modasından çok fazla değişik olmadığını göstermiştir. Bu bakımdan sonbahar ihtiyaçlarını hesaplıyan kadınların bu ilk modellerden istifade etmesi mümkündür.

Sonbahar için, Parisli büyük hazırelbise salonları gayet pratik, neşeli, renkli, atik tetik ve yumuşak modeller hazırlamış bulunmaktadırlar. Bu modanın da cüretkâr bir havası yok değildir ama, geçen seneye göre bu cüret çok mutedildir. Etekler gene kısadır. Yüksek belli elbiseler fazlaca göze çarpmakta ise de, buna mukabil düşük belliler ve belini yerine oturtmuş modeller de gene gözdedir. Bazı tayyör ceketletinin boyu uzamıştır ama, gene kısacık ceketli tayyörler de vardır.

Zengin ve bol mantoların yanında dümdüz çuval gibi inen daha fakir görünüşlü pardösüler de mevcuttur. Çuval ve torba biçimleri zaten daha ziyade bu mevsimler pardösülere tatbik edilmiş, elbiselerde ise bel hafifçe de olsun bir kemer veya yarım kemerle gösterilmiştir. Yalnız şunu unutmamak lâzımdır ki beli; kalçayı, göğüsleri iyice gösteren sıkı biçimler ortadan kalkmıştır. Yalnız çok zengin etekli bazı elbiselerin beli geniş kemerlerle sıkılmaktadır.

Sokak kıyafetlerinde, tayyörlerde ise bel ancak hissettirilmiş, nadiren deri kemerlerle meydana çıkarılmıştır. Buna karşılık penslerle bele oturtulan modeller âdeta moda tarihinin malı olmuştur. Birçok sonbahar tayyör ve mantolarında kürk yakalar göze çarpmaktadır.

Kumaşlar

Sonbahar kumaşları tüylü ve çok yumuşaktır. Yumuşaklık üzerinde o kadar durulmuştur ki, birçok kumaşlar âdeta gözü okşamaktadır. Jerse gene ön plândadır. Tayyörlük jerseler hususi şekilde dokunmuştur. İpeklerde kaç senedir görünmeyen muare gene meydana çıkmıştır, gece için ise lame ve dantel revaçtadır.

Renkler

Gündüz de, gece de renkler taze, neşeli, nikbin renklerdir. Yeşil, sonbahar yeşilidir. Yani parlak ve canlı değil, ölgündür. Kırmızı ise aksine gayet canlıdır. Kokteyl saati müstesna, pek az siyah vardır. Kokteyl saatinde ise siyah âdeta şarttır. Gece tuvaletlerinde siyah her zamandan azdır ve siyah kadife hariç, pek revaçta değildir.

Sürprizler

Hazır elbise modelleri arasında bazı sürpriz kıyafetler bilhassa ilgi çekmiştir. Bu sürprizlerden en mühimi, spor akşam kıyafetlerinde göze çarpmaktadır. Kaba kumaşlar lame ile astarlanarak iddiasız, dümdüz, açık yakalı gece elbiseleri meydana getirilmiştir. Bu dümdüz elbiselerin belleri baza spor kemerlerle sıkılmıştır: Çok fantezi kumaşlardan yapılmış fantezi tayyörlerin bazen spor kürklerle ağırlaştırıldığı da görülmektedir. Gene birçok düz mantoların arkalarındaki süsler, fiyonklar, büzgüler bir sürpriz teşkil etmektedir.

Güzellik

Dev aynasında

Güneş ekseri cildi yorar. Yaz sonunda dikkatle aynaya bakan kadın, masamatının genişlediğim, cildinin donuklaştığını, göz altlarının karardığım görür. Ama tabii bunun için bir kadının arada sırada, makyaj yapmadan dev aynasına bakması şarttır. Belki bundan sonra artık

kendisini dey aynasında göremiyecektir ama, bunu telâfi etmek ortaya tekrar taze, sıhhatli ve dinlenmiş bir yüzle çıkmak elindedir.

Yeni rejim

Taze, sıhhatli ve dinlenmiş bir yüzle ortaya çıkmanın birinci çaresi güzellik entitüsüne koşmak, cildi temizlemek değildir. Bunun birinci çaresi alçak kalorili bir yemek rejimi takip etmektir. Teni rejim, doktorların tavsiye ettikleri gramlarla tespit edilmiş yarı açlık da değildir. Yeni rejim, insanın kendisini alçak kalorili gıdaları yemeğe, tercih etmeğe alıştırmasıdır. Bu takdirde, miktar üzerinde fazla titizlik göstermek lüzumu da kalmıyacaktır. Tabiatte bol bol mevcut olan sebzeler, meyveler, ızgara etler az kalori temin eden fakat insanı mükemmelen besleyen gıdalardır. Unlu maddeler, yağlar, yağlı balıklar, alkol, yemek üzerine dökülen soslar, yüksek kalorili gıdalardır.

Teni rejime göre, alçak kalorili gıdalardan doyasıya yiyen insan, az samanda güzel bir cilde ve sıhhatine kavuşacaktır.. Ama tabii hileye kaçmamak şarttır. Sebzenin üzerine bol zeytinyağı döken veyahut hattı zatında çok yağlı bir eti ıskara yapıp yiyen kimse muhakkak ki yeni relime riayet etmemektedir. Alçak kalorili gıdalara alışmak, onları diğerlerine tercih de doğrudan doğruya bir eğitim meselesidir. Bu rejime riayet eden anne kızına da iyi alışkanlıklar vermek bakımından çok iyi bir iş yapmış olacak ve kısa zamanda parlak bakışlara, duru bir tene, sıhhatli bir görünüşe kavuşacak-

Güneş banyosu iyi şeydir
Ama doktor tavsiyesiyle!

C E M İ Y E T

Tunus Kadınlar Birliğinin davetlisi olarak Tunusa giden üç kişilik Türk heyeti yurda döndü. Yurda dönünce de Ankara ve İstanbulda yapılan basın toplantılarında Tunusa dair intibalar nakledildi. Bu heyette, üyelerinden Mükerrem Kamil Sumun söylediğine göre heyet üyeleri Tunusta, "Tunuslular bizi dinimize bağlı sanmadıklarından" hanımlarımız her gittikleri yerde "merhabadan sonra kelimei şehadet getirmeye, fatiha okumaya, bu suretle de Tunuslulara müslüman olduğumuzu ispata çalışmış" lar! "Ancak bu suretle Tunuslularla aramızdaki buzlar erimiş!" ve bizim heyetin üyelerinin "unutamayacakları sevgi tezahürlerine mazhar" olunmuş!

Bundan böyle, Emniyette pasaport işlerine bakan alakalıları ve bilhassa Dışişleri Bakanlığı mensuplarını ikaz etmek gerek. Bir daha Tunusa her hangi bir maksatla heyetler yollanırken gidecek heyet üyelerini din bilgisinden bir imtihana tabi tutsunlar da Tunustaki kredimizin düşmesine vesile olmasınlar!

Sofya Milli Operası Bale Trupu geldi, geliyor, temsillerine başladı, başlıyor derken nihayet gümrük barajları aşıldı, baleye hiç bir şekilde uygun olmayan derme çatma sahne yoluna kondu ve Sofyalılar terliye terliye temsillerini verdiler. Ama onlar temsillerini verinceye kadar geçen günler içinde de, tiyatroya taşına taşına hal olan seyircilerin pek çoğu, defalarca karşılaştıkları "bale tehir olundu" yolundaki cevaplardan sabırları tükenmiş olarak biletlerini verdiler ve paralarını geri aldılar. Sabrı tükenmeyenlerin adedi beş yüzü bile bulmuyordu. Üstelik ilk akşamki temsilin geç başlaması, lüzumsuz bir takım konuşmalar da sabırlı seyircilere bir hayli sıkıntılı saatler yaşattı. Seyirciler bu bale bir başlayıp bitse de, bir an evvel evimize gitsek diye âdeta ecel terleri döktüler. Zira şimdi İstanbulda her eğlencenin arkasında "eve gitmek için nasıl vasıta bulacağız?" derdi ve endişesi yer alıyor.

13. Enternasyonal İstanbul Tenis Turnuvaları sıcaktan bunalan spor severlerin başlıca sığınağı oldu. Kortlar adam almadı. Üstelik müsabakalar boyunca seyircilerin hemen her set için kendi aralarında girdikleri bahislerden dolayı ortalıkta, tenis topundan çok banknot matbaasında yeni basılmış ellilikler, yüzlükler uçuştu! Bir Türk hanımı tarafından yak ışıklı tenisçi Contreras'a uğur getirsin diye verilen mavi boncuk da turnuvanın en çok lafı edilen hediyesi oldu. Contreras her maça çıkışında mavi boncuğu eline alıp öpüyor, sonra da itina ile cebine yerleştiriyordu. Ancak tenis turnuvasını takip eden bir takım sivri dilliler son aylar içinde bu mavi boncuklardan bir hayli dağıtıldığım ve hemen herkesin "Mavi boncuk bende" dediğini söylemektedirler!

Lübnandaki Baş Konsolosumuz gazetecilerden hiç hazzetmiyor. Bu güne kadar Lübnana giden gazetecilerden bir teki bile sayın Baş-Konsolosun yüzünün güldüğünü görmedi. Daha da doğrusu, Baş Konsolosun yüzünü gören de yok. Baş Konsolos Beyrut sayfiyelerinden birinde üç aylığı 60 bin lira olan bir villâ kiralamış. Konsoloshaneye hiç uğramadığı gibi, evinde de kimseleri kabul etmiyor. Son aylar içinde çok çalışıp yorulduğundan olacak, kendini tam bir istirahate çekmiş!

Londrada yerleşmiş olan Kıbrıslı Türklerden Yusuf ve eşi Mruim İstanbulda yaz tatillerini geçiriyorlar. Şereflerine muhteşem partiler veriliyor. İtalyan stili ayakkabılar yapan bir fabrikanın sahibi olan Yusuf bey, "müşterilerim arasında Prenses Margret ve artist Belinda Lee gibi meşhurlar da var" diyor. Londradaki evini bütün Türklere açık tutan koyu vatanperver ayakkabı fabrikatörü, "Londrada her fırsatta ve elimizden gelen propagandayı yapıyoruz" diyor. Fabrikatör Türkiyede yapılan mitingleri ve "Ya Taksim ya ölüm" parolasını da pek beğenmiş. Ancak "netice?" diyor da başka birşey demiyor!

Son günlerde İstanbulda son derece sempatik bir İran heyeti misafir olarak bulunuyor. Beş kişilik heyetin başkam olan İran Parlamentosu mensuplarından bay Dadfar, hemen her rastladığı Türke "İmar hareketlerinizi çok takdir ediyorum. Bağdat Paktı da gittikçe kuvvetleniyor, Paktın merkezinin Ankaraya nakledilmesi lâzımdır" yollu nutuklar çekiyor. Böyle konuştuğu içiş de, İstanbullular tarafından değilse bile Hiltoncular tarafından el üstünde taşınıyor!

Cyrsler marka otomobillerin televizyon reklâm prodüktörü, tetkiklerde bulunmak üzere İstanbula geldi. Ancak bu zatın etrafım alan gazeteciler merak içinde. Prodüktör acaba neyi tetkik edecek? Zira Türkiyede ne televizyon var, ne de Crysler otomobil fabrikası!

Hapse girerken çok popüler olan Osman Bölükbaşının, hapisten çıktıktan sonra niçin popüler olmadığını merak eden bizzat kendisiymiş. Onun için gündüzleri aleyhinde yazı yazan gazeteleri dolaşan ve aleyhinde yazan muharrirlerle oturup saatlerce münakaşa eden Bölükbaşı, geceleri Boğazdaki muhtelif içkili lokalleri dolaşıyor. Yanından hiç eksik etmediği bir doktor hanımla olan arkadaşlığı da göze çarpacak kadar samimi...

PRogramlar

Kapılar kapandı

Ankara ve İstanbul radyolarının büyük stüdyolarında halk önünde yapılan programlar, Basın Yayın ve Turizm Umum Müdürlüğünden radyo müdürlüklerine gönderilen bir emirle durdurulmuş bulunuyor. Hernekadar bu karara, suya sabuna Dek az dokunan bir kulp takmak, meselâ stüdyoların bu çeşit toplantılara müsait olmadığını ileri sürmek mümkünse de, halkın radyoevlerinden uzak tutulmasını sağlıyacak böyle biz tedbire başvurulması zihinleri kurcalıyor ve "stüdyo imkânsızlığı" gibi safdil sebepler ancak tebessüm uyandırmağa yarıyor! Hem, emir kısa, açık ve kesindir. Hiçbir sebep ihtiva etmemekte ve taşıdığı eda, radyo müdürlerini bu bahiste bilhassa gazetecilere emirle ilgili herhangi bir tefsirde bulunmağa mezun saymamaktadır. Nitekim, Radyo ve program müdürleri bu imaya büyük bir sadakatle riayet ettiler ve yerin kulağı olduğunu düşünerek tahminlerini bile, kendi kafalarında saklamağa çalıştılar!

Radyoevleri stüdyolarında halk önünde yapılan programların durdurulması kararile birlikte, radyolarda işi olanlarla ve radyo personelinin ziyaretçileriyle ilgili yeni bir usul de uygulanmıya başladı. Artık dışardan hiç kimse, radyoevi kapılarından içeri serbestçe girmiyecektir. Bu bakımdan tatbik edilen usul, meselâ Milli Savunma Bakanlığında tatbik edilenden çok daha sert çok daha zorlayıcıdır. Radyo evlerinde işi olan her şahıs, önce Müracaat Bürosuna başvurmak, göreceği memurun isminin Ve kendi isminin kaydedildiği bir fiş doldurmak zorundadır. Bu fişe, müracaatçının radyoevine giriş saati de kaydedilmektedir. Sonra fiş, ziyaret edilene gönderilmekte ve onun tarafından imzalanmakta, müracaatçının işi bittiğinde, kapıdan çıkarken, çıkış saati de fişe kaydedilmektedir...

İğne üstünde

Bahis mevzuu emir ve tedbirlerde. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu Meclise getiren ruhun, ya da Güney Amerika Cumhuriyetleri kompleksinin akislerini sezmek için, burnu politik kokulara bilhassa hassas olmak şart değildir.

Öte yandan, radyoevi stüdyolarında halk önünde yapılan programlarda bazı eğlendiriciler, 1958 Türkiyesinin iktisadi ve içtimai meselelerini hiciv zaviyesinden ele alıp numaralarına konu yapıyorlardı. Celâl Şahinin, Karadenizli bir vatandaşımızın kuyruklardan çektiğini anlatan numarası her zaman acı kahkahalar, tasvip nidaları ve alkış fırtınalarıyla karşılanıyordu. Demokrat Parti gönüllüsü, ünlü komik Aziz Basmacı bile bir akmasa, İstanbul Radyosunun büyük stüdyosunu dolduran halkın önünde, kahve yokluğuna takılıp seyircilerini kahkahadan kırmamış mıydı? Gerçekten, Devlet Radyolarının halk önünde yapılan programlarında en çok ilgi çeken, en çok alkış toplıyan gösteriler, işte bu gibi numaralardı. Fakat bu programların dinleyicileri "bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu" sualini sormaktan kendilerini alamıyorlardı. Herhalde, radyo stüdyolarında nelerin mizah mevzuu yapıldığı, yukarda ki kulaklara erişmemişti. Ama ergeç erişecekti. Hele, geçen ay İstanbul Radyosunda yapılan bir programda Basın Yayın ve Turizm Bakam Server Somuncuoğlu da hazır bulunduktan sonra... Gerçi Celâl Şahinlerin, Aziz Basmacıların halkı acı acı güldüren nükteleri mikrofona çıkarılmıyordu. Demokrat Parti radyosunun bir program müdürü bu derece tedbirsiz olamazdı. Fakat, Demokrat Parti radyolarının stüdyoları, bir dertleşme yeri de olamazdı!

Stüdyoda seyirciler ve idareciler

Viva Zapata!

Başlarının çaresini arıyanlar

Böylece İstanbul ve Ankara Radyolarının, "Mikrofonda Bu Pazar", "Onbeş Günde Bir", "Yirmibir Puan Bilgi Yarışı", yahut "İdeal Nişanlılar" gibi programlarının halk önünde hazırlanması durdurulmuştur. Bu emir şüphesiz ki, yurdumuzda radyoculuğun gelişmesine indirilmiş şiddetli bir darbedir. Fakat, mesnetli veya mesnetsiz, siyasi endişeler varken, radyoculuğu kim düşünür?

Programlar gerçi devam edecektir. Fakat ya kapalı kapılar arkasında, ya da radyoevi dışındaki salonlarda hazırlanmış olarak. Radyoevinde, halkın kabul edilmediği stüdyolarda, kapalı kapılar arkasında hazırlananlar, sanki seyirci önünde yapılmış gibi radyo önleyicisine aksettirilecektir. Alkışları halk sesini vermek için efekt plaklarından faydalanılacaktır. Montajcılara artık daha güç işler yüklenmektedir. Şimdiden sonra bu gibi programlarda makas ve zamk her zamandan daha fazla rol oynıyacaktır. Halk önünde reklâm programları hazırlıyanlâr radyöevlerinin teknik kolaylıkların dan ve personelinden gene faydalanabileceklerdir. Fakat, evvelki haftaya kadar olduğu gibi, programlarına halkı davet edemiyeceklerdir. Oysa, "Bilgi Yarışı" gibi, veya "İdeal Nişanlılar" gibi büyük çapta radyo reklâmı faaliyetine girişmiş firmalar, reklâm gayelerinin tahakkuku için, biraz da programlarda halkın mevçudiyetinden medet ummaktadır.

Emir, tabiatiyle, yalnız eğlence programlarına değil, Ankara ve İstanbul radyoları İzmirin oyuncak radyosu bahis mevzuu değildir kurulduğundan beri sık sık halk önünde yapılan senfoni konserlerine ve diğer ciddî musiki konserlerine de uygulanacaktır. Bundan başka, zaten salon kıtlığı çekilen iki büyük şehrimizde, radyoevlerinin küçük fakat sevimli ve rahat salonları battal hale getirilmiş olacaktır. Bütün dünyada, bir auditorium'a sahip olma mutluluğuna erişmiş radyo ve televizyon istasyonları, bu salonlardan azami istifade imkânlarını araştırırken, Türkiye radyolarının çeşitli kültür hareketlerine imkân veren ve bugüne kadar bu sahada asla gerektiği gibi faydalanılmamış olan auditorium'ları karanlığa gömülmektedir.

T İ Y A T R O

Teşkilât

Size bir mektup var

Geçen haftanın sonlarında bir gün, Ankarada, bilhassa havadarlığı dolayısı ile bazı İktidar milletvekillerince pek sevilen Vakıf apartmanının, üzerinde Devlet Tiyatroları Umum Müdürlüğü tabelâsı bulunan kapısından sırtında meşin çantası ile bir posta müvezzii girdi. Günün en sıcak saatleriydi. Postacının gömleği ter içinde kalmıştı. Ağır ağır merdivenleri çıkmağa başladı. Birinci kata gelince, çantasından çıkardığı Devlet Tiyatrosu Umum Müdürlüğüne yazılı zarflardan mürekkep bir tomar mektubu odacılardan birine teslim etti ve tekrar merdivenleri tırmanmağa başladı. Odacı, her zaman olduğu gibi mektupları evrak kalemine götürdü. Orada mektupların resmi olanları alındı, hususi olanları da sahiplerine dağıtılmak üzere bir kenara ayrıldı. Kalemdeki memur resmi zarfları teker teker açıyordu ki birden durakladı. Elinde kısa, ama çak kısa bir mektup vardı. Memur bu bir kaç satırlık mektubu gözlerine inanamıyarak tekrar ve tekrar okudu. Mektubun ifadesi gayet açıktı. Umum Müdür Muhsin Ertuğrula, vazifesine son verildiği bildiriliyordu. İmza Milli Eğitim Bakanı Celal Yardımcıya aitti. Memur bir an şaşkın durduktan sonra, mektubu derhal amirine götürdü.

Alır ceketimi giderim

Eğitim Bakam Celal Yardımcının topu topu iki üç satırlık mektubu, memleketimiz sanatına tam elli yıl emek vermiş bir ihsanın sanat ve hizmet hayatına, son veriyordu. Hem de tek cümle tek kelime ile olsun teşekkür edilmeden. Celâl Yardımcının yazısında teşekkür edilmediği gibi, işe son verilmenin sebepleri de izah edilmiyordu. Bu kısacık yazıda Muhsin Ertuğruldan istenen tek şey vazifeyi bırakıp gitmesiydi. Nitekim hemen o akşam, Esenboğadan İstanbula hareket eden bir uçakta Devlet Tiyatroları Umum Müdürü de yer alıyordu. Emir yerine getirilmişti. Muhsin Ertuğrulun şu dünyada bir tek ceketi vardı, onu da alır giderdi. Nitekim gitti de.

Aslında Muhsin bu kabil ayrılmalara alışıktı. Bundan bir kaç sene evvel de gene böyle bir bakan gelmiş. iki satırlık bir mektupla Muhsin Ertuğrulu işinden uzaklaştırıvermişti. Uzaklaştırıvermişti ama, Muhsin o zaman da tıpkı bu kere yaptığı gibi ceketini giymiş İstanbula gitmişti. Kaybeden de Muhsin değil Bakan ve Devlet Tiyatroları olmuştu. Tarih tekerrürlerle doluydu. Muhsinin birinci gidişinde İstanbul yeni bir tiyatro kazanmıştı. İleri görüşlü bir banka, Muhsine mali imkânlar sağlamış, o da İstanbullulara kolay kolay unutamayacakları Küçük Sahneyi kazandırmıştı. Bu sefer de öyle olacağı, Muhsinin tiyatrosuz kalmayacağı muhakkaktı. Ancak geride kalan, kaybedecek olan Devlet Tiyatroları olacaktı. Zira Muhsin onları bu sefer bambaşka bir hava içinde bırakmıştı. Büyük sanat adamının iki seneden beri üzerinde titizlikle çalıştığı ve bir hayli de gerçekleştirdiği bir plânı vardı: Bölge Tiyatroları. Muhsin Ertuğrul bu tiyatroların yaşayıp gelişmelerini en büyük gayelerinden biri haline getirmişti. Şimdi bu tiyatroların hali neye varacaktı?

Muhsin Ertuğrul

Yüze kapanan kapı

Elli yıl böyle geçti

Muhsin Ertuğrulda tiyatro sevgisi ta ilk okul çağında başlamıştır. Bu sevgi Muhsin Ertuğrulun kendi ifadesine göre ilkokuldayken teneffüs zamanlarında, ramazan geceleri gidilen temsillerden arta kalan Minakyan, Holas, Binemenciyan, taklitleriyle başlamıştı. Daha sonra bir top Amerikan bezini çivitle boyayarak dekor yapıp içinde, "Osmanlı Dram Kumpanyası" temsillerinden arta kalan sermayeyle arkadaşları temsiller verirlerdi. Bir insan için bu yıllarda tiyatroya gönül vermek, tiyatrocu olmak adeta namusuna leke sürülmesi kabilinden bir şeydi. Ozamanların şer'iye mahkemelerinde oyuncu makuleslnin şahitliği dahi kabul edilmezdi. İşte Muhsin, böyle bir zamanda tiyatroya gönül kaptırmış ve yaşadığı, çağda tiyatroyu da, tiyatrocuları da sayılan, itibar edilen bir seviyeye getirmesini bilmiştir. O zamanki adıyla Ertuğrul Muhsin, Hariciye Veznedarı Hüsnü Beyin oğludur. 1892 yılının 15 Şubatında İstanbulda doğmuştur. Tefeyyüz mektebinde, Darüledepte, Soğukçeşme rüştiyesinde, Mercan İdadisinde okumuştur. Mercan idadisinde okurken arkadaşları ve hocaları tarafından sevilen, çalışkan bir öğrenciydi. Bir gün birdenbire ortadan kayboldu. Neden sonra arkadaşları arasında bir haber yayıldı, "Muhsin sahneye çıkmış". Evet Ertuğrul Muhsin sahneye çıkmıştı Burhanettin Bey -Tepsi- trupunda, 1908 yılında, ilk defa, "Şarlok Holmes" piyesi oynanıyordu ve bu piyeste Muhsin, 'Bob' rolünü almıştı. İlk gece sahneye çıkarken arkadaşı Rap Salâhattin Muhsine şöyle diyordu; "Korkacak bir şey yok, yanlız dediklerimi yapacaksın, yüksek sesle konuşmak, halka bakmamak, karşısındakini dinlemek, tabii olmak kâfi".

Bu öğütler hiçte boşa gitmedi. Bu ilk oyundan sonra Muhsini Odeon Tiyatrosuna devamlı kadroya aldılar. Burada Ertuğrul Muhsinle Vahram Papazyana bir oda verilmişti. Papazyan o senelerde İtalyadan yeni gelmişti, durmadan Muhsine Avrupaya gitmesini, iyi aktör ve tiyatrocu olmak istiyorsa bunun şart olduğunu söyleyip duruyordu. Zaten Muhsin çoktan kararını vermişti. İşte o günlerde verilen kararla, Almanyada, Rusyada, Bulgaristanda, Stockholm'de ve daha bir çok yerlerde filmler çevirmesi, rejisörlük yapması ve sanat aleminde kendini tanıtması gerçekleşti. Muhsin yıllar sonra Devlet Tiyatrolarının başına getirildiği zaman, genç tiyatrocuların muhakkak Batı memleketlerine gönderilmelerini istemiş ve bunda muvaffak ta olmuştur.

1911 senesinde Muhsinin, Pariste Kartiye Latenin kuytu bir sokağında, eski bir otelin tavan arasında bir yandan yaşamaya çabaladığım, diğer taraftan da o günün meşhur oyuncularını seyredebilmek için canını dişine takıp uğraştığını görüyoruz. O yıllarda Mounet Sully'nin Hamleti oynadığını seyreden Muhsin bu oyunun tesirinden kurtulamıyarak, aradan yıllar geçtikten sonra bir gün Küçük Sahnede bir kadın Hamletle bu piyesi sahneye koyacaktır. Ertuğrul Muhsin Pariste günlerce mücadeleden sonra Antoihe Tiyatrosu müdüründen provalarda bulunmak üzere izin almıştı. Ama neye yarar ki bir zaman sonra parası yetişmediği için Pariste daha fazla kalamıyarak İstanbula döndü.

Muhsin İstanbula geldikten sonra bir müddet, Behzat ve 1. Galip Arcanın bulunduğu tiyatroda çalıştı. Bu sırada Antoine İstanbula geldi, Muhsini yeni kurulan Darülbe-

dayiye muallim muavini olarak aldı. Antoine gittikten sonra Muhsin ve arkadaşları bir temsil heyeti kurdular. Heyet Çürük Temel, Baykuş, Uçurum gibi piyesleri oynadı.

Birinci Dünya savaşı esnasında Ertuğrul Muhsin Almanyaya gitti, orada gündüzleri sinema stüdyolarında geceleri de "Lessing", "Deutsches Künstler Theater" tiyatrolarının sahnelerinde çalışıyordu. Bu suretle tiyatroya dair teknik bilgisini bizzat çalışarak kazandı. Bu yüzdendir ki, bundan bir kaç sene evvel, tepeden inme bir emirle Devlet Tiyatroları Umum Müdürlüğünden ayrıldığı zaman hiç de güçlük çekmeden bir tiyatronun başına geçebildi. Zira Muhsin Ertuğrul işini iyi biliyordu. Gerekirse eline fırçayı alıp dekorlar boyar, kostümlerin hazırlanmasına yardım eder, ışıkları ayarlar, sahnenin ve kulisin en ufak teferruatına kadar bütün işlerini yapabilir. O tiyatro için yetişmiştir. Nitekim bundan evvelsi tecrübede Küçük Sahne gibi daracık bir yerde bütün imkanlardan istifade ederek sahneye başarılı oyunlar koyabilmesinin bir sebebi de budur. Muhsin bu memlekette, mesleğinden başka hiç bir şeye göz koymamış, nadir insanlardan biridir. Ertuğrul Muhsin ne kendi işinden başkasına karışır, ne de başkasını kendi işine karıştırır. İşine dışardan karışmak isteyenlerin, işini bozmak, istiyenlerin karşısına bir dev azametiyle dikilir ve bütün gayretiyle buna mani olmaya çalışır, eğer istedikleri olmazsa çeker gider. Onun tiyatro hususunda taviz verdiğini gören olmamıştır. Muhsin tiyatrosunu bir kutsal yer, bir sanat mabedi bilir, buraya hürmetsizlik edenleri de hiç affetmez.

Muhsin Almanyada kaldığı yılların tek bir gününü bile boşa harcamamış olarak yurda döndü, burada hemen piyesler tercüme etti ve sahneye koydu. Sonra tekrar Almanya, ya oradan. Viyanaya geçti, bu sırada, Viyanada kısa bir zaman istirahat etmek üzere bir köye çekildi. Bu köyde, "Cehennem", "Kasır-

Tiyatromuzun Meseleleri

Muhsin Ertuğrul Hadisesinin Düşündürdükleri

Refik ERDURAN

Genel Müdürün vazifesinden "affedilmesi" herkesi üzdü. Bu üzüntünün memleket hesabına olduğu tekrarlanıyorsa da, dostlarının herşeyden evvel sevdikleri bir kimsenin böyle bir muameleye maruz kalmasına sinirlendikleri muhakkak. Halbuki Muhsin Ertuğrul, dini, ideali, aşkı ihtirası, bayatı, her şeyi olan tiyatronun Türkiyeyi bir sanat sarmaşığı gibi sardığını görmekten aldığı mânevi hazdan başka hiçbir şey kaybetmiş değildir. Bilâkis, insan gücünü asan bir didinmenin yükünden kurtulmuştur. Bir tiyatro kurmanın ne demek olduğunu bu işe giren bilir. Muhsin Ertuğrul bir değil, birçok tiyatronun kurulmasının ve kurulmuşlar rın da yürütülmesinin yıpratıcı dağdağası içindeydi, yarım asırlık tatilsiz hizmetin ağarttığı saçlarına ve zedelediği sıhhatine bakmadan Anadolu yollarında dört dönüyordu. Kendisinin bu hengâmeden çekip alınması şahsına bilinmeden yapılmış bir iyilik, sahici bir "af" tır.

Mânevi haz derseniz, Muhsin Ertuğrulun en büyük meziyeti ve kuvveti bunun imkânlarını her gittiği yerde kendisinin hazırlamasıdır. Tiyatroya hizmet fırsatı ona başkaları tarafından verilmemiştir ki, başkaları tarafından geri alınabilsin. Muhsin Ertuğrul, masallarda her geçtiği yolda çimen bitiren insanlar gibi, her gittiği yerde tiyatro yaratmıştır. Göreceksiniz, yine de yaratacak ve bu sihirli öncülüğün heyecanından hiçbir zaman mahrum kalmayacaktır. Dostlarına düşen de ona bu yolda ellerinden geldiği kadar yardımcı olmak-

Durum memleket menfaati bakımından düşünülünce, görülen manzara bambaşkadır. Karşımızda şahıslarla ilgili her türlü görüşün dışında ve üstünde bir gerçek var: Türk tiyatrosu kalkınıyor. Şimdi sorulacak sual şudur: Bu kalkınma devam edecek mi, etmeyecek mi?

Meselenin karışık incelemelere ve uzun boylu "yeniden ele almış" lara boğulmasına lüzum yoktur. 1-şin esası gayet basit ve pratik iki noktada toplanmaktadır:

1) Bölge Tiyatrolarının kurulması ne olacaktır? Muhsin Ertuğrul vazifesinin son günlerinde Mersin tiyatrosunun açılış hazırlıklarını tamamlamıştı. Kayseri, Eskişehir, Edirne, Erzurum, Diyarbakır vesaire tiyatroları da sıradadır. Bu çalışmalar aynı hızla yürütülebilecek mi ?

2) Türk tiyatrosunun dünya ortalamasını tutturmak ve hattâ geçmek üzere bir hamle yapması için malzeme ve mekanizması hazırdır. Tek eksiğinin yerli eser olduğu fikrinde tiyatroyla ilgili herkes birleşmiş bulunuyor. Muhsin Ertuğrul ise bunu anlamakla, kalmamış, son yıllarda o eksiği de gidermek için çalışmağa başlamıştı. Üniversitelerimizde tiyatro enstitüleri açılmasını bütün prestijiyle desteklemesi ve Ankarada sırf yerli piyeslerin temsili için bir yeni tiyatro açılmasını planlamakta olması bu davranışının delillerindendir. Bu sene Devlet Tiyatrosu sahnelerinden üçü yerli oyunlarla Haldun Taner, Çetin Altan ve Orhan Asenanın eserleriyle açılacaktı. Şimdi tiyatromuzun doğuşundaki sen safhanın da aşılması yolundaki bu gelişme devam edecek midir?

Muhsin Ertuğrulun vazifeden uzaklaştırılmasının Türk tiyatrosuna indirilmiş korkunç bir darbe olup olmayacağım tâyin edecek husus bu suallere müsbet cevap verilip verilemeyeceğidir.

Demin bu işe herkes üzüldü dedim ya, küçük bir istisnayı unutmuşum. İstanbul gazetelerinden birinin bir köşesine tünemiş bir malûm zat vardır, allâmece yazılar yazmak gayretiyle sık sık güzel mizah örnekleri verir. Ciddiye alınmak için başvurduğu en büyük taktik devleti içerden dışarıdan tehdit eden tüyler ürpertici tehlikeleri bilen ve bu tehlikelerin mümessillerinin listesini elinde bulunduran tek şahıs olduğunu ikide bir tekrarlamasıdır. Bunu öyle ısrarla ve yüksekten atarak söyler ki, hazretin elinden şu listeyi alıp çaresine bakıvermek varken, devletin bu işlerle meşgul emniyet teşkilâtına o kadar maaşı nasıl verdiğine şaşmamak elden gelmez. Hazretin en büyük marifeti de insanların yirmi otuz yıl evvel, bambaşka bir siyasi iklim içinde ve çok yükseklerde esen rüzgârların tesiriyle söyledikleri o zamanlar kendisinin de aynı tarzda lâflar etmiş olduğuna hiç aldırmadan bugünkü şartlar altında bir tehdit ve baskı vasıtası yapmağa kalkışmasıdır. İşte bu Türk McCarthy'si yıllardır nedense ihmal ettiği mühim bir vazifeyi, Muhsin Ertuğrulun işten alındığı gün hatırlayıvermiş, sabık Genel Müdürün dünya için ne korkunç tehlike olduğunu ümmet-i Muhammede açıklamıştır. Kendisinin bu hizmetinin değeri büyüktür ama hazret başka bir yoldan memlekete daha da geniş, çapta faydalı olmaktadır. Öbür memleketlerde insanlar gençlere, "Şakşakçılık etmeyin, kuvvetliye yaranmak için kuvvetsize vurmayın filân diye uzun uzun nasihat etmek zorundadırlar. Bizde ise bir adamı göstererek kısaca, "Böyle olmayın" demek imkânı var. Bu mânevi çöküntü âbidesine bütün aydınlarımız minnettar kalsalar, yeridir.

ga" gibi eserleri Türkçeye çevirdi. Daha sonra 1924 senesinde Stockholm'e giderek orada İsveç tiyatrosunu da yakından görmek imkânını elde etti. 1924-1925 yılları arasında Türkiyede çok verimli bir tiyatro mevsimi geçirdikten sonra 1925 yılının başlarında Rusyaya gitti, orada "Tamilla" ve "Spartakus" filmlerini çevirdi. Rusyada o devrin tiyatro devleri Stanislavsky, Meierhold'la tanıştı. Sinema konusunda meşhurlardan Vukfu ve Goskino ile beraber çalıştı. Rusyadan döndükten sonra, Tepebaşında zamanın valilerinden Muhittin Üstündağın teşebbüsü ile asılan Şehir Tiyatrosunda aktörlük ve müdürlük yaptı. 1949 yılına kadar İstanbul Şehir Tiyatrolarında durup dinlenmeden çalıştı. Zaman zaman büyük kavgalar ve gürültülere sebep olan hâdiseler, dost ve arkadaşları ile sanat yüzünden ayrılık ve çatışmalara rağmen yüzlerce piyes sahneye kondu, çevrildi, yerli piyesler oynandı, yerli yazarlar teşvik edildi, yeni oyuncular yetiştirildi ve bu hummalı faaliyetin sonunda Ertuğrul Muhsin galip olarak tiyatroyu hem sevdirdi, hem de önemini ortaya koyarak devlet tarafından benimsenen bir sanat dalı haline getirdi. Bu arkadaşlarıyla birlikte, ama en çok onun başarısıdır.

Devlet ve sanat

1949 yılında Muhsin Ankarada açılan, Devlet Tiyatroları Tecrübe Sahnelerinde yetişmiş genç oyuncularla yeniden ve zorlu bir çalışmaya başladı. Ankarada yeni bir tiyatro kurdu. Bunda disipline, intizama, sanatın, bilhassa tiyatronun gerektirdiği prensiplere kıl sektirmeden sadık olarak çalıştı. Onun kurduğu tiyatrolarda ilk zamanlar, bir mektep havası vardı. Bu, o zamanların zorunluluğundan, böyle olması gerektiğinden yapılıyordu. Öğrenci, memur geceleri tertipleniyor, ucuz halk günleri ayrılıyor, Ankaralı seyirci tiyatroya alıştırılıyordu.

Bu gün artık gençlik, tiyatroya gerçekten merak şahniştir. İstanbulda, Ankarada üniversite tiyatroları, bağımsız topluluklar kurulmakta, gençler tiyatroya samimi olarak gönül vermektedirler. Şimdi bu akını Anadoluya, Ertuğrul Muhsinin ta Darülbedayi yıllarından Şehir Tiyatrosu günlerinden beri ağrısını duyduğu Anadoluya götürmek gerektir.

Muhsin Avrupadan yolladığı bir mektubunda, İ. Galip Arcana şöyle yazmıştır: "Belki buralarda kalabilir ve iyi de para kazanabilirim, fakât Yarabbi biz bunun için mi kafa patlattık? Bu kadar sefalete, meşakkate, dudak bükümündeki istihzalara bunun için mi katlandık? Sahnede heyecan duymadıktan sonra neme lâzım benim rejisörlük, para neme lâzım benim? Bir rejisörlük ki, bende ve memleketimde hiç bir filizin ucu gözükmeyecek." İşte Ertuğrul Muhsinin istediği buydu. Memleketinde tohumların, sanat tohumlarının filizlenmesini, bunun meyvelerinin yurdunun İnsanları tarafından toplanmasını arzuluyordu. Yıllardan sonra -50 yıl-, meslek ve sanat hayatısın son yıllarında bu arzusu da gerçekleşmişti. Adana, Bursa ve İzmirde birer tiyatro kurulmuştu. Bu arada Konyaya, Eskişehire de temsiller vermeye gidiliyordu. Belki bir kaç sene sonra Sivas, Erzurum, Diyarbakır, Urfa da bunlar arasına katılacaktı. Bir gece Urfalıların, bir Hamlet temsilinden çıkarak yolda konuşa konuşa evlerine dönmeleri mümkün olacaktı. Bu yıl Mecliste Bölge Tiyatroları Kanununun çıkması bekleniyordu. Bu tiyatroların kadroları belli olacaktı. Muhsin Ertuğrul

Celâl Yardımcı
Celallendi!

bunu bekliyor, bölgelere göndereceği arkadaşlarını, Devlet Tiyatrosu önünden uğurlayacağı mutlu günü düşünüyor, bir taraftan da, bu yılın eserlerini prova ettiriyordu. Şu dünyada başkaca hiç bir arzusu, hiç bir hırsı yoktu.

İşte geçen hafta sıcak bir öğle sonunda Vakıf Apartmanının merdivenlerini tırmanan müvezzi meşin çantasının içinde bu büyük sanat adamının yıllardan beri durup dinlenmeden inşa etmeğe çalıştığı eseri ile ilişiğini kesecek olan bir mektup getiriyordu. İki dudağın arasından çıkan bir emir, bir kalem darbesiyle imzalanan bir kâğıt, yarım asırlık bir emeği bir anda perişan etmeğe, hiç değilse öksüz bırakmağa yetiyordu da artıyordu bile. Zira burası Türkiyeydi ve burada böyle şeyler daima olagelmişti..

KİTAPLAR

BAHAR SELİ

(İvan Turgenyev'in romanı, çeviren Nihal Yalaza Taluy, Varlık Yaymların 598, *Büyük cep kitapları serisi* 77, *İstanbul Ekin Basımevi 1958, 152 sayfa 200 kuruş).*

İvan Turgenyev, Ondokuzuncu yüzyılın dev yazarları içinde sivrilmiş bir isim olmasına rağmen, çağdaşları Rus romancılarının hemen en iddiasızı ve okuyucu için batıcı olmayanıdır. Onun hemen bütün romanlarında bir yumuşaklık, bir hafiflik göze çarpar. Ele aldığı konular çoğu kere aşktır. Çağdaşlarının aksine cemiyet meselelerinin üzerinde pek az durur. Hattâ bazı romanlarında çağını kasıp kavuran sosyal cereyanlara telmih bile yoktur. Turgenyev, öylesine içine kapanmış bir yazar hüviyeti içinde görünür. İşte Varlık Yayınları arasında yayınlanan "Bahar Seli", Turgenyevin bu tip romanlarından biridir. Aşktan, gençlik maceralarından başka bir şey tanımayan, tanıtmayan veya tanıtmaya yanaşmayan bir roman. Ama Bahar Seli bu vasıflarına, âdeta çağından tecerrüt etmiş bir roman olmasına rağmen, aradan doksan yıla yakın zaman geçtiği halde güzelliğinden bir şey kaybetmemiştir. Dün nasıl okunmuşsa bugün de aynı kolaylık ve haz duyguları ile okunmaktadır. Turgenyevin kısa romanlarından en güzeli olan bu roman, bir gençlik macerasını anlatmaktadır. Gerçi anlatılan hikâyenin yeni hiçbir yanı, getirdiği hiçbir iddiası yoktur ama, insan bu romanı başından sonuna kadar okuduğu zaman gene de güzel demekten kendini alamaz.

Sanin adında 22 yaşında bir Rus genci, hayat mücadelesine atılmadan önce, uzak akrabalarından birinden kalan birkaç bin rublelik bir mirası gönlünce harcayıp yedikten sonra mecburen yükleneceği resmi vazife boyunduruğuna girmek için o devirde çok moda olduğu veçhile. Avrupaya gider. İtalyayı dolaşır. Hoşuna giden yerlerde günlerce oyalanır. Parasını dönüş yol parası hariç son meteliğine kadar harcadıktan sonra da Frankfurt üzerinden memleketine dönmek için yola çıkar. Ama onu Frankfurtta yeni ve o zamana kadar alışık olmadığı maceralar beklemektedir. Posta arabasının kalkacağı saatlerin pek yaklaştığı bir zamanda bir, pastacı dükkânında hiç tahayyül edemediği kadar güzel bir kızla karşılaşır. Kızın küçük erkek kardeşi, düşmüş bayılmıştır ve kız perişan, kardeşini kurtaracak bir yardımcı aramaktadır. Senin duruma müdahele eder. Biraz sonra da çocuk kendine gelir, Pastahanenin

sahibi olan iki kardeş ve anneleri, genç kurtarıcıyı beraber çay içmeğe davet ederler. Sanin güzelliği karsısında zaten büyülendiği kızın ve annesi ile kardeşinin davetini red edemez. Ama bu arada da saatler geçmekte ve Sanini götürecek olan araba yola çıkmaktadır. Tabii Sanin ister istemez Frankfurtta kalır. Memleketine dönebilmesi için para bulmak ve yeniden arabada yer ayırtmak lâzımdır. İşte bu birkaç günlük mecburi kalış Sanin ile Cemma kızın adı Cemmadır arasında hemen her gencin hayatında görülebilecek bir yakınlık doğurur. Ancak Cemma nişanlıdır. Nişanlısı son derece kibar tavırlı, hali vakti yerinde bir mağaza şefidir. İlk günlerde Sanine o da yakınlık gösterir. Ama aradan geçen günlerin Sanin ile Cemma arasında doğurduğu yakınlık gerek Cemmanın nişanlısını, gerek Cemmanın annesini endişeye düşürür? Bu arada Sanin de Cemma İle evlenmeği iyiden iyiye aklına koymuştur. Nihayet Cemma nişanını bozar ve bin bir türlü güçlükten sonra da annesini ikna eder. Sanin için yapılacak şey, Rusyaya dönüp oradaki arazisini satmak ve geri gelip Cemma ile evlenmektir. İşte Sanin tam hu niyetler içindeyken Frankfurtta eski bir arkadaşı ile karşılaşır. Obur, şişman ve kendi şahsından başka hiçbir şeyi düşünmeyen bu arkadaşı Sanine yardım etmek ister. Onu karısı ile tanıştırır. Polovozun karısı Marya Nikolayevna kocası üzerinde mutlak bir hâkimiyet tesis etmiş, son derece zengin, güzel ve kendini beğenmiş bir kadındır. Saninle karşılaşır karşılaşmaz hu genç çocuğu evlenmek üzere olduğu Cemmadan ayırmağı kurar. Ama Saninin aşkı öylesine saf bir aşktır ki, bunda kolay kolay muvaffak olamaz.. Ancak pek genç ve saf bir delikanlı olan Sanin, Maryanın türlü desiseleri karşısında nihayet çileden çıkar. Maryanın peşine takılır ve Cemmayı unutur gider. Cemma, sevdiği Sanin gelecek diye beklerken Sanin, Maryanın peşinde bir kere daha Avrupayı dolaşmağa çıkar. Artık Maryanın kölesi olmuş, Cemmayı unutmuştur. Bu böylece yıllarca sürer. Sonra Marya her erkek gibi Saninden de bıkar ve bir gün onu da bırakır. Banin bir kere daha Cemmayı arar ama artık iş işten geçmiş, aradan geçen yıllar pek çok şeyi de beraberinde almış götürmüştür. Roman bu minval üzere devam eder gider.

Böylesine basit ve tekrarlana tekrarlana bayatlamış bir konuyu Turgenyevin kaleminden okumak okuyucunun dimağında bambaşka zevkler uyandırıyor. Zaten Turgenyevin büyüklüğü de buradan gelse gerektir. Nihal Talaza Taluyun usta kalemiyle tercüme edilen Bahar Seli, hemen her cins okuyucunun zevkle okuyabileceği bir roman olarak tavsiyeye şayandır.

MUSİKİ

Bale

Bulgar balesi

Sof ya Milli Operası Bale Trupunun İstanbul Açıkhava Tiyatrosunda ilk temsili vereceği gece, temsilin başlıyacağı saat olan 9'a doğru tiyatronun kapısına gelenler, kızgın ve şaşkın insanlardan meydana gelen bir kalabalığın toplanmış olduğunu gördüler. Tiyatronun demir kapıları sımsıkı kapalıydı. İçerisi zifiri karanlıktı. Kulaklara, Bulgar trupunun gümrük muameleleri tamamlanmadığı için temsilin yapılmayacağı sözleri geliyorduysa da, faka basmış seyircilere izahat verecek, özür diliyecek, gerekirse bilet paralarını iade edecek tek bir sorumlu kişi yoktu. Hiddetli seyircilerden birkaç tiyatro bekçisinin etrafını sardılar ama, adamcağız ne yapabilirdi? Temsili tertipliyen İstanbul Hemşehriler Cemiyeti mensupları, kurtuluşu sırra kadem basmakta bulmuşlardı!

Ertesi gece faka basanlar, tedbirli davranıp temsilin verilip verilmiyeceğini, biletlerin satıldığı Lüks Sineması gişesinden soranlar oldu. Temsil saatinden iki saat önce bile telefon edenlerin aldığı cevap, o gece de bale temsili verilmeyeceğiydi. Oysa, müracaat edenlere bu cevabın verilmesine rağmen, Sofya Milli Balesi ilk temsilini o gece verdi.

Bir kazanç değil

Bale meraklısı İstanbullular, Sofya Balesini görmekle, büyük birşey kazanmış olmadılar. Sofya Milli Operası Balesi, dünyanın en, zayıf bale topluluklarından biri olarak şöhret yapmıştı. İstanbuldâki temsilleri bu şöhreti doğruladı.

Üç saat kadar süren temsil, çoğunlukla, bir "kötü zevk" gösterisinden başka birşey değildi. Program, yirmi kadar küçük parçadan meydana gelmişti. Bunların arasında, derli toplu bir bale eseri olarak üstünde durulması gereken, sadece "Bahçesaray" dı. Bu eserin de bazı akşam birinci perdesi, bazı akşam üçüncü perdesi oynanıyor, eserin tamamını görmek istiyenlerin İki üç kere Sofya Balesi temsillerine gitmeleri gerekiyordu. Fakat eserin sadece bir veya iki perdesini görmek, tamamı hakkında (hiç de iyi olmıyan) bir fikir edinmeye yeterdi. "Bahçesaray"ın, konusu, bir şark masalına dayanıyordu. Fakat Asafiyefin, modası geçmiş Batı Avrupa salon musikisini andıran sönük ve bayağı partisyonunun konuyla hiçbir bağı yoktu. Eserin koregrafisi de çiğnene çiğnene sakız olmuş hareketlerden meydana gelmişti.

Bulgar dansçılar, Açıkhava tiyatrosunda dekorsuz oynadılar. Zaten, perdesiz bir tiyatroda dekor ne işe yarardı? Geçen yıl gelen Keita Fodeba Afrika Balesi, dekorlarını perdesiz bir açıkhava tiyatrosunun sahnesinde de bir mâna taşıyacak ve artistik bütünü bozmayacak şekilde hazırlamıştı. Sofya Balesinde böyle bir kaygının olmayışı İstanbuldâki temsillerine büyük bir denksizlik veriyordu. Emil Karamanov idaresindeki orkestra, cansız, sönük, alelade bir topluluktu. Dansçılardan hiçbirinde ortanın üstünde teknik olmadığı gibi, aralarında "sanatçı" olarak bir gelecek vadeden tek bir dansçı da yoktu.

Sofya Balesinden iki dansçı

Herşey alelade

S İ N E M A

Filmcilik

Bir yaz böyle geçti

Koskoca bir yaz, göz açıp kapayıncaya kadar geçip gitti. Artık sinemanın saltanatı tekrar gönüllerdeki tahtında hüküm sürmeye devam edecek. Plajlar, kır gezintileri, vapur seyahatleri, gezmeler tozmalar yavaş yavaş yerini sinema koltuklarına bırakacak...

Sinema sezonunun eşiğinde bulundugumuz şu günlerde, İstanbul sinemalarının tutumları elan kat'i bir şekil almadı. Yeni, ithalat primleri ile artan, maliyetler karşısında, duhuliye ücretleri de artacak mı? Sineme ücretleri üç misli pahalılaştığı takdirde, halkın bu "en ucuz eğlence" ye olan rağbeti devam edecek mi? Sinema sahipleri, fiyatları üç misli arttırdıktan sonra sinemanın bir lüks metah olmasından çekinerek eski fiyatlarla eski filmleri yeniden geçmek yolunu mu tercih edecekler? Yoksa durumu tevhid edecek bir çare bulunabilecek mi? İstanbul ve dolayısiyle bütün memleketteki sinema meraklılarını ziyadesiyle ilgilendiren bu istifhamların cevapları hakkında henüz hiçbir sarahat mevcut değildir. Bugün için sinema sahiplerinin bu mevzuda devam edegelmekte olan temaslarının neticesine intizar etmekten başka çare yok...

Dünyada neler oluyor?

Sinema meraklılarımız yeni sezona girerken karşılaşacakları sürprizleri beklerlerken, beyaz perde âlemi de ölü sezonun son günlerini yaşamaktadır. Dünya stüdyoları, çoktan ikmal ettikleri filmleri kutulara yerleştirmiş ve piyasaya arzedecekleri günleri beklemektedir. Yıldızlar ise, bütün bir sezonun yorgunluğunu bu tatil aylarında çıkarmakla meşguldür. Dünya filmciliği ile Türk filmciliği arasındaki bir fark da bu olsa gerektir. Bizde faaliyet umumiyet itibariyle yaz aylarına rastlar. Zira Türk filmlerinde harici sahneler umumiyetle dahili sahnelerden çok, daha fazladır. Stüdyo kirası, elektrik parası ve dekor masrafına ihtiyaç göstermeyen harici sahneleri rahat rahat çevirmek için de yazın şu sıcak ve bol güneşli günleri biçilmiş, kaftandır! Dünya stüdyoları ise, kış sezonunda dahili sahneleri ki yabancı filmlerde ekseriyeti dahili sahneler teşkil etmektedir. Kış sezonunda ikmal ettikten sonra harici kısımlar için de bahar aylarım tercih ederler ve böylelikle üç aylık bir yaz sezona kelimenin tam manasıyla "tatil" olur.

Jayne Mansfield ile erkek güzeli seçilen kocası Mickey Hargitay

Seç, *seç, al!*

Hem çalışıp hem dinlenenler

Ancak? tabii güzellikler esas olarak alman filmlerde bu husus ikinci plânda kalır. Bu çeşit filmlerde esas, harici sahneler olduğundan, faaliyet yaz aylarına dayanmaktadır. Nitekim bu yıl da, buna benzer iki belli başlı misal mevcuttur. Fransızların eski ve yeni iki seks bombası Martine Carol ile Brigitte Bordot yazı hem istirahat, hem de bu Şekilde filmler çevirmekle geçirdiler.

Martine Carol, "Les Noces Veniticnnes" filmini Venedikin tabii, dekorları arasında çevirirken Brigitte Bardot da "La femme et le Pantin'i Seville şehrinin sihirli havası arasında oynadı. Bu İki güzel Fransız kadını Venedik ve Sevılledeki bu "tatil faaliyet" leri esnasında, etraflarına topladıkları geniş, bir hayran topluluğu için yeni eserlerini daha çevrilirken bol bol reklâm etme imkanını da buldular.

Hollywood'un tanınmış şöhretleri de bu yıl bazı Festivaller dolayısiyle geldikleri Avrupada, yaz aylarının tadını bol bol çıkardılar. Bunların arasında Hollyvvood'un yeni "sarışın bomba" sı Jayne Mansfield ile erkek güzeli seçilen kocası Mickey Hargitay baş mevkii işgal etmektedir. Hollywood'un bu yeni çifti, bütün yazı Cote d'Azure ve İspanya sahillerinde geçirdiler. "Altın Çocuk" filmindeki ünvanı ile anılan meşhur "William Holden de eski bir yıldız olan esi Brenda Marshall ile tatilini Napolinin karşısındaki Ishia, adasında geçirdi. Sinema dünyasının gelmiş geçmiş en büyük sanatkârlarının başında yer alan meşhur Gharlie Chaplin de, yedi kişilik ailesi ile birlikte önce Nice'de, sonra da isviçre dağlarında mükemmel bir tatil yaptı. Hollywood'un en namlı Kadın sanatkârlarından Bette Davis İtalyada, çıplak başlı karakter yıldızı Yul Brynner de esi ile birlikte Avusturyada dinlendiler.

İtalyan filmciliği ile elele verip büyük bir hamleye geçmiş, bulunan Yugoslav filmciliği de, beyaz perdenin tanınmış birçok yıldızını Yugoslavyaya celbetti. Bu yıldızlar film çevirmek için gittikleri Yugoslavyada güzel bir de tatil geçirdiler. Bunların arasında İtalyanların meşhur Silvana Mangona'sı, VIttorio Gossmarf'ı, Elsa Martinelli'si, Fransızların Charles Vanel'i, Jacques Castelot'su. Yvetta Lebon'u Amerikan filmciliğinin Van Heflin, John Derek Dawn Adams'ı bulunmaktadır.

"Anne Frank" filmini çevirecek olan Milly Perkins, de bu tatilini tamamen Amsterdam'da, Anne Frankin yaşadığı yerlerde geçirdi ve filmi çevirmeye başlamadan evvel canlandıracağı kızın yaşadığı havayı inceden inceye teneffüs etti.

Bu yıl üstüste çevirdiği üç film ile bir hayli yorulan Fransız yıldızı Françoise Arnould ise soluğu doğruca Kapri adasında aldı. Güzel yıldız, yorgunluğunu Akdenizin berrak lâcivert sularında çıkartmakla meşgul.

Komşunun tavuğu...

Fransız yıldızları İtalyada dinlenirken. İtalyan yıldızları da ta-

Brigitte Bardot süt banyosu yapıyor
Biz içmeğe bulamazken...

tillerini Fransada geçirmektedirler. Misal olarak Cote d'Azure sahillerinde dinlenmekte olan Rosanna Podesta ile Bella Darvi gösterilebilir.

Beyaz perdenin "Tibet gibi esrarengiz adam"ı ve sinema dünyasının en kudretli sanatkarlarından biri olan tanınmış İngiliz aktörü Alec Guinness de kendisine "Oscar" ı kazandıran "Kwai nehri köprüsü" filminin yorgunluğunu Fransada aldığı bir çiftlikte çıkarmaktadır. Asude hayatı pek seven ve kalabalıktan da o nisbette nefret eden Guinness, bu çiftlikteki hayatından son derece memnun olduğunu söylemektedir.

Filmler

"Maja" beyaz perdede

Sanat âleminde en büyük hâdise yaratan tablolardan biri, şüphesiz ki ünlü ressam Goyanın fırçasından çıkan "Maja" dır. Bu çifte tablolardan biri "Maja vestuta", diğeri de "Maja destuta" adlarını taşır. Birer sanat şaheseri olarak iki asırdan beri Madrit müzesini süslemekte olan bu tablolar, devrin en güzel kadını Alba düşesi Maria Teresa Cayetana'ya ait bulunmaktadır. "Maja destuta" da güzel düşes tamamen çıplaktır. "Maja vestuta'" ise ilkinin tamamen ayni pozda olup giyiniktir. Memleketin en güzel kadını olan Düşes Alba'nın kendisinden 17 yaş büyük ve üstelik sağır olan meşhur ressam Goyanın metresi olduğu bilinmektedir. Goya, sevgilisinin yüzlerce resmini yapmıştır, fakat bunların arasında hiçbiri, "Maja destuta" kadar büyük bir skandala sebep olmamıştır. Hattâ meşhur ressamın, "Maja vestuta" yı atölyesine ani bir baskın yapan sevgilisinin kocasına gösterebilmek için pek kısa bir müddet zarfında alelacele çırpıştırdığı da söylenir.

Hayatı skandallarla dolu olan Alba düşesinin ölümü de bir hâdise teşkil etmiş ve âni bir hastalık neticesi bir günün içinde hayata gözlerini yumuvermiştir. O zamanlar, güzel kadının esrarlı ölümü karşısında kralın emri ile geniş bir tahkikat açılmış, düşmanları ve bu güzel kadını kıskandığı tahmin edilen Goya uzun zaman zan altında kalmış ve Alba düşesini zehirlemekle itham edilmişlerdi. Ancak bu tahkikat neticesinde müspet hiçbir ipucu bulunmadı ve mesele de bir esrar perdesinin arkasında kapanıp gitti.

Onsekizinci yüz yılın ve sanat âleminin bu büyük skandalını İtalyan filmciliği beyaz perdeye nakletmek üzere hummalı bir şekilde faaliyet göstermektedir. En seçme artistler bu skandalı kamera karşısında canlandırmakla meşguldür.

Henry Koster'in rejisörlüğü altında çevrilmekte olan bu filmde meşhur ressam Goyayı, Shelley Winters-in kocası Anthony Franciosa, Kraliçe Marie Louise'i Lea Padovani, Kral IV. Charles'ı Gino Gervi, kraliçenin gözdesini Amedeo Nazzari, Goyanın samimi arkadaşı Juanito'yu da Carlo Rizzo canlandırmaktadırlar.

Dünyanın en güzel kadınlarından biri olan Alba düşesi Maria Teresa Cayetana'yı da, tablolardaki bu kadına pek benzeyen, beyaz perdenin dilber yıldızı Ava Gardner temsil etmektedir.

Ancak bir sanat şaheseri olarak kabul edilen "Maja destuta" tablosunun beyaz perdede nasıl canlandırılacağı büyük bir problem olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır. Zira sansür, Gardner için daha şimdiden "Tamamen çıplak olamaz" hükmünü vermiştir.

Namlı rejisör Koster'in bu mevzuda göstereceği hüner, merakla beklenilmektedir.

Ava, Maja rolünde
Ah şu sansür!

S P O R

Futbol

Zor oyunu bozdu

İki hafta önce Yeşildere dokuz gol attıkları zaman, futbol meraklılarının hayret dolu nazarlarını üzerlerine çeken ve sahadan çalımla çıkan Galatasaraylılar, geçen haftanın son gününde Ankarada doğrusu bir hafta evvelki çalımlarını pek gösteremediler. Yeni futbol mevsimine girerken yaptıkları ilk idman maçında rakiplerine (biraz hafif de olsa) peş peşine dokuz gol atan bir takım, haklı olarak taraftarlarını coşturmuştu. O günkü maçtan sonra koyu bir Galatasaray hastası "Bir şampiyon takıma, yeni mevsime giriş ancak böyle yakışır. Şampiyon takım bu. Dokuz gol bile az bence. Biz koskoca bir İstanbul Profesyonel liginin şampiyonluğunu kazanmış takımız", diyordu.

Yeşildireki 9 golle yenen Gâlatasaray, geçen haftanın sonunda iki hususi maç yapmak üzere Ankaraya geldi. Ankaradaki ilk maçını da Ankara ikincisi Demirsporla yaptı. Galatasaraylılar mevsim başında olmalarına rağmen, oldukça iyi bir futbol oynuyorlardı. Ferdî bazı nefes kifayetsizlikleri bir yana bırakılırsa Galatasaraylıların geçen yıldan, bu yana pek değişmedikleri kabul edilebilirdi. Bilhassa takım beraberliği ve oyun ahengi dikkatleri çekecek kadar mükelmeldi. Fakat Galatasarayın karşısına çıkan Ankara ikincisi Demirspor da, hiç bir şekilde Galatasaraydan geri kalmadığını gösterebilmek için gerçekten canla başla çalıştı, Demirsporlular kuyvetli rakipleri ile basa baş bir oyun çıkardılar. Hattâ o kadar ki, Demirsporun zoru, Galatasarayın oyununu bozdu. İstanbul şampiyonu sahadan güç hal 2-2 lik bir netice ile ayrılabildi. Demirspor, iki orta hafla baştan sona kadar bir müdafaa oyunu oynamağa kalkarak hatalarınken mühimini yapmasaydı, Galatasaraylılar için netice çok daha başka türlü olur ve sahadan mağlûp ayrılabilirlerdi.

O günkü maçta, Galatasarayda Kadrinin yerinin boşluğu açıkça belli oluyordu. Kadrinin yerinde oynatılan Nuri ve Ertan bir türlü bu boşluğu dolduramadılar. Mamafih bu maçta Galatasarayın sahayı yadırgaması, aşırı sıcaklar da göz önüne alınmalıdır. Galatasaray herşeye rağmen sezonun basında göz dolduran bir takım olarak Ankaralı hayranlarını tatmin etti. Tabii Demirspor da.

Uçurulan Güvercinler

Geçen haftanın sonunda Pazar günü, Galatasaray ikinci maçını Ankaragücü ile yaptı. Ayaklarına bağlanan sarı lacivert kurdelelerle uçurulan güvercinlerden medet uman Arikaragüçlüler, bir gün önce Demirsporun çıkardığı oyuna bir türlü yaklaşamadılar. Güvercinler, maçın ilk devresinde gol çıkmaması dolayısı ile biraz daha cesaretlenen Ankaragücü taraftarlarının cüretini artırmak için peş peşine havaya salınıveriyordu ama, zavallı kuşlar halkın gürültüsünden olacak şaşkına döndüler ve çırpına çırpına kah sahanın ortasına, kah da tribünlerin üzerine düştüler. Gün, Ankaragüçlüler için iyi başlamıştı. İkinci devrede yenen iki gol Galatasaraylıları sahadan galip ayırdı. O gün pek çok seyirci, oturduğu yerden Hayvanları Koruma Cemiyeti üyelerinin kulağını çınlattı.

Contreras
Mavi boncuk uğur getirmedi!

Pilâv *bir* kere yenir

Evvelki hafta Kadıköyde 26 bin meraklının seksen bin liraya yakın para bırakarak takip ettiği Fener Karagümrük maçının revanşı bu hafta pek de umulduğu kadar rağbet görmeden oynandı. Topu topu 53 bin liralık hasılat elde edildi. Buna rağmen Fenerbahçe idarecileri gene de memnundular. Zira iki hazırlık maçında, transfer masraflarının hiç değilse bir kısmım çıkarmuşlardı. Bir üçüncü maç bütün masrafları karşılardı ama, ne yazık ki buna zaman müsait değildi. Zira ligler gelmiş, kapıya dayanmıştı.

Maç hayli zevkli oldu. İki taraf da canla başla oynuyordu. Hele Karagümrüklüler başta yedikleri iki golü telâfi için gerçekten candan bir oyun çıkardılar ve arayı kapattılar. Maç belki de böylece berabere bitecekti. Ancak maçın bitmesine dokuz dakika kala hakemin bir azizlik yapması ve bariz bir şekilde ofsaytta duran Şerefin bir an için duraklayan Karagümrük müdafaasının bakışları arasında topu Karagümrük kalesine yuvarlaması neticeyi değiştiriverdi. Fener bu son golle ve maçı güçlükle kazanırken, maçın kahramanı hakem Necdet Türkantöz de santrayı gösteriyordu.

Atletizm

12 ncilik

Dört idarecinin yedeğinde, Stockholm'de yapılan VI. Avrupa Atletizm şampiyonasına katılan beş atletimizden sadece birisi finale kaldı. Çetin Şahiner yüksek atlamada 1.99 atlayıp onikinci oldu. Böylece allayıp pullayıp İsveçe uğurladığımız dokuz kişilik kafile yurda dönerken elde bir onikincilik vardı. Hepsi bu kadar mutemedi müsabakalara gelmeyen ve kamp yerini beğenmeyip şehirde lüks bir otelde kalan kafileden, esasen başka birşey beklenmiyordu. Olsa olsa bu seyahatten biraz tecrübe, biraz da malzeme edinmişlerdi. Turistik bir gezinin serüvenlerini, atletler yurda döndükten sonra öğreneceğiz.

Tenis

Kime niyet, kime kısmet

Contreras, İstanbul Dağcılık ve Tenis Kulübü kortlarında 2,5 saatlik bir mücadeleden sonra İtalyan rakibi Pietrangelli'yi eleyip finale kalırken, finalde oynayacağı Şilili rakibi Ayala ikinci sette rakibinin maçı terketmesi ile yorulmadan bu hakkı kazanıyordu. Pazar günü yapılan final maçını ise, iki Güney Amerikalıdan Meksikalı Contreras, Şilili Ayalaya karşı 3 sette kaybetti. Bu suretle Şilili Ayala, yabancısı olmadığı İstanbul enternasyonal tenis turnuvasını bir kere daha -Hem de kolaylıkla- kazanmış oldu.

Herkes
Aynı fikirde:

VATAN

okumak bir ihtiyaçtır

KOMİLİ